

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΣΟΡΟΜΩΚΟΣ

ΔΥΟ ΣΚΙΕΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

Ο Γεώργιος Τσορομώκος γεννήθηκε στους Μολάους Λακωνίας. Σπούδασε Πολιτικός Μηχανικός στο Πανεπιστήμιο Πατρών και συνέχισε τις σπουδές του στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αιγαίου στη Ρόδο, όπου και ζει. Στα φοιτητικά του χρόνια στην Πάτρα, ήταν μέλος του πανευρωπαϊκού φοιτητικού οργανισμού Board of European Student of Technology, όπου διοργάνωσε και συμμετείχε σε κύκλους μαθημάτων, τόσο στην Ελλάδα όσο και σε χώρες της Ευρώπης, για διάστημα τριών χρόνων. Κατά τη διάρκεια των σπουδών του στη Ρόδο, ήταν από τα ιδρυτικά μέλη της αντιρατσιστικής ομάδας Diversitas, του Πανεπιστημίου Αιγαίου, μέχρι που έπαψε τις δραστηριότητές της μετά από λειτουργία δύο ετών.

Ιδέα εξωφύλλου του συγγραφέα

Μακέτα εξωφύλλου: Κατερίνα Σισκοπούλου

ΔΥΟ ΣΚΙΕΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΣΟΡΟΜΩΚΟΣ

ΔΥΟ ΣΚΙΕΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

ΑΘΗΝΑ 2018

*Αφιερωμένο στα πραγματικά πρόσωπα
από τα οποία εμπνεύστηκα τους ήρωες της νουβέλας.*

Ρίο ντε Τζανέιρο, Ιούνιος 2014

Έρχομαι εδώ για πολλοστή φορά. Μπορεί να υπάρχει μια απίστευτη ηρεμία και γαλήνη τριγύρω αλλά, στην ψυχή μου, πάντα γεννιέται μια ταραχή όταν βρίσκομαι στο μέρος αυτό. Ένας χρόνος έχει περάσει από τον χαμό του Ορέστη και δεν έπαισα ούτε μια ημέρα να επισκέπτομαι τον τάφο του. Είναι το μόνο πράγμα που με συνδέει με την απόφασή μου να έρθω Βραζιλία κι από τότε, δεν έχω κανέναν λόγο πια να είμαι εδώ. Από τη μια θέλω να επιστρέψω πίσω—διστάζοντας ωστόσο να αποχωριστώ όλα όσα έζησα μαζί του— και από την άλλη, φοβάμαι να αντιμετωπίσω αυτά που με περιμένουν στην Ελλάδα.

Όλοι μου λένε πως πρέπει να προχωρήσω, αλλά το πένθος έχει φωλιάσει στη ψυχή μου. Πολλές φορές ανέτρεξα στο παρελθόν και έψαχνα λόγους να κρατηθώ από κάπου. Η οικογένειά μου, χρόνια τώρα, έχει χάσει τα ίχνη μου. Άραγε, θα τους χαροποιούσε η επανεμφάνισή μου στη ζωή τους; Ή, μήπως, η φυγή μου ήρθε ως λύτρωση στην ψυχή τους; Μου λείπει ο Πάρις, η Ειρήνη και εσύ. Δεν ξέρω γιατί σου γράφω, αλλά

νιώθω ότι η εξαφάνισή μου μπορεί, για σένα, να ήταν ένα είδος πένθους σαν το δικό μου και το γεγονός αυτό βαραίνει τη συνειδήσή μου ακόμα περισσότερο.

Λυπάμαι για τον πόνο που μπορεί άθελά μου να σου προκάλεσα. Δεν είχα ποτέ τέτοιο σκοπό. Ήρθε όμως η ώρα να επανορθώσω. Πάντα ήθελες να με γνωρίσεις περισσότερο, κάτι που σου στέρησα, χωρίς να αντιλαμβάνομαι τι επιπτώσεις μπορεί να είχε σ' εσένα. Έχοντας επιλέξει συνειδητά να κρατήσω το παρελθόν μου επιτασφράγιστο μυστικό, νομίζω πως ήρθε η κατάλληλη στιγμή, αυτός ο κύκλος της ζωής μου να κλείσει. Σου χρωστώ άλλωστε μια εξήγηση, γιατί εξαφανίστηκα χωρίς να σου πω ένα αντίο, χωρίς έστω να δώσω κάποια σημάδια ζωής, αν ήμουν καλά. Και δεν είναι οι ενοχές, οι υπεκφυγές και η δειλία μου, μέχρι πρότινος, να σε αντιμετωπίσω που με έκαναν να αλλάξω γνώμη. Είναι αλήθεια πως έτυχε να μπει στη ζωή μου σε μια τόσο ακατάλληλη στιγμή που δεν ήμουν έτοιμος να είμαι ειλικρινής, πρώτα στον εαυτό μου και ύστερα σε οποιονδήποτε άλλον. Το δίδαγμα που βγαίνει από τις περιπέτειες, τις αναποδιές και τις ευχάριστες ανατροπές, το αφήνω σε εσένα να το ψάξεις, ως εκεί που η καρδιά σου αντέχει και θέλει να δεχτεί, όσον αφορά το άτομο μου.

Θα μπορούσα να ωραιοποιήσω την αλήθεια διαμορφώνοντας μια άλλη εικόνα για μένα στη μνήμη σου. Ακόμα και αν διστάζω ενδόμυχα, είμαι αποφασισμένος να μιλήσω για όλα όσα βίωσα. Δεν με αποθαρρύνει η κρίση σου, αλλά ούτε του Θεού του ίδιου —αν φυσικά υπάρχει—, γιατί έπαψα από καιρό να εναποθέτω την πίστη μου σ' Αυτόν. Με αυτήν τη διήγηση, που στην

ουοία αποτελεί εξομολόγηση, θέλω να κλείσω την τελευταία εκκρεμότητα από το παρελθόν και να σου αναθέσω μια αποστολή. Ναι! Μια αποστολή που μόνο εσύ είσαι κατάλληλος να τη φέρεις εις πέρας.

Η οικογένειά μου κατάγεται από τη Λακωνία, μια περιοχή που οι κάτοικοί της θεωρούνται αυταρχικοί και θρησκόληπτοι, ενώ είναι προσηλωμένοι σε αρχές και παραδόσεις. Ο πατέρας μου, ο Πολυχρόνης, ήταν ξυλουργός, ενώ η μητέρα μου, η Ιφιγένεια, εργαζόταν ως δασκάλα στο δημοτικό σχολείο του χωριού. Δε διαθέτω γενεαλογικό δέντρο, αλλά γνωρίζω κάποια πράγματα για τις ζωές των προγόνων μου, αυτά που από στόμα σε στόμα κατάφεραν να διασωθούν και δεν χαθήκαν μέσα στη λήθη του χρόνου.

Γεννήθηκα στις αρχές του 1989. Μου έδωσαν το όνομα Κωνσταντίνος. Τις κακές αναμνήσεις, ως ένα είδος άμυνας, τις απώθησα πολύ νωρίς από τη μνήμη μου ή τις καταχώνιασα σε μια πολύ σκοτεινή πλευρά του μυαλού μου για να μην τις ανακαλώ εύκολα. Όμως, ήρθε η στιγμή να τις ανασύρω στην επιφάνεια. Μια διαδικασία αρκετά επώδυνη μετά από τόσα χρόνια.

Θα πρέπει να ήμουν πέντε ή έξι χρονών όταν πήγα με την μητέρα μου να αγοράσουμε λευκή φόδρα για να μου φτιάξει στολή για την χριστουγεννιάτικη σχολική εορτή, μιας και θα ήμουν το αγγελούδι στην αναπαράσταση της γέννησης του Χριστού. Πρέπει να είχε μόλις πληρώσει τον μαγαζάτορα, όταν εγώ όρμησα να βγάλω από τη σακούλα τη λευκή φόδρα και να τη ρωτήσω με περισσή αφέλεια: «Με αυτό θα ντυθώ αγγελούδα;»

Η μητέρα, με μια αστραπιαία κίνηση, τράβηξε από τα χέρια μου τη λευκή φόδρα με το αριστερό της χέρι,

ενώ με το δεξί με χτύπησε στον πεινιό με δύναμη. Χωρίς να έχω καταλάβει γιατί με χτύπησε, η αναπνοή μου κόπηκε προς στιγμήν, μέχρι που άρχισα να ξεσπώ σε κλάματα. Ο μαγαζάτορας μάντεψε τη ντροπή μου —αν όχι τον πόνο— και θέλοντας να με βγάλει απ' τη δύσκολη θέση, μου έδωσε μερικές καραμέλες για να σταματήσω να κλαίω. Ήταν η πρώτη φορά που θυμάμαι να έφαγα ξύλο χωρίς να καταλαβαίνω τον λόγο και χωρίς να πάρω κάποια εξήγηση. Η απάντηση στο ερώτημά μου θα ερχόταν πολλά χρόνια αργότερα, όταν θα διάβαζα σε επιστημονικά άρθρα ότι τα παιδιά σε αυτές τις ηλικίες δεν βλέπουν τον εαυτό τους υπό το κανονιστικό πρίσμα των φύλων, όπως τον βλέπουν οι μεγάλοι.

Ήμουν ένα ασχημόπαπο με μακριά καστανόξανθα μαλλιά που δεν είχε συνειδητοποιήσει πως ήταν κύκνος. Η αδυναμία μου με έκανε να ξεχωρίζω μες στο πλήθος, αλλά στην πραγματικότητα ήμουν πιο διαφορετικός από τους γύρω μου. Έμαθα από νωρίς να αποφεύγω τα αγόρια της ηλικίας μου. Πονηρά, επιθετικά και γεμάτα επίδειξη. Σαφώς προτιμούσα την παρέα των κοριτσιών. Μαζί τους ένιωθα πάντα μια ασφάλεια, μια επικοινωνία σε βαθύτερο επίπεδο, σαν να ήταν πάντα κάτι οικείο. Όσο και αν προσπαθούσα να αποφεύγω τα αγόρια, πάντα βρισκόμουν στη δυσάρεστη θέση να εμφανίζονται μπροστά στο δρόμο μου. Έδειχναν σαν να είχαν προκληθεί από τη θέση μου δίπλα στα κορίτσια και, εξοργισμένα, έμπαιναν συνεχώς στη διαδικασία να με συνεντίσουν, με όχι και τόσο πολιτισμένους τρόπους. Υπήρξαν πολλές οι φορές που δεν αντιστάθηκα στον πειρασμό να τα προκαλέσω και εγώ με τη σειρά μου. Χτυπιόμασταν και σπάνια είχε τύχει

να καταφέρω να νικήσω. Κατέληγα στο σπίτι γεμάτος μελανιές, με σκισμένα και λερωμένα ρούχα. Κατά βάθος ήμουν άγριος, σχεδόν αντικοινωνικός με τα αγόρια, οπότε δεν είχα και κανέναν φίλο· άλλωστε, δεν ένιωθα την ανάγκη να έχω, τα κορίτσια μου έδιναν πολλά περισσότερα από τη φιλία τους. Μια ζεστή αγκαλιά, έναν ώμο να μπορέσω να κλάψω και να πνίξω τον θυμό μου προς τα αγόρια.

Η μητέρα, κάθε φορά που με έβλεπε να γυρνά από το σχολείο σε αυτήν την κατάσταση, ανησυχούσε. Και βέβαια, τώρα πια την καταλαβαίνω που με μάλωνε για αυτήν την απειρίγραπτη κατάσταση. Στην αρχή έδειχνε συγκαταβατική και με ρωτούσε πώς είχα γίνει έτσι, όμως, από τις πολλές φορές που είχε επαναληφθεί το ίδιο σκηνικό, άρχισε να μου ρίχνει το φταιξιμο. Ότι τους προκαλώ, ότι εγώ φταίω για όλα, ότι εγώ έχω το πρόβλημα. Υπήρχαν φορές που έσκυβα το κεφάλι και δεν έλεγα τίποτα, ενώ, άλλες φορές, μ' έπνιγε το δίκιο και όρθωνα το μικροκαμωμένο μου σώμα, έβαζα τα χέρια στη μέση και, με μάτια πεταγμένα από το κλάμα, της έδινα αμέσως απάντηση, ή απλώς ούρλιαζα. Τότε, εκείνη με χαστούκιζε για να συνετιστώ. Η μητέρα πίστευε ότι έπρεπε να σκληραγωγηθώ και να μην είμαι τόσο ευαίσθητος. Πληγωνόμουν με το παραμικρό και αυτό έδινε πάτημα στους άλλους να με ενοχλούν. Κάθε φορά που ξεσπούσα σε δυνατά γέλια ή κλάματα, με ράπιζε με τα λόγια της, μ' έκανε να νιώθω πως δεν ήμουν σοβαρός, και πως αυτός ήταν ο λόγος που προκαλούσα την τύχη μου και με κακομεταχειρίζονταν οι συμμαθητές.

Για πολλά χρόνια, ένιωθα τρομοκρατημένος, τόσο στο σχολείο όσο και στο σπίτι. Ήταν τότε που ανακά-

λυψα πως το να μην εξωτερικεύεις τα συναισθήματά σου μπορεί καμιά φορά να σε γλιτώσει από πολλές περιπέτειες· χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αυτή η επιλογή δεν είχε το τίμημά της. Χωρίς να το καταλαβαίνω, είχα αρχίσει απλώς να συμβιώνω με τους γύρω μου, χωρίς να νιώθω ότι με συνέδεε κάτι περισσότερο μαζί τους πέρα από τα μαθήματα και τις τάξεις διδασκαλίας. Οι μόνοι άνθρωποι που παρέμεναν δίπλα μου ήταν οι φίλες μου. Αν και αυτό στην πορεία άρχισε να κλονίζεται, με τη μετάβασή μας στο Γυμνάσιο.

Όταν για πρώτη φορά διέσχιζα την αυλόπορτα του Γυμνασίου, ένιωθα πολύ μεγάλη χαρά, πίστευα πως κάνω μια νέα αρχή, πως τα καλύτερα έπονται. Προς μεγάλη μου έκπληξη, η καθημερινότητα στο Γυμνάσιο δεν διέφερε πολύ από αυτή στο Δημοτικό. Σχεδόν αμέσως, έγινα ο εύκολος στόχος, όχι μόνο των παλιών συμμαθητών, αλλά και καινούριων που πρώτη φορά αντιμετώπιζα. Οι συμμαθητές από το Δημοτικό είχαν πλέον το καλό ότι ήταν προβλέψιμοι· ακολουθούσαν το ίδιο μοτίβο τραμπουκισμού. Οπότε εξελίχθηκα, ελίσσόμεν και τους αντιμετώπιζα με μεγάλη επιτυχία. Το νέο αίμα τραμπούκων, που σχεδόν αμέσως με εντόπισαν ως εύκολο θύμα ανάμεσα στο πλήθος των μαθητών, ήτιαν κάτι εντελώς άλλο, κάτι που με έκανε να βιώνω εκ νέου την απόγνωση που είχα νιώσει χρόνια πριν.

Πολλές από τις φιλίες μου με κορίτσια που ήμασταν μαζί στο Δημοτικό διατηρήθηκαν, αλλά δημιούργησα και καινούριες. Περνούσαμε τα διαλείμματα μαζί συζητώντας για κινούμενα σχέδια στην τηλεόραση, για τα μαθήματα στο σχολείο, αλλά και για τα αγόρια της τάξης. Με τη Μαρία, που γνωριζόμασταν από το Δη-

μοτικό, καθόμασταν στο ίδιο θρανίο. Βοηθούσαμε ο ένας τον άλλο με τις ασκήσεις, και κάναμε ζωγραφιές και αφιερώσεις στο βιβλίο κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Περνούσαμε πολύ ωραία μαζί. Θυμάμαι ότι η Μαρία ήταν μια ανάσα δροσιάς τις σχολικές ώρες.

Όλα άρχισαν να αλλάζουν στη δευτέρα Γυμνασίου. Η Μαρία είχε αρχίσει να ερωτεύεται ένα αγόρι μεγαλύτερης τάξης για το οποίο αφιερώναμε πολύ χρόνο συζητώντας κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων. Ο Βασίλης ήταν όντως πολύ ωραίο παιδί. Ψηλός, μελαχρινός με πορσελάνινο δέρμα. Ήταν ο καλύτερος αθλητής στην ομάδα μπάσκετ και θυμάμαι ακόμα, πώς κοβόταν η ανάσα της καθώς τον έβλεπε να βάζει την μπάλα στο καλάθι· κάτι που για μένα ήταν άγνωστο σαν βίωμα μέχρι τότε.

Ο Βασίλης βέβαια για μένα ήταν πολύ αντιπαθής. Συνήθιζε να με στοχοποιεί με την υπόλοιπη παρέα του όταν με έβλεπε στο προαύλιο του σχολείου, ή και εκτός σχολείου, ενώ τα πικρόχολα σχόλιά του με τάραζαν πολύ. Είχα φτάσει στο σημείο να μου βάλει την ιδέα πως, όταν περπατούσα, έσπαγε η μέση μου και από φόβο ότι μπορεί να υπήρχε μια δόση αλήθειας, στύλωνα τα χέρια προς τα κάτω, καρφωμένα πάνω στο σώμα, σε μια προσπάθεια να περπατώ όσο πιο ίσια γινόταν, με την ελπίδα ότι θα σταματούσαν τα πικρόχολα σχόλια. Μάταια όμως.

Η Μαρία, φυσικά, δεν γνώριζε τίποτα απ' όλα αυτά· δεν τολμούσα να της τα αναφέρω. Φοβόμουν ότι θα κλονιζόταν η φιλία μας, επειδή θα της χαλούσα την εικόνα που είχε για τον Βασίλη. Αρκούνουν να κάθομαι να την ακούω πόσο πολύ της άρεσε. Με ρωτούσε συ-

χνά να της πω τη γνώμη μου για εκείνον. «Δεν τον γνωρίζω» της απαντούσα, οπότε δεν είχα αποψη. Μια μέρα, με παρότρυνε να τον προσεγγίσω για να δω αν ενδιαφερόταν για εκείνη. Ηλεκτρικό ρεύμα διαπέρασε τη σπονδυλική μου στήλη τη στιγμή που το είπα. Ένα κοφτό «ΟΧΙ» βγήκε αμέσως από τα χείλη μου, χωρίς να έχω συναίσθηση ότι το είπα. Αρκετή ώρα προσπαθούσε να με πείσει, ενώ εγώ την απέφευγα και είχαν αρχίσει να μου τελειώνουν τα επιχειρήματα. Σε μια στιγμή αδυναμίας, η Μαρία τσαντίστηκε και μου είπε: «Έχουν δίκιο που σε φωνάζουν αδερφή!»

Δεν πίστευα στ' αυτιά μου! Η καλύτερή μου φίλη να με χαρακτηρίζει έτσι; Τότε και εγώ, σαν χείμαρρος, άρχισα να της εξηγώ γιατί δεν έκανα αυτό που μου ζητούσε. Της είπα τα πάντα για το πώς μου φερόταν ο αγαπημένος της. Ήλπιζα πως θα με καταλάβαινε, αλλά τελικά τα πράγματα έγιναν πολύ χειρότερα. Ανταλλάξαμε οκληρές κουβέντες και αμέσως ξεκόψαμε από παρέα. Αρκεστήκαμε μονάχα να κοιταζόμαστε από μακριά κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων. Για το θρανίο βέβαια ούτε λόγος· αλλάξαμε και οι δύο θέσεις και έτσι επισημασμένη το τέλος μιας καλής φιλίας.

Από τότε, επικεντρώθηκα στο διάβασμα. Για μένα, διέξοδος αποτελούσε μόνο η φυγή προς τις σπουδές. Η ζωή μου έγινε ένα καλοκουρδισμένο ρολόι. Από το σχολείο στο σπίτι, στο διάβασμα και τέλος στον ύπνο. Έπαψα να επενδύω στις φιλίες· αρκούνταν να περνάω όσο το δυνατόν καλύτερα, χωρίς να ελπίζω σε βαθύτερους δεσμούς.

Οι επιδόσεις μου στα μαθήματα είχαν βελτιωθεί αισθητά, όπως επίσης και η σχέση μου με τη μητέρα.

Έχοντας σταματήσει να την ενημερώνω για τα προβλήματα με τους συμμαθητές, θεωρούσε ότι όλα έβαιναν καλώς. Δεν γνώριζε βέβαια πόσο είχα σκληρύνει σαν άτομο, καθώς ο στόχος που είχα θέσει πλέον για τον εαυτό μου ήταν το μόνο που εποφθαλμιούσα. Σε αυτήν την περίοδο της ζωής μου ήταν που η μητέρα με παρότρυνε να αρχίσω να διαβάζω ποίηση, διότι στα θεωρητικά μαθήματα είχα μια παραιπάνω κλίση συγκριτικά με τα υπόλοιπα.

Η ποίηση ήρθε την κατάλληλη στιγμή. Κατά βάθος, αναζητούσα μια εκτόνωση, μια αποσυμφόρηση σε συναισθηματικό επίπεδο. Άρχισα να καταβροχθίζω τη μια ανθολογία μετά την άλλη. Μπορεί να μην είχα ακόμα πλήρη αντίληψη του αντικειμένου των ποιημάτων που θα αποκτούσα με τα χρόνια, ωστόσο, είχα άμεσα αποτελέσματα. Ξεσπούσα σε κλάματα που, στην αρχή, ως άμυνα, προσπάθησα να πνίξω. Αργότερα, φρόντιζα να απομονώνομαι στο δωμάτιό μου, μακριά από αδιάκριτα βλέμματα και πρόσωπα που θα άρχιζαν τις ενοχλητικές ερωτήσεις, ώστε να μπορώ να εκφραστώ ελεύθερα, να ηρεμήσω — κάτι που με οδηγούσε σ' έναν ανάλαφρο ύπνο.

Πόσο ωραίο συναίσθημα πρέπει να είναι ο έρωτας, αναρωτιόμουν πολλές φορές. Άραγε, θα μου δινόταν η ευκαιρία να ερωτευτώ ποτέ; Θα υπήρχε ανταπόκριση; Αλήθεια, γιατί δεν έτυχε να ερωτευτώ ακόμα; Αυτές οι σκέψεις βομβάρδιζαν το μυαλό μου. Το μόνο που μπορούσα να κάνω ήταν απλώς να περιμένω. Να περιμένω να το ζήσω.

Την ίδια χρονιά, έτυχε να ακούσει η μητέρα ότι στο Κατηχητικό έψαχναν παιδιά για τη χορωδία και τη θε-

ατρική ομάδα. Είχε παρατηρήσει ότι περνούσα πολύ χρόνο μέσα στο σπίτι και μου πρότεινε να λάβω μέρος, σε μια προσπάθεια να κοινωνικοποιηθώ. Αν και επιφυλακτικός, στην αρχή, για το πώς θα με αντιμετώπιζαν τα υπόλοιπα παιδιά—διότι το τελευταίο πράγμα που θα ήθελα ήταν να ξαναβιώσω όσα βίωνα στο σχολείο—, δέχτηκα να πάω, χωρίς να δείξω κάποιον ιδιαίτερο ενθουσιασμό.

Τα παιδιά στο Κατηχητικό ήταν λίγο πολύ στα μέτρα μου. Με δέχτηκαν με θέρμη και ποτέ δεν με έκαναν να νιώσω αμήχανα. Περνούσαμε πολύ όμορφα τον χρόνο μας, όχι μόνο με τις προγραμματισμένες δραστηριότητες, αλλά και με τα παιχνίδια μετά το πέρας της κατήχησης.

Εκεί γνώρισα τον πρώτο μου πλατωνικό έρωτα, τον Φίλιππο. Περίεργο μέρος να ερωτευτεί κανείς για πρώτη φορά άτομο του ίδιου φύλου, δεν νομίζεις; Κι όμως, όσο χαιρόμουν που κάναμε παρέα, άλλο τόσο με τρομοκρατούσαν όσα ένιωθα για εκείνον. Στην αρχή, βέβαια, δεν είχα καταλάβει ότι τον είχα ερωτευτεί. Ένιωθα έναν απίστευτο θαυμασμό για εκείνον και την εσωτερική ανάγκη να περνάω όσο το δυνατόν περισσότερο χρόνο μαζί του. Μου αρκούσε πολλές φορές απλώς να κάθομαι και να τον κοιτώ να παίζει Μονόπολη με τα υπόλοιπα παιδιά. Η κίνηση των χεριών του, το τσουλούφι από τα μαλλιά του, που συνεχώς παραμέριζε με τα δάχτυλα γιατί τον ενοχλούσε στα μάτια, ήταν κάτι που με έκανε να χαμογελώ. Δεν τόλμησα όμως ποτέ να του εκφράσω όσα ένιωθα. Είχε καταλάβει ότι τον θεωρούσα πολύ καλό φίλο, ότι νοιαζόμουν για εκείνον, αλλά μέχρι εκεί. Πανικοβαλλόμουν στην

ιδέα ότι, αν καταλάβαινε το μέγεθος των συναισθημάτων μου, θα τον έχανα από τη ζωή μου. Πέρα από το γεγονός ότι θα ξεφτιλιζόμουν στα μάτια των άλλων και όλοι θα με παραμέριζαν.

Στο Κατηχητικό, οι διδάσκαλοι μας τόνιζαν ουχινά πυκνά ότι, εκεί έξω, υπάρχουν αόρατοι εχθροί και κίνδυνοι —«οι πειρασμοί»—, για τους οποίους έπρεπε να έχουμε τα μάτια μας ανοιχτά για να τους αποφεύγουμε. Φυσικά, δεν ήμουν τόσο αφελής όσο μερικά παιδιά που αναρωτιόντουσαν, εκ των υστέρων, αφού είναι αόρατοι οι κίνδυνοι, γιατί να έχουμε τα μάτια μας ανοιχτά; Μου πήρε καιρό για να συνειδητοποιήσω ότι η κοινωνία στηλιτεύει οτιδήποτε δεν γνωρίζει και δεν μπορεί να καταλάβει. Ακόμα και ως απλός παρατηρητής των συζητήσεων των μεγάλων ήμουν σε θέση να το διαπιστώνω αυτό. Μπορεί να μην καταλάβαινα όλα τα θέματα που συζητούσαν, αλλά παρατηρούσα πως άλλαζε η διάθεσή τους, ο τόνος της φωνής τους, ακόμα και το είδος των λέξεων που χρησιμοποιούσαν.

Ένα από αυτά τα θέματα ήταν και η έλξη των ατόμων του ίδιου φύλου. Κάθε φορά που αναφέρονταν σε αυτό, σφιγγόταν η καρδιά μου και αμέσως τέντωνα τα αυτιά να απορροφήσω όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες. Τολμώ να παραδεχτώ ότι υπήρξαν φορές που ήθελα να μάθω πού είναι αυτοί για τους οποίους συζητούσαν και είχαν κοινούς πειρασμούς με τους δικούς μου. Πώς τους αναγνώριζαν και εγώ δεν μπορούσα; Μήπως ήταν όντως αόρατοι όπως μας ανέφεραν οι διδάσκαλοι; Περισσότερο μπερδευόμουν παρά άκρη έβγαζα από τον γόρδιο δεσμό των συζητήσεων που παρακολουθούσα και, έπειτα, των δικών μου σκέ-

ψεων πάνω σε αυτά. Οπότε, έπαυα να βασανίζω το μυαλό μου και απλώς συνέχιζα τη ζωή μου.

Στην ηλικία των δεκαπέντε, είχα πια αρχίσει να συνειδητοποιώ ότι ίσως είχαν δίκιο εκείνα τα παιδιά στο σχολείο που με αποκαλούσαν αδερφή και ανώμαλο. Δεν ήμουν σαν εκείνους, διέφερα και ίσως αυτό ασυνείδητα φαινόταν. Αρνιόμουν όμως να αυτοπροσδιοριστώ έτσι. Τότε, βέβαια, δεν αντιλαμβανόμουν πως το αρνητικό στίγμα που έφεραν αυτές οι λέξεις ήταν που με έκανε να αρνούμαι να προσδιορίσω τη διαφορετικότητά μου με αυτές. Όμως, δεν είχε τύχει να ακούσω και κάποια άλλη ταυτότητα που να μη φέρει αρνητικό στίγμα. Από τότε, προσπάθησα να κρύβομαι ακόμα περισσότερο. Ήταν πολλές οι φορές που απογοητεύομουν και ένιωθα πραγματικά μόνος στον κόσμο. Κανείς δεν θα μπορούσε να με καταλάβει. Κάτι που ενίσχυσε την προσπάθειά μου να αλλάξω, ως μονόδρομο για την ευτυχία μου.

Στο σχολείο, άρχισα να προσπαθώ να φλερτάρω φίλες μου αντιγράφοντας άλλα αγόρια της ηλικίας μου, επιδιώκοντας να αποσπάσω ένα τους φιλή, ελπίζοντας ότι εκεί βρισκόταν το μυστικό για την αλλαγή μου. Προς μεγάλη μου απογοήτευση, όταν τα κατάφερα, δεν ένιωσα τίποτα το μαγικό. Το φιλή, αν και πεταχτό, ήταν υγρό, μου προκάλεσε στιγμιαία ένα αίσθημα αναγούλας και θέλησα αμέσως να σκουπιστώ με το μανίκι της μπλουζας. Κρατώ μια τρομερή ανάμνηση κενού, εκτυφλωτικού ήλιου, επιτιμητικού μουρμουρητού και ιλίγγου. Δε μπόρεσα ποτέ να ξανακάνω την προσπάθεια. Ευτυχώς για μένα, η φίλη μου το είδε σαν παιχνίδι όλο αυτό και δεν χάλασε η φιλία μας· όχι ότι θα είχε

ελπίδες για περισσότερα παιδιαρίσματα στο μέλλον! Έτσι, αρκέστηκα να χαζεύω τον Φίλιππο από μακριά και, νοερά, να σκηνοθετώ ολόκληρες ιστορίες για το πώς θα μπορούσα να του δώσω ένα φίλι και πόσο πιο μαγικά θα ήταν, σε σύγκριση με μια φίλη από το σχολείο, που απλώς την έβλεπα ως αδερφή μου.

Είχε έρθει ο καιρός να μεταβώ στο Ένιαίο Λύκειο. Αυτή τη φορά, δεν άφησα τον εαυτό μου να ελπίζει ότι οι συνθήκες με τους συμμαθητές θα ήταν καλύτερες απ' ό,τι στο Γυμνάσιο. Ωστόσο, τα καλύτερα σχολικά μου χρόνια έτυχε να είναι στο Λύκειο. Είχαν, βλέπεις, αποχωρήσει προς το Επαγγελματικό Λύκειο οι λιγότερο επιμελείς μαθητές, ανάμεσα στους οποίους τύχαινε να είναι και όλοι εκείνοι που μου έκαναν τη ζωή δύσκολη.

Ήταν, πραγματικά, ένα νέο ξεκίνημα με πολύ πιο γερές βάσεις. Τρία χρόνια, αν εξαιρέσεις το εξοντωτικό διάβασμα για να έχω εφόδια για τις πανελλαδικές, απ' όλες τις απόψεις, ήταν περίπατος σε σύγκριση με το Γυμνάσιο και το Δημοτικό. Χαιρόμουν να ξυπνώ κάθε μέρα για να πιάω στο σχολείο. Με τα περισσότερα παιδιά ήμασταν μια μεγάλη παρέα. Κανείς δεν ασχολείτο αν εγώ ήμουν λιγότερο αρρενωπός σε σύγκριση με τους υπόλοιπους. Μα και αν πήγαινε κανείς να κάνει κάποιο υιοσιμητικό σχόλιο, είχα ψηθεί τόσο πολύ που διεκδικούσα μέχρι τέλους τον σεβασμό, ακόμα και αν αυτό ήταν κάτι εντελώς επιδερμικό.

Κύλησαν τόσο γρήγορα αυτά τα τρία χρόνια που, πραγματικά, νιώθω ακόμα και σήμερα σαν να μην τα χόρτασα. Το τελευταίο καλοκαίρι ως μαθητής κυλούσε σε χαλαρούς ρυθμούς, με μπάνια στην παραλία και καθημερινές νυχτερινές εξόδους με φίλες, αν και ποτέ δεν

είχα την ευκαιρία να ξενυχτίσω «μέχρι πρωίας». Το αποκορύφωμα εκείνου του καλοκαιριού ήταν τέσσερις μέρες ελεύθερης κατασκήνωσης στη μαγευτική παραλία του Σίμου στην Ελαφόνησο, με παρέα μου τον Φίλιππο. Δεν κατάφερα να κλείσω μάτι κανένα από τα βράδια. Ο λόγος ήταν προφανής. Μου άρεσε τόσο πολύ να χαζεύω, πότε το μαγευτικό τοπίο και πότε τον Φίλιππο που κοιμόταν. Υπήρξαν αρκετές στιγμές που ήμουν έτοιμος να του μιλήσω, αλλά ακόμα και σήμερα δεν ξέρω πώς κρατήθηκα. Μάλλον δεν ήμουν έτοιμος για τις συνέπειες που θα ακολουθούσαν αν το τολμούσα. Εκείνες τις μέρες, άδειασε το μυαλό μου και από το άγχος της αναμονής των βάσεων.

Η παραμονή της ανακοίνωσης των αποτελεσμάτων των πανελλαδικών εξετάσεων έφτασε λίγες μέρες μετά την επιστροφή μας. Έπιασα στο κρεβάτι, αλλά δεν μπόρεσα στην ουσία να κλείσω μάτι. Όλη τη νύχτα αναλογιζόμουν πόσες φορές ονειρευόμουν αυτή τη στιγμή. Τη στιγμή για την οποία τόσα χρόνια αδημονούσα. Ανοίγονταν μπροστά μου νέοι ορίζοντες, νέες προσδοκίες και όνειρα για το μέλλον που, στο Γυμνάσιο-κολαστήριο, μου έδιναν τη δύναμη να κάνω υπομονή και να συνεχίζω.

2

Είχε ξημερώσει η 27η Αυγούστου του 2007 και οι βάσεις των πανελλαδικών εξετάσεων είχαν αναρτηθεί στους πίνακες ανακοινώσεων έξω από κάθε σχολική μονάδα. Πετάχτηκα από το κρεβάτι σαν ελατήριο και φόρεσα γρήγορα τα ρούχα μου. Κατέβηκα τις σκάλες βιαστικά, πήρα το ποδήλατό μου από την αυλή και ξεκίνησα για το σχολείο.

Όταν έφτασα, είχαν ήδη μαζευτεί αρκετοί συμμαθητές με τους γονείς τους στο προαύλιο. Μερικοί έδειχναν να είναι χαρούμενοι, ενώ άλλοι με δυσκολία προσπαθούσαν να συγκρατήσουν τα δάκρυα τους. Οι εκτιμήσεις έλεγαν ότι «οι βάσεις θα ακολουθούσαν την ανιούσα». Παρά τις πολύ καλές μου επιδόσεις στις εξετάσεις δεν μπορούσα να ηρεμήσω, μέχρι να δω αν εισαγόμενοι στην πρώτη μου επιλογή.

Άφησα άγαρμπα το ποδήλατο να πέσει στο έδαφος και με μεγάλη αγωνία κοίταξα τη λίστα των επιτυχόντων για να βρω το όνομά μου. Η λίστα με τα ονόματα φάνταζε ατελείωτη μέχρι να δω το επώνυμό μου. Ακούμπησα το δάχτυλο στο τζάμι και το κίνησα προς

τα δεξιά. Είχα περάσει στην πρώτη μου επιλογή! Δεν μπορούσα να συγκρατήσω τα δάκρυα. Όταν γύρισα να φύγω, είδα τη μητέρα μου να μπαίνει στο προαύλιο του σχολείου.

«Μαμά, τα κατάφερα! Πέρασα στην Αθήνα! Στη Φιλοσοφική Σχολή, στο τμήμα Φιλολογίας».

Εκεί δίπλα ήταν ο καθηγητής των Λατινικών. Μας είδε και μας πλησίασε απλώνοντας το χέρι του να με συγχαρεί.

«Κωνσταντίνε, συγχαρητήρια! Καλή σταδιοδρομία σου εύχομαι!»

«Ευχαριστώ πολύ, κύριε Λαμπρόπουλε».

«Μπορείς να με αποκαλείς, από εδώ και στο εξής, συνάδελφο».

Τον αγκάλιασα και αφού τον αποχαιρέτησα, πήρα το ποδήλατο και ξεκινήσαμε για το σπίτι. Στην αυλό-πορτα, στεκόταν η γιαγιά μου, η Καλλιόπη· μας περίμενε για να ακούσει το αποτέλεσμα. Της φώναξα από μακριά όλο χαρά για να τερματίσω την αγωνία της: «Γιαγιούλα, πέρασα στην πρώτη μου επιλογή!»

Μόλις μπήκαμε στο σπίτι, έσπευσα να πάρω τηλέφωνο τον πατέρα να του πω τα ευχάριστα νέα, ενώ η μητέρα κατευθύνθηκε προς την κουζίνα για να ετοιμάσει το μεσημεριανό γεύμα. Ο πατέρας έφτασε τη στιγμή που η γιαγιά με την μητέρα τελείωναν το στρώσιμο του τραπεζιού. Έπλυνα τα χέρια, έκατσα στο οβάλ τραπέζι και η μητέρα άρχισε να σερβίρει. Όταν τελειώσαμε την προσευχή, σήκωσε ο πατέρας το ποτήρι για να κάνει πρόποση.

«Παιδί μου, καλή σταδιοδρομία σου εύχομαι, να γίνεις άνθρωπος σωστός».

«Σαν τον παππού σου, τον Κωνσταντίνο!» συμπλήρωσε η μητέρα μου.

Καθώς γευματίζαμε, συζητούσαμε ταυτόχρονα για τη φοιτητική ζωή που με περίμενε. Πήραμε αμέσως την απόφαση να ανέβουμε την επόμενη κιόλας μέρα στην Αθήνα για να ετοιμάσουμε το σπίτι όπου θα έμενα στη διάρκεια των σπουδών μου.

Όταν τελειώσαμε, η μητέρα μάζεψε τα πιάτα να τα πλύνει, ενώ εγώ έτρεξα στο δωμάτιο να ετοιμάσω τη βαλίτσα. Πάνω στο κομοδίνο ήταν δυο βιβλία με ποιητικές συλλογές του Οδυσσέα Ελύτη και του Κωνσταντίνου Καβάφη. Τα πήρα στα χέρια και, ενώ τα κοιτούσα, είπα από μέσα μου: «Πόσον καιρό περίμενα να δικαιωθούν οι κόποι μου, να φύγω από εδώ, να ανασάνω. Ανυπομονώ να ξημερώσει η αυριανή ημέρα, να ανέβω στην Αθήνα, να κάνω μια νέα αρχή, να νιώσω ελεύθερος». Τα τοποθέτησα πρώτα απ' όλα μέσα στη βαλίτσα και μετά τη γέμισα με τα ρούχα.

Το επόμενο πρωί, μόλις τελειώσαμε το πρωινό, έβαλα τις βαλίτσες και τα υπόλοιπα πράγματα στο αυτοκίνητο και λίγο πριν αναχωρήσουμε για την Αθήνα, η μητέρα είπε: «Περιμένετε ένα λεπτό, κάτι ξέχασα». Πήγε στο σαλόνι, άνοιξε το ντιουλάπι της βιβλιοθήκης, τήρε ένα κιτρινωμένο βιβλίο με ποιήματα του Γεωργίου Σουρή και το έβαλε στην τσάντα της. Επιβιβάστηκε στο αυτοκίνητο και ξεκινήσαμε.

Σε πέντε ώρες, είχαμε φτάσει. Τα ψηλά κτίρια, η κίνηση στον δρόμο και η πολυκοσμία στα πεζοδρόμια, για μένα, ήταν μια πρωτόγνωρη εμπειρία που με ενθουσίαζε. Ήθελα τόσο πολύ να γίνω ένα με την πόλη, να τη γνωρίσω, να γευτώ όλα όσα είχε να προσφέρει,

σε αντίθεση με το χωριό όπου είχα μεγαλώσει. Μετά από αρκετή ώρα, βρήκαμε χώρο να σταθμεύσουμε στη γωνία του πεζόδρομου της οδού Θεμιστοκλέους.

«Ευτυχώς είναι αρκετά κοντά στο σπίτι» παρατήρησε με ανακούφιση η μητέρα.

«Παρατηρείστε κάτι. Δεν υπάρχει τοίχος που να μην έχει γκράφιτι ή συνθήματα».

«Εδώ είναι τα Εξάρχεια, παιδί μου· όλα αυτά είναι στοιχείο της ταυτότητας της περιοχής. Έλα! Πάρε τη βαλίτσα σου και θα σου πω περισσότερα μόλις φτάσουμε».

Αρχίσαμε να κατεβαίνουμε την Καλλιδρομίου και είδα το σπίτι από μακριά. Ήταν ένα νεοκλασικό κτίριο ανάμεσα σε ψηλές πολυκατοικίες. Η μητέρα έβγαλε από την τσάντα της τα κλειδιά της εξώπορτας, ξεκλείδωσε και μπήκαμε στον κοινόχρηστο χώρο. Στο βάθος του φαινόταν η ξύλινη σκάλα που οδηγούσε στον πρώτο όροφο.

Εκείνη τη στιγμή, έτυχε να βγαίνει από την πόρτα του ισογείου ένας αδύνατος νεαρός. Φορούσε λευκό φανελάκι, στενό μαύρο παντελόνι, με κόκκινες τράντες που κρέμονταν στα πλάγια, ενώ, στον ώμο, είχε ένα σακίδιο σε κόκκινες αποχρώσεις.

«Καλησπέρα, είμαι ο Πάρης. Είστε οι καινούριοι ένοικοι του πρώτου ορόφου;»

«Καλησπέρα, Πάρη, είμαστε οι ιδιοκτήτες του πάνω διαμερίσματος. Ονομάζομαι Ιφιγένεια, από εδώ ο άνδρας μου, ο Πολυχρόνης και ο γιος μου, ο Κωνσταντίνος. Ήρθαμε να τακτοποιήσουμε το διαμέρισμα, μιας και θα μείνει ο Κωνσταντίνος λόγω σπουδών».

«Χαίρω πολύ. Συγχαρητήρια, Κωνσταντίνε, σε τι

σχολή πέρασες; Εγώ είμαι στην Καλών Τεχνών. Μήπως χρειάζεστε κάποια βοήθεια με τα πράγματα;»

«Στη Φιλοσοφική Σχολή, στο τμήμα Φιλολογίας. Ευχαριστούμε πολύ, αλλά δεν είναι ανάγκη».

Καθώς παρατηρούσα τη γλώσσα του σώματος του Πάρη, αλλά και τον τρόπο ομιλίας του, αμέσως σκέφτηκα: «Πρέπει να είναι, δεν μπορεί. Ίσως μπορέσω να του μιλήσω, ίσως να με καταλάβει και μου μιλήσει αυτός πρώτος».

Ανοίξαμε την ξύλινη πόρτα του διαμερίσματος και είδαμε τον εσωτερικό χώρο που είχε χρόνια να κατοικηθεί. Η μυρωδιά της κλεισούρας ήταν τόσο αισθητή που η μητέρα έτρεξε να ανοίξει τα παράθυρα για να αερίσει ο χώρος και να μπει φυσικό φως. Το διαμέρισμα ήταν μικρό, είχε παντού σκόνη και παλιά έπιπλα. «Έχουμε πολύ δουλειά μπροστά μας για να το κάνουμε κατοικήσιμο» αναστέναξε ο πατέρας. Και έτσι, πιάσαμε αμέσως δουλειά, γιατί ο πατέρας την επόμενη μέρα έπρεπε να γυρίσει πίσω στο χωριό λόγω επαγγελματικών υποχρεώσεων. Ως ξυλουργός, ξεκίνησε να επισκευάζει τα παλιά έπιπλα. Είχε φροντίσει να φέρει μαζί του τα βασικά εργαλεία. Έτσι, μετέφερε ένα έπιπλο τη φορά στο μικρό μπαλκόνι, στο πίσω μέρος του σπιτιού που έβλεπε στον ακάλυπτο και τα έκανε καινούρια. Η μητέρα κι εγώ μετακινήσαμε τα λιγοστά έπιπλα στην κουζίνα και πήραμε τις σπάτουλες για ν' αρχίσει το ξύσιμο στους τοίχους. Σκοπός μας ήταν να τους βάψουμε και, όπου υπήρχε τρύπα από πρόκα, να στοκάρουμε. Καθώς ξύναμε τον τοίχο έπιασα κουβέντα στη μητέρα.

«Πολύ ευγενικό παιδί ο Πάρης, προσφέρθηκε να μας βοηθήσει».

«Δεν μπορώ να πω, ευγενικό από μέρους του, αλλά, δεν σου φάνηκε λίγο... πώς να το πω... πρέπει να είναι ντιγκιντάνγκας. Του φαίνεται πάρα πολύ δε νομίζεις; Λίγο η εκφραστικότητα με τα χέρια, λίγο το σπάσιμο της μέσης, αλλά και το ντύσιμό του. Αλήθεια, τι αμφίεση ήταν αυτή;»

«Είναι στην Καλών Τεχνών, είναι καλλιτέχνης, οι καλλιτέχνες είναι πάντα πιο εκκεντρικοί. Εμένα δεν μου φάνηκε για ομοφυλόφιλος, αλλά, όπως και να έχει, πρέπει να είναι πολύ ευγενικό και καλό παιδί, και αυτό έχει σημασία, όχι τι κάνει στο κρεβάτι του».

Το περίμενα ότι η στάση της μητέρας μου θα ήταν αυτή, αλλά, από την άλλη, χάρηκα που της απάντησα έξυπνα και ίσως την έκανα να σκεφτεί λίγο διαφορετικά. Πίστευα ότι ίσως έτσι, με τον καιρό, της άλλαζα τις αντιλήψεις, αν της έδειχνα ότι ο Πάρης είχε καλά στοιχεία που άξιζε να τα προσέξει κανείς, πέρα από την πιο θηλυκή του έκφραση.

Και, αλήθεια, γιατί έπρεπε να εμμένει σε αυτό η μητέρα μου και όχι σε οτιδήποτε άλλο; Τι το κακό είχε στην τελική ο Πάρης; Ποιον ενοχλούσε; Μήπως τόλμησε να της πει, «με το καλημέρα σας», «είμαι ομοφυλόφιλος, χαίρω πολύ»; Φυσικά και όχι. Απλώς, την ενοχλούσε η υποψία και μόνο, με βάση τα δικά της μέτρα και σταθμά για την αρρενωπότητα. Αυτά, βέβαια, δεν τόλμησα να της τα πω έξω από τα δόντια, γιατί θα κινούσα υποψίες και, εύλογα, θα με αποστόμωνε με την πολύ απλή και αφοπλιστική ερώτηση: «Και εσένα τι σε κόφτει Κωνσταντίνε;»

Έπρεπε να μετρώ τα λόγια μου δέκα φορές και αυτό γιατί η άμεση αντιπαράθεση μόνο σε αδιέξοδα θα με

οδηγούσε. Μια πιο διπλωματική απάντηση είχε το πλεονέκτημα ότι προστάτευα πρώτα τον εαυτό μου και, ταυτόχρονα, της εστίαζα την προσοχή κάπου αλλού που άξιζε να αναφερθεί.

Μέχρι το βράδυ, είχαμε ολοκληρώσει το μεγαλύτερο μέρος της δουλειάς, αν και υπήρχαν πολλά ακόμα να γίνουν την επόμενη μέρα. Επειδή όμως το ψυγείο, το πλυντήριο και το κουζίνακι λόγω παλαιότητας δεν λειτουργούσαν, αποφασίσαμε να κάνουμε μια βόλτα στα Εξάρχεια για να φάμε έτοιμο βραδινό. Καθώς περπατούσαμε στους δρόμους, περάσαμε από το σημείο όπου είχαμε παρκάρει. Εντελώς τυχαία, το βλέμμα μου στράφηκε προς το αυτοκίνητο και παρατήρησα ότι πάνω στο παρμπρίζ υπήρχε κάτι κολλημένο. Πλησίασα περισσότερο και είδα ένα αυτοκόλλητο που έγραφε «Είμαι γάιδαρος! Παρκάρω όπου γουστάρω!» Το αυτοκίνητο μόλις που πατούσε στη γωνία του πεζόδρομου και η έκπληξή μου ήταν τέτοια που μοιράστηκα την απορία μου με τους γονείς μου. Ποιόν ήταν δυνατόν να ενοχλεί;

«Αφού δεν φάγαμε καμιά κλήση, τι σε απασχολεί; Μπορεί για πλάκα να το κόλλησαν ποτέ δεν ξέρεις».

«Κλήση δεν υπήρχε περίπτωση στα Εξάρχεια να μας βάλουν. Αστυνομικοί, γενικά, δεν κυκλοφορούν εδώ. Μάλλον κάποια κίνηση πολιτών είναι, για το παρκάρισμα. Γενικά, στην περιοχή υπάρχει μεγάλη κινητικότητα».

«Αλήθεια, δεν μου είπες περισσότερα για τα Εξάρχεια, όταν σε ρώτησα για τα συνθήματα και τα γκράφιτι».

«Στα Εξάρχεια υπάρχουν πολλοί αναρχικοί, από πολλούς χαρακτηρίζεται ως γκέτο, γι' αυτό δεν κυκλο-

φορούν αστυνομικοί εδώ. Έτσι, παιδί μου, θέλω να προσέχεις πολύ όσο θα είσαι εδώ. Να μην κυκλοφορείς αργά τη νύχτα και να προσέχεις τις παρέες σου. Δεν είναι σαν το χωριό».

Η μητέρα, ενώ μιλούσε, με το χέρι της άγγιξε τον ώμο μου και καθώς γύρισα είδα το βλέμμα της γεμάτο αγωνία. Όσα αρνητικά είχα όλη τη μέρα σκεφτεί για εκείνη, και είχα προς στιγμήν θυμώσει μαζί της, εξανεμίστηκαν στη θέα των ματιών της. Σίγουρα, μπορεί να ήταν αυστηρή με τον Πάρη, αλλά αυτό οφειλόταν στην άγνοιά της. Δεν έπαυε όμως να είναι ένας άνθρωπος με αδυναμίες και στοργή προς εμένα. Θέλοντας να απαλύνω τον φόβο και την αγωνία της, την καθησύχασα: «Θα προσέχω, μαμά, μην ανησυχείς, δεν σε έχω απογοητεύσει ποτέ, έτσι δεν είναι;»

Δεν απάντησε κάτι, απλώς χαμογέλασε και μου χάιδεψε το μάγουλο. Καθώς συνεχίζαμε τον περίπατό μας, είδαμε ένα μαγαζί που έφτιαχνε κρέπες. Καθίσαμε σε ένα από τα τραπέζια και αρχίσαμε να ξεφυλλίζουμε τον κατάλογο. Μετά από λίγο, ήρθε ο σερβιτόρος και, παρ' όλο που φορούσε τη στολή του, μπορούσες να καταλάβεις ότι αγαπούσε τη ροκ μουσική. Τα μαλλιά του ήταν σαν πλεξούδες, αλλά φαίνονταν ταιριασμένα και άγρια σαν άχυρα. Επίσης, είχε πολλά σκουλαρίκια στα αυτιά και στο στόμα, κάτι που με έκανε να ανατριχιάσω και ασυνείδητα έπιασα το στόμα μου. Μου φαίνονταν τόσο πολλά και επώδυνα· ειδικά τα σκουλαρίκια στο στόμα. Δώσαμε παραγγελία και ενώ περιμέναμε τις κρέπες να ετοιμαστούν, η μητέρα έβγαλε από την τσάντα της ένα παλιό βιβλίο.

«Κωνσταντίνε, αυτό το βιβλίο ήταν το αγαπημένο

του παππού. Λάτρευε την ποίηση και τη σάτιρα. Το βιβλίο αυτό όπως βλέπεις είναι μια συλλογή ποιημάτων του Γεωργίου Σουρή. Ο Γεώργιος Σουρής, όπως σίγουρα θα γνωρίζεις, είχε χαρακτηριστεί “ο σύγχρονος Αριστοφάνης”. Νομίζω ότι ο παππούς σου θα ήθελε να το έχεις, μιας και αγαπάς την ποίηση».

Άρχισα να το ξεφυλλίζω με πολύ προσοχή και, ανάμεσα σε σκόρπιες σελίδες, έβρισκα διπλωμένα αποκόμματα από φύλλα της ιστορικής εφημερίδας *Ο Ρωμυός* που έγραφε ο ίδιος. Μετά από λίγο, παρατήρησα ότι στο εξώφυλλο του βιβλίου έγραφε πως είχε τυπωθεί το 1887 και μου δημιουργήθηκε μια απορία:

«Πώς τα απέκτησε όλα αυτά ο παππούς, αφού το 1887 δεν είχε γεννηθεί;»

«Του τα είχε δώσει η θεία του, η Ευτέρπη, που είχε παντρευτεί στην Αθήνα. Το σπίτι στην Καλλιδρομίου, σου έχω πει πώς το απέκτησε ο παππούς και η γιαγιά;»

«Νομίζω ότι μου είχε πει η γιαγιά πως το είχαν αγοράσει με χρήματα από την προίκα της».

«Ναι, πολύ σωστά, αλλά τον λόγο που το αγόρασαν, στον έχει πει η γιαγιά;»

Εκείνη τη στιγμή, έφτασαν οι κρέτες. Η μητέρα δοκίμασε λίγο και άρχισε να διηγείται την ιστορία, παρ’ όλη την πείνα της μετά από τόσο εξοντωτική δουλειά στο σπίτι.

«Ο λόγος που αγόρασαν το σπίτι στα Εξάρχεια ήταν γιατί ο παππούς ήθελε να σπουδάσω και τα Εξάρχεια, τότε, ήταν ιδανική περιοχή κοντά στο Πανεπιστήμιο. Ένας ακόμα λόγος που αγόρασαν το σπίτι ήταν γιατί ο παππούς λάτρευε τη σάτιρα του Γεωργίου Σουρή και τον είχαν συνεπάρει οι ιστορίες που του είχε διηγηθεί η

θεία του, η Ευτέρπη, για το σαλόνι του, όπου μαζεύονταν όλοι οι διανοούμενοι της εποχής. Ας τα πάρουμε όμως από την αρχή. Ήταν μέσα Ιουλίου του 1940, όταν ο παππούς ανέβηκε στην Αθήνα, όπως κάθε καλοκαίρι, για να τον φιλοξενήσει κάποιες μέρες η θεία του και να του δείξει κάποιες από τις ομορφιές της πόλης. Ήταν μια ήσυχη εποχή και κανένας δεν υποψιαζόταν ότι, μόλις σε ένα μήνα, οι Ιταλοί θα τορπίλιζαν το καταδρομικό πλοίο Έλλη, στην Τήνο. Η αδυναμία της Ευτέρπης προς τον παππού σου ήταν τόσο, κάθε καλοκαίρι, που τον έβρισκες που τον έχανες, στην Αθήνα θα βρισκόταν για κάποιες μέρες. Άλλωστε, ήταν ο γιός της αδερφής της, αν και δεν ήταν ο μόνος λόγος που τον αγαπούσε τόσο πολύ. Η Ευτέρπη είχε έναν μοναχογιό, τον Δημήτρη, που όμως ήταν το ακριβώς αντίθετο από τον παππού. Ο παππούς, αν και μόλις δεκαπέντε ετών, έδειχνε να είναι πολύ πιο συγκροτημένος, ώριμος και με όρεξη για μάθηση, από τον δύο χρόνια μεγαλύτερο ξάδερφό του. Δεν είχε ακόμα προλάβει ο Δημήτρης να ενηλικιωθεί και είχε λίστα ολόκληρη με παραβατικές συμπεριφορές. Χαρτοπαιξίες, κλοπές, κομπίνες και βιαιοπραγίες εις βάρος συνομηλίκων του. Οι παρέες του ήταν όλοι, ένας κι ένας, από τα «μπουμπούκια» της τότε καλής κοινωνίας των Αθηνών. Και αυτά ήταν όσα είχαν υποπέσει στην αντίληψη της Ευτέρπης και του συζύγου της. Η τραγική ειρωνεία της υπόθεσης ήταν πως ο σύζυγός της δούλευε μέσα σε δικαστήριο. Επίσης, θυμάμαι ξεκάθαρα να αναφέρει ο παππούς σου ότι, όσο καλοί άνθρωποι και αν ήταν η Ευτέρπη και ο Ευάγγελος, και όσο κι αν προσπαθούσαν η Αστυνομία και άλλες Αρχές να κάνουν «τα στραβά μάτια» στις κακοτοπιές του Δη-

μήτηρ —χαριστικά και μόνο προς τους γονείς του— κάθε φορά προέκυπτε και κάτι καινούριο που ήταν ακόμα πιο τσαντιαχτό σαν γεγονός. Η τότε Αθήνα ήταν πολύ μικρότερων διαστάσεων από τη σημερινή, γνωρίζονταν οι άνθρωποι μεταξύ τους και, όπως ήταν αναμενόμενο, πολύ πιο εύκολα κυκλοφορούσαν τα νέα. Δυστυχώς για την Ευτέρπη και τον Ευάγγελο, όταν για εφηλικιώθηκε ο Δημήτρης, οι Αρχές δεν μπορούσαν να παραβλέπουν την παραβατική του συμπεριφορά, με αποτέλεσμα να καταλήξει για ένα διάστημα στη φυλακή. Μα και όταν βγήκε, συνέχισε να πορεύεται στον δρόμο που είχε χαράξει από μικρός. Αυτό ήταν το μαράζι τους αλλά, ταυτόχρονα, αυτός ήταν και ο λόγος που υπεραγαπούσαν τον παππού σαν δεύτερο παιδί τους και, τελικά, τον βοήθησαν να σπουδάσει στη Φιλοσοφική. Για την οικογένεια του Δημήτρη, το οικονομικό πρόβλημα δεν υπήρξε ποτέ σαν ζήτημα —σε αντίθεση με τον παιππού—, γι' αυτό και ήθελαν να τον βοηθήσουν με τον τρόπο τους, να προοδεύσει και να βελτιώσει τις συνθήκες της ζωής του. Ίσως, υποσυνείδητα, ήλπιζαν με αυτή τους την πράξη ότι το καλό που έκαναν στον ανιψιό τους, η μοίρα θα τους το ανταπέδιδε κάποια στιγμή στο παιδί τους».

Είχα απορροφηθεί από την εξιστόρηση της ζωής του παππού. Πολλά από αυτά που μου αφηγείτο η μητέρα τα άκουγα πρώτη φορά. Ανακάλυπτα νέες πτυχές της ζωής του παιππού, αλλά και προσώπων που καθόρισαν τη ζωή του. Ωστόσο, την διέκοψα για να εκφράσω μια απορία.

«Οπότε, να υποθέσω ότι, ανάμεσα στον παππού και τον Δημήτρη, είχε δημιουργηθεί κάποιου είδους αντιζηλία;»

«Μάλλον όχι, γιατί ο παππούς μόνο τα καλοκαίρια συναντούσε τον Δημήτρη. Άλλωστε, δεν τύχαινε να ει-
δωθούν πάντα, μιας και ο Δημήτρης όλο τριγυρνούσε
από δω και από κει, παρ' όλες τις φωνές και τους καυ-
γάδες με τους γονείς του. Πιστεύω πως δεν πρέπει να
ήταν άτομο που τον ενδιέφερε και πολύ η γνώμη των
άλλων, πρέπει να έκανε του κεφαλιού του και κατέληγε
επανειλημμένως σε μπλεξίματα. Οι σχέσεις του παι-
πού με τον Δημήτρη ήταν μάλλον περισσότερο τυπι-
κές· μια συνύπαρξη συμβατική για ένα μικρό μέρος των
καλοκαιρινών τους διακοπών. Παρ' όλ' αυτά, θυμάμαι
από αναφορές του παππού πως ο Δημήτρης δήλωνε
ότι για να έστρωνε, χρειαζόταν μια γυναίκα σαν τη Γα-
βριέλα. Η Γαβριέλα Ουσάκοβα ήταν η πιο γνωστή ιε-
ρόδουλη της εποχής εκείνης. Ο οίκος ανοχής της βρι-
σκοταν στα Εξάρχεια, καθόλου μακριά απ' το σπίτι
του, οπότε, πολύ πιθανό να ήταν κρυφά ερωτευμένος
μαζί της. Βέβαια, ο Δημήτρης γνώριζε ότι δεν θα συνέ-
βαινε τίποτα σοβαρό μεταξύ τους, διότι η Γαβριέλα
ήταν απόλυτα συνειδητοποιημένη στο τι ήθελε από τη
ζωή της. Για να καταλάβεις, η Γαβριέλα μεγάλωσε σε
μια αριστοκρατική ρωσική οικογένεια, ήταν πολύ μορ-
φωμένη και αρνήθηκε την καλή ζωή για να ζήσει με τον
τρόπο που πραγματικά ήθελε. Μπορεί να είναι δύσκο-
λο για σένα και για μένα να καταλάβουμε τους λόγους
για τους οποίους προτίμησε να ζήσει ως ιερόδουλη, αλ-
λά γι' αυτή τη γυναίκα δεν υπήρξε, ποτέ, κανείς να πει
κακή κουβέντα, γιατί ενώ ασκούσε το αρχαιότερο
επάγγελμα, παράλληλα, βοηθούσε με φιλανθρωπίες».

Με μεγάλη μου έκπληξη, την άκουγα να αναφέρε-
ται σε μια γυναίκα του περιθωρίου, με πολύ πιο προ-

σεγμένο λεξιλόγιο από αυτό που χρησιμοποίησε για τον Πάρη. Μου έκανε τεράστια εντύπωση που δεν την αποκαλούσε «πόρνη», «μια του δρόμου» και όλα τα συναφή. Ίσως το φιλανθρωπικό της έργο να είχε λειάνει τις γωνίες της εικόνας που είχε σχηματίσει για τη γυναίκα αυτή. Ήθελα να πιστεύω πως υπήρχε ελπίδα να δει διαφορετικά το ζήτημα της ομοφυλοφιλίας με την κατάλληλη συζήτηση και την προσεκτική ανάδειξη άλλων πτυχών της προσωπικότητας κάποιου, πέρα της σεξουαλικής. Κατά βάθος, είχα την ανάγκη να ελπίζω ότι θα με καταλάβαινε, αν κάποια στιγμή τολμούσα να της μιλήσω· άλλωστε, με ήξερε περισσότερο από τον οποιοδήποτε. Παρ' όλ' αυτά, δεν είχα τη δύναμη να το τολμήσω ακόμα. Προτεραιότητά μου ήταν να ζήσω άλλα πράγματα στην Αθήνα, ευχάριστα. Το είχα περισσότερο ανάγκη απ' το να είμαι απόλυτα ειλικρινής προς εκείνη. Μπορούσα να περιμένω, λίγο ακόμα, υποκρινόμενος.

«Πολύ ενδιαφέροντα όλα αυτά, αλλά νομίζω ότι ξεφύγαμε λίγο από το πώς αιτέκτησε το βιβλίο ο παππούς».

«Έχεις δίκιο. Τα καλοκαίρια που ανέβαινε στην Αθήνα, η Ευτέρπη τού διάβαζε διάφορα ποιήματα. Από τα αγαπημένα του παππού ήταν αυτά του Γεωργίου Σουρή· γι' αυτό τελικά του χάρισε το βιβλίο που κρατάς στα χέρια σου. Απ' όσο γνωρίζω, η Ευτέρπη είχε την τύχη να γνωρίσει η ίδια τον Σουρή. Με τον μοναδικό του τρόπο να σατιρίζει την επικαιρότητα, κέρδισε την ευρεία απήχηση και κυκλοφορία της εφημερίδας του. Ορίστε, δες μερικά από αυτά τα αποκόμματα της εφημερίδας που βρίσκονται σκόρπια μέσα στο βιβλίο· είναι από τόσο παλιά! Ο παππούς τα πρόσεχε σαν κόρη

οφθαλμού. Από τη μια, λόγω των τρυφερών του αναμνήσεων και, από την άλλη, λόγω εκείνων των απογευμάτων μέσα στα τόσα χαμόγελα από την ανάγνωση των κειμένων του. Αυτά ήταν όλα τα σχετικά με το βιβλίο. Αυτό το βιβλίο κουβαλάει τόση αγάπη και γλυκές αναμνήσεις! Γι' αυτό, λοιπόν, θα ήθελα να φροντίσεις να διατηρηθεί· είναι οικογενειακό κειμήλιο».

«Μαμά, πολύ μου αρέσουν αυτές οι ιστορίες, θα ήθελα πάρα πολύ να ακούσω κι άλλες κάποια στιγμή. Και μην ανησυχείς, το βιβλίο σε χέρια φιλόλογου έπεσε, θα εκτιμηθεί δεόντως όλο το παρελθόν του και θα μείνει σώο και αβλαβές».

Η ώρα ήταν περασμένη. Πληρώσαμε τον λογαριασμό και πήραμε τον δρόμο της επιστροφής για το σπίτι. Το επόμενο πρωί, ο πατέρας έπρεπε να επιστρέψει στο χωριό. Η μητέρα κι εγώ συνεχίσαμε τις δουλειές που είχαν απομείνει, ενώ, συγχρόνως, άρχισε να μου εξιστορεί τα κομμάτια του παζλ από τις ζωές των προγόνων μας, χωρίς να αφήσει τίποτα κρυφό. Μέχρι το απόγευμα, είχα, για πρώτη φορά στη ζωή μου, ακούσει τα πάντα για τις ρίζες της οικογένειάς μου. Πώς μεγάλωσαν, τι βίωσαν και, το σημαντικότερο, τι προκλήσεις αντιμετώπισαν.

Είναι φοβερό το πώς οι ζωές άλλων ανθρώπων σε γεμίζουν με δύναμη. Ένιωθα πραγματικά περήφανος που άνθρωποι από την οικογένειά μου αντιμετώπισαν δυσκολίες και προκλήσεις με μόνη ασπίδα τους την αγάπη, που σε κάθε ιστορία έπαιρνε και άλλη μορφή. Από τη συντροφικότητα στην αφοσίωση, από τη στοργή στην αυτοθυσία και από την ευγένεια στη συμπόνια.

Σ' ένα ορεινό χωριό της ανατολικής Μάνης, μια Παρασκευή απόγευμα του Απριλίου του 1901, στη μικρή εκκλησία είχαν συγκεντρωθεί οι πιστοί για να παρακολουθήσουν τους Χαιρετισμούς της Θεοτόκου. Στο μέσο του ναού, μπροστά στην εικόνα της Παναγίας στεκόταν ο ιερέας και απάγγειλε τον πέμπτο οίκο του Ακάθιστου Ύμνου:

«Έχουσα θεοδόχον η Παρθένος την μήτραν, ανέδραμε προς την Ελισάβετ. Το δε βρέφος εκείνης, ευθύς επιγνόν τον ταύτης ασπασμόν, έχαιρε και άλμασιν ως άσμασιν εβόα προς την Θεοτόκον...»

Στην πρώτη σειρά καθισμάτων της γυναικείας πτέρυγας, μια ψηλή γυναίκα τριανταπέντε χρονών άρχισε να δακρύζει ενώ έψαλε χαμηλόφωνα κοιτάζοντας την εικόνα της Παναγίας. Μετά το πέρας της λειτουργίας, όπως πάντα, έμεινε να καθαρίσει την εκκλησία. Λίγο πριν σβήσει τα τελευταία κεριά, ο πάτερ Νεκτάριος την πλησίασε στοργικά: «Έχε πίστη Γαρυφαλλιά, ο

Θεός θα μας χαρίσει ένα βλαστάρι, ποτέ δεν είναι αργά». Εκείνη έγειρε στον ώμο του συζύγου της, χαμογέλασε και μαζί έοβησαν τα τελευταία κεράκια. Κλείσανε την πόρτα της εκκλησίας και κατευθύνθηκαν προς το σπίτι. Μόλις τελείωσαν το φαγητό, είπε ο πάτερ Νεκτάριος στη γυναίκα του: «Τι καλά που θα ήταν να τρώγαμε αύριο λίγα χόρτα, με λεμονάκι από το δέντρο στην αυλή!» Η Γαρυφαλλιά πετάχτηκε στο αποθηκάκι να δει το απόθεμά τους. Είχε απομείνει μόνο μία αρμαθιά με ξεραμένα χόρτα, περασμένα σε κλωστή.

«Άνδρα μου, πρέπει να πεταχτώ αύριο το απόγευμα να μαζέψω μερικά για να βγάλουμε τη Σαρακοστή».

«Να πας, γυναίκα μου. Πες και στη Μαριγώ από δίπλα, να πάρετε και τις κόρες της παρέα, μην είστε μόνες».

Μαζέψανε το τραπέζι και αφού τη φίλησε, έοβησε το λυχνάρι κι έπιασαν για ύπνο. Το επόμενο πρωί, η Γαρυφαλλιά, μόλις βγήκε στην αυλή, είδε από την άλλη πλευρά της μάντρας τη φιλενάδα της να μαζεύει τα άνθη της νεραντζιάς που είχαν αρχίσει να ανοίγουν.

«Καλημέρα, Μαριγώ!»

«Καλημέρα, παπαδιά!»

«Το απόγευμα, θα πάω να μαζέψω χόρτα, θες να πάμε παρέα;»

«Πάμε! Άλλωστε, τι άλλο να φάμε, τις βδομάδες της νηστείας που απομένουν».

«Πες και στις κοπελιές σου να έρθουν παρέα, να τελειώσουμε νωρίτερα».

«Ναι, αμέ! Τώρα, μαζεύω άνθη για να φτιάξω ανθόνερο, θα περάσω αργότερα να σου φέρω το καζάνι της απόσταξης, να μοσχοβολήσει το σπίτι σου».

Έτσι και έγινε. Η Μαριγώ πέρασε από το σπίτι της

φίλης της και τοποθέτησε το καζάνι πάνω στο τραπέζι. Όταν άνοιξε το καπάκι, η ευωδιά πλημμύρισε το σπίτι. Εκείνη την ώρα κατέφθανε και ο πάτερ Νεκτάριος. Από μακριά μπορούσε να μυρίσει το άρωμα του ανθόνερου. Μαζί του κουβαλούσε στάρι που είχε αγοράσει από τον μπακάλη για να φτιάξουν ψωμί και χορτόπιτα.

«Τι ωραία μυρωδιά είναι αυτή; Στον παράδεισο βρίσκομαι;»

«Στον παράδεισο είσαι πάτερ Νεκτάριε, στον παράδεισο! Πρέπει να φύγω, να προλάβω να ετοιμάσω το φαΐ. Όταν είναι ώρα να μαζέψουμε τα χόρτα, μου επιστρέφεις το καζάνι».

Έπεσε λιγάκι ο ήλιος και οι δυο γυναίκες, μαζί με τις νεαρές κοπέλες, ξεκίνησαν να κατεβαίνουν τις πεζούλες, που ήταν γεμάτες απ' όλων των ειδών τα καλλιεργήσιμα φυτά, και ακολούθησαν το μονοπάτι που κατηφόριζε προς τη ρεματιά. Οι μυρωδιές από το θυμάρι, το φασκόμηλο και τη ρίγανη χόρευαν στα ρουθούνια τους, καθώς το βλέμμα τους ταξίδευε στα χρώματα που τις περιέβαλλαν. Γνώριζαν καλά πως το καλύτερο μέρος για τα αγριόχορτα ήταν εκεί που η γη δεν είχε ποτέ καλλιεργηθεί.

Περνούσε η ώρα και ο ήλιος κατέβαινε στον ορίζοντα. Οι γυναίκες, χωρίς να το καταλάβουν, είχαν απομακρυνθεί αρκετά. Κάποια στιγμή, ακούστηκε ήχος ποδοβολητού που συνεχώς δυνάμωνε. Γύρισαν να δουν από πού ερχόταν ο θόρυβος και είδαν έφιππους άνδρες να πλησιάζουν προς το μέρος τους με ταχύτητα. Συνειδητοποίησαν ξαφνικά πόσο μακριά βρίσκονταν από το χωριό. Όσο γρήγορα και αν έτρεχαν, τα άλογα τις πλησίαζαν. Τότε, η Γαρυφαλλιά σκέφτηκε, μιας και θα

ήταν η πρώτη που θα έφταναν, να κατευθυνθεί προς το δάσος. Τα ήξερε καλά τα μέρη και πίστευε ότι θα μπορούσε καλύτερα να κρυφτεί και να χάσουν τα ίχνη της. Η Μαριγώ με τα κορίτσια της τράβηξαν ευθεία πορεία χωρίς να κοιτάζουν πίσω τους. Οι έφιπποι άνδρες ακολούθησαν τη Γαρυφαλλιά στο δάσος, μέχρι που τη βρήκαν πεσμένη αναίσθητη στο έδαφος. Είχε σκοντάψει και είχε χτυπήσει το κεφάλι της από την πτώση στην κατηφορική κλίση του λόφου.

Η Μαριγώ με τις κόρες της, όταν έφτασαν στις πεζούλες, άρχισαν να φωνάζουν για βοήθεια. Μερικοί άνδρες που ήταν κοντά άκουσαν τις φωνές των γυναικών και έτρεξαν προς το μέρος τους. Όταν η Μαριγώ ένιωσε ασφαλής, γύρισε προς τα πίσω, μα δεν έβλεπε πουθενά τη Γαρυφαλλιά. Έτρεξε αμέσως στον πατέρα Νεκτάριο να τον ειδοποιήσει. Από στόμα σε στόμα, τα νέα κυκλοφόρησαν και οι άνδρες του χωριού αποφάσισαν να στείλουν μια ομάδα να βρουν την παπαδιά.

Ο πάτερ Νεκτάριος έψαχνε τη σύζυγό του με μεγάλη αγωνία, μα οι ώρες περνούσαν και δεν έβρισκαν πουθενά κάποιο ίχνος της. Μέσα στο παχύ σκοτάδι, μόνο ο νυχτερινός ουρανός και οι δάδες των ανδρών τους έδειχναν τον δρόμο. Ο πάτερ Νεκτάριος αρνιόταν να σταματήσει την αναζήτηση, μέχρι που ένας ένας από τους χωριανούς γύρισαν στα σπίτια τους.

Οι κλέφτες είχαν απαγάγει τη Γαρυφαλλιά και είχαν προλάβει να απομακρυνθούν αρκετά, μέχρι που σταμάτησαν να ανάψουν φωτιά και να κοιμηθούν, καθώς ήταν ακόμη μακριά ο προορισμός τους. Η παπαδιά, όταν συνήλθε, ήταν στο έδαφος και το πρώτο πράγμα που είδε ήταν το φως από τη φωτιά που ήταν

έτοιμη να σβήσει. Έπειτα, ένωσε τα χέρια της δεμένα με σκοινί. Συνειδητοποίησε τι της είχε συμβεί και προσπάθησε να λυθεί. Οι κλέφτες είχαν αποκοιμηθεί· βρωμοκοποούσαν αλκοόλ.

Σκέφτηκε ότι ήταν η κατάλληλη ευκαιρία για να το σκάσει και θα έβρισκε τρόπο να λύσει αργότερα το σκοινί από τα χέρια της. Παρ' όλο που δεν έβλεπε καλά, με όσο φως της πρόσφερε ο νυχτερινός ουρανός, προσπάθησε να απομακρυνθεί όσο το δυνατόν περισσότερο.

Προχωρούσε μέσα στο άγνωστο για αρκετές ώρες, μέχρι που ήθελε να χαράζει και ο πρωινός ήλιος να φωτίζει τα γύρω βουνά, οπότε άρχισε να ψάχνει για χαρακτηριστικά του τοπίου που θα μπορούσε να αναγνωρίσει. Για καλή της τύχη, είδε στα αριστερά της, πίσω από ένα λόφο, τον γνώριμο πέτρινο όγκο μιας βουνοκορφής· στους πρόποδες της ήταν το χωριό της. Ξεκίνησε να κατευθύνεται προς τα εκεί. Ανεβαίνοντας τον λόφο, έβλεπε ένα ένα τα σπίτια που βρίσκονταν πιο ψηλά να εμφανίζονται σαν γκρίζες κουκίδες μέσα στο καταπράσινο βουνό. Η θέα του χωριού της έδωσε ελπίδα και δύναμη να συνεχίσει να περπατά. Εκεί που κάθισε για λίγο να ξεποστάσει, βρήκε μια πέτρα που ήταν κοφτερή και κατάφερε να κόψει το σκοινί.

Τελικά, τα είχε καταφέρει να το σκάσει και μετά από αρκετό περπάτημα και εξάντληση έμπαινε στην αυλή του σπιτιού. Χτύπησε την πόρτα και ο πάτερ Νεκτάριος αντίκρουσε τη γυναίκα του καθισμένη στο έδαφος, με σκισμένα και λερωμένα ρούχα, με πληγές στα χέρια και τα πόδια, παγωμένη και εξαντλημένη. Την πήρε μέσα, την έβαλε να ξαπλώσει και την κουκούλωσε με μια κουβέρτα για να ζεσταθεί. Καθώς τη ρωτούσε

τι της είχε συμβεί, η Γαρυφαλλιά ήταν τόσο αδύναμη που ψέλλισε δυο λέξεις, χωρίς να καταλαβαίνει τι του έλεγε και αμέσως αποκοιμήθηκε.

Ήταν Κυριακή ξημερώματα και ο Πάτερ Νεκτάριος έπρεπε να πάει στην εκκλησία να τελέσει τη Θεία Λειτουργία. Χτύπησε την ξύλινη πόρτα του σπιτιού της Μαριγώς και συνεννοήθηκαν να φροντίσει την Γαρυφαλλιά, μέχρι εκείνος να επιστρέψει. Όταν είδε την φιλενάδα της τόσο παγωμένη, χωρίς να δείχνει σημάδια ζωής, έτρεξε αμέσως να καλέσει τον γιατρό ο οποίος, αφού την εξέτασε, είπε: «Θα γίνει καλά, ξεκούραση χρειάζεται». Και καθάρισε με προσοχή τις πληγές της.

Η σούπα είχε ήδη ετοιμαστεί και της έδωσε να φάει για να δυναμώσει. Όταν ολοκλήρωσε το γεύμα της και ένιωσε καλύτερα, η Μαριγώ άρχισε να την ρωτάει τι της είχε συμβεί. Η Γαρυφαλλιά της εξήγησε πως κατευθύνθηκε προς το δάσος, ώστε να γλιτώσουν εκείνη με τις κόρες της και πως, καθώς έτρεχε, σκόνταψε και χτύπησε. Όταν συνήλθε, βρέθηκε με δεμένα χέρια σε μια ερημιά αλλά κατάφερε να το σκάσει. Δεν θυμόταν τίποτε άλλο από το ενδιάμεσο διάστημα.

Περνούσε ο καιρός και όλα έδειχναν να επιστρέφουν στους καθημερινούς ρυθμούς, ώσπου μια μέρα η Γαρυφαλλιά διαπίστωσε κάτι που την αναστάτωσε. Βγήκε στην αυλή κι άρχισε να κόβει με το τσεκούρι μεγάλα ξύλα, κάτι που ο πάτερ Νεκτάριος δεν είχε τύχει να ξαναδεί.

«Τι συμβαίνει, γυναίκα μου;»

«Έχω πολύ μεγάλη στεναχώρια, άνδρα μου και δεν θέλω να στεναχωρήσω κι εσένα, αλλά και να μην στο πω, θα φανεί με τον καιρό».

«Πες μου. Τόσες και τόσες δυσκολίες περάσαμε μαζί, θα βρούμε λύση και γι' αυτό που σε βασανίζει».

«Έχω καθυστέρηση! Κάτι πρέπει να μου συνέβη ενώ ήμουν αναίσθητη στο δάσος, δεν εξηγείται αλλιώς».

«Γυναίκα, μην στεναχωριέσαι. Ο Θεός μας ευλόγησε να αποκτήσουμε το παιδί που τόσο πολύ θέλαμε. Ακόμα και να μην είναι δικό μου, θα το μεγαλώσω σαν δικό μου και κανένας άλλος δεν χρειάζεται να μάθει τίποτα».

Η Γαρυφαλλιά, δακρυσμένη, πήρε τον άνδρα της αγκαλιά και μπήκαν μαζί στο σπιτικό τους.

Πέρασαν οι μήνες και στο τέλος του καλοκαιριού, η κοιλιά της είχε μεγαλώσει τόσο που ήταν πια ορατή. Τότε άρχισε η στάση των συγχωριανών να αλλάζει. Παρατηρούσε ότι, όποτε τους έβλεπε στο δρόμο, την κοιτούσαν από την κορυφή ως τα νύχια και μιλούσαν μεταξύ τους χαμηλόφωνα. Μόνο η Μαριγώ δεν άλλαξε στάση απέναντι της. Ωστόσο, δεν άφησε την κατάσταση αυτή να την ειηρεάσει, μέχρι τη μέρα που λάβανε ένα γράμμα από τη Μητρόπολη.

Ήταν αρχές Οκτώβρη και ο Μητροπολίτης ζητούσε από τον πατέρα Νεκτάριο να κατέβει στην πρωτεύουσα του νομού να συζητήσουν. Την επόμενη κιόλας μέρα, πήρε το γαϊδουράκι του και κατέβηκε στην πόλη.

«Πάτερ Νεκτάριε, γνωρίζω ότι είσαι ένας πολύ καλός ιερέας και, όλα αυτά τα χρόνια, δεν άκουσα ποτέ κακό λόγο για σένα».

«Σας ευχαριστώ πολύ, Σεβασμιότατε! Αλλά, τι με θέλετε;»

«Ήθελα να μάθω πώς είσαι με την οικογένειά σου. Αλήθεια, έχεις αποκτήσει παιδιά;»

«Δόξα τω Θεώ, μια χαρά είμαστε κι εγώ και η γυναίκα μου. Προσπαθούσαμε πολλά χρόνια να αποκτήσουμε παιδί και τώρα τα καταφέραμε. Η γυναίκα μου είναι έγκυος».

«Γι' αυτό ήθελα να σου μιλήσω. Συγχωριανοί σου με ενημέρωσαν για το συμβάν πριν μερικούς μήνες, όπου η σύζυγός σου είχε χαθεί και εμφανίστηκε την επόμενη μέρα. Η θέση μου είναι δύσκολη και λεπτή. Από τη μια, γνωρίζω πολύ καλά την προσφορά σου ως ιερέας όλα αυτά τα χρόνια, από την άλλη, όμως, η κοινωνία σκανδαλίζεται από την ιδέα ότι χρόνια προσπαθούσατε να αποκτήσετε παιδί και μετά από αυτό το συμβάν τα καταφέρατε. Ο ιερέας οφείλει να αποτελεί παράδειγμα στο ποίμνιό του. Τι παράδειγμα θα δίνεις στους συγχωριανούς σου αν αναθρέψεις ένα νόθο παιδί ως δικό σου, όταν, στην πραγματικότητα, το παιδί αυτό θα είναι το παιδί της ντροπής σου; Γι' αυτό, είμαι στη δυσάρεστη θέση να σου ανακοινώσω ότι θα πρέπει να εγκαταλείψεις τη γυναίκα σου, διαφορετικά, είμαι αναγκασμένος να σε αφορίσω».

Ο πάτερ Νεκτάριος, με σκυμμένο το κεφάλι, σήκωσε τα χέρια του, έβγαλε το καλυμμαύχι και το ακούμπησε στο γραφείο του Μητροπολίτη χωρίς να πει τίποτα. Φίλησε το χέρι του Σεβασμιότατου, τον αποχαιρέτησε και πήρε τον δρόμο της επιστροφής. Σε όλη την διαδρομή, είχε ανάμεικτα συναισθήματα. Σκεφτόταν πως αν είχε πει ένα αθώο ψέμα, όλα μπορεί να ήταν διαφορετικά, και καλύτερα, τόσο για τον ίδιο όσο και για την οικογένειά του αλλά, τότε, θα είχε προδώσει τα πιστεύω του, κάτι που θα έφερε βάρεως.

Ένωθε υπεύθυνος για όσα συνέβησαν και άξιζε να

τιμωρηθεί, διότι εκείνος είχε δώσει την αφορμή για να πάει να μαζέψει τα χόρτα η γυναίκα του. Για ένα πράγμα ήταν όμως σίγουρος. Το αγέννητο παιδί θα ήταν αυτό που η κοινωνία θα τιμωρούσε περισσότερο απ' όλους, χωρίς το ίδιο να είναι υπεύθυνο για κάτι. Ένα νόθο παιδί, με έναν αφορισμένο ιερέα ως πατέρα, ήταν προκλητικό για τα δεδομένα του χωριού. Γι' αυτό, αποφάσισε πως η καλύτερη λύση θα ήταν να εγκαταλείψει τον τόπο του, μαζί με τη γυναίκα του και το παιδί, ώστε να κάνουν μια νέα αρχή κάπου αλλού, κάπου που δεν θα γνώριζαν το παρελθόν τους.

Η Γαρυφαλλιά, στη θέα του άντρα της, πάγωσε. Δεν χρειάζονταν περιττές εξηγήσεις. Σηκώθηκε, σκούπισε τα χέρια της στην ποδιά της και ήταν έτοιμη για το χειρότερο ενδεχόμενο. Να εγκαταλείψει τον σύζυγό της, παρ' όλο που τον αγαπούσε, διότι δεν άντεχε να τον βλέπει να τιμωρείται.

Μετά από πολύωρη συζήτηση, αποφάσισαν να εγκαταλείψουν το σπίτι τους. Αυτή θα ήταν η καλύτερη λύση για όλους. Συμφώνησαν πως θα ήταν καλύτερα να περιμένουν μέχρι να γεννηθεί το μωρό, ώστε να προλάβουν να πουλήσουν την περιουσία τους και να έχουν χρήματα για να μετακομίσουν.

Έφτασε ο Ιανουάριος με τα βουνά ντυμένα στα λευκά. Η Γαρυφαλλιά, μια κρύα νύχτα, γέννησε ένα υγιέστατο αγοράκι. Το ονόμασαν Θεόδωρο, διότι, για εκείνους, το να αποκτήσουν παιδί ήταν θεόσταλτο δώρο. Μέχρι να καταφέρουν να πουλήσουν το σπίτι σε καλή τιμή και η Γαρυφαλλιά να προλάβει να ανακτήσει τις δυνάμεις της, ο Νεκτάριος είχε φροντίσει να μαθαίνει, από τους εμπόρους που ανέβαιναν στο χωριό, τα

νέα από μέρη κοντά στη θάλασσα. Μια μέρα, έμαθε τυχαία για ένα παλιό σπίτι που ήταν προς πώληση και κανείς δεν το αγόραζε. Συμφώνησαν με τον συγκεκριμένο έμπορο να κατέβουν μαζί για να το δει. Η Μαριγώ, για ακόμα μια φορά, θα έμενε στο πλευρό της φιλενάδας της όσο θα έλειπε ο Νεκτάριος.

Το οίκημα ήταν ένα χαμόσιπτο που ο χρόνος είχε αφήσει ανεξίτηλα σημάδια πάνω του. Τα σαπισμένα ξύλα που συγκρατούσαν την οροφή είχαν υποστεί τόσο μεγάλη φθορά που μέρος της σκεπής είχε καταρρεύσει στο εσωτερικό του. Πόρτα δεν υπήρχε, παρά μονάχα μια κατασκευή από ξύλα σαν φράκτης, ύψους ενός μέτρου, που ακουμπούσε στους τοίχους και μπλόκαρε την είσοδο. Το σπίτι είχε χρησιμοποιηθεί τελευταία φορά ως χοιροστάσιο – η μυρωδιά, ακόμα και χρόνια μετά, ήταν αισθητή. Το πλεονέκτημά του ήταν η μεγάλη αυλή, κάτι που θα μπορούσαν να εκμεταλλευτούν ώστε να δημιουργήσουν καινούρια δωμάτια. Τότε, διέθετε μόνο δύο. Το ένα ίσων διαστάσεων με την κουζίνα τους και το άλλο λίγο μικρότερο από την κρεβατοκάμαρά τους.

Ο Νεκτάριος έψαξε να βρει τον ιδιοκτήτη, να ρωτήσει σε τι τιμή το πουλούσε. Για καλή του τύχη, τα χρήματα, από το ένα χωράφι που είχε ήδη πουλήσει, έφταναν για την αγορά. Προχώρησε χωρίς δεύτερη σκέψη, γιατί δεν ήθελε να χαθεί η ευκαιρία. Τις επόμενες έξι ημέρες που θα έμενε στο παραθαλάσσιο χωριό, αποφάσισε να σιτρωθεί στη δουλειά και με τη βοήθεια εργατών φρόντισε να συμμαζέψει το σπίτι όσο καλύτερα μπορούσε για να μην το δει η γυναίκα του στην άθλια κατάσταση που το βρήκε.

Με μεράκι και υπομονή, μέρα με τη μέρα, το σπίτι άρχισε να μεταμορφώνεται. Η παλιά οροφή αντικαταστάθηκε από καινούρια, όπως και τα φθαρμένα παντζούρια που κρέμονταν από τους ξεχαρβαλωμένους μεντεσέδες. Με πέτρα και λάσπη έχτισαν μια προέκταση, ώστε να δημιουργηθεί ένα ακόμα δωμάτιο, απαραίτητο για μια οικογένεια τριών ατόμων. Ήταν πια έτοιμο να κατοικηθεί. Συνάμα, ξημέρωσε η μέρα που έπρεπε να γυρίσει στο χωριό, μαζί με τον έμπορο.

Μόλις έφτασε, αμέσως είπε τα ευχάριστα νέα στη σύζυγό του που θήλαζε το μωρό. Έμαθε ότι είχε βρεθεί και αγοραστής για το σπίτι τους. Ήταν ο γιατρός του χωριού. Ήθελε να το αγοράσει για να το δώσει προίκα στην κόρη του που είχε φτάσει σε ηλικία γάμου. Ο Νεκτάριος πήγε να τον βρει για να συμφωνήσουν στην τιμή. Όταν τακτοποιήθηκαν όλα, άρχισε να πακετάρει σε μπόγους τα υπάρχοντά τους. Νοίκιασε κι ένα κάρο μ' ένα άλογο για να μεταφέρουν τα βαριά πράγματα. Στο γαϊδουράκι του φόρτωσε τα πιο ελαφριά. Ανεβαίνοντας και οι ίδιοι στο κάρο, ξεκίνησαν το ταξίδι για μια νέα ζωή.

Με τα χρήματα από το δεύτερο χωράφι και το σπίτι, άρχισαν να στήνουν τη ζωή τους από το μηδέν. Αγόρασαν ένα μικρό κομμάτι γης και φύτεψαν ελιές σκοπεύοντας να πουλάνε λάδι στους τοπικούς εμπόρους, ενώ η Γαρυφαλλιά άρχισε να ασχολείται με την μεγάλη αυλή, όπου φύτεψε όλων των ειδών τα αρωματικά φυτά, βότανα και λαχανικά, και μερικά δέντρα για φρούτα.

Μια από εκείνες τις μέρες, στην απέναντι αυλή, μια γυναίκα με τις κόρες της ετοίμαζαν τον φούρνο, όταν

είδαν την Γαρυφαλλιά να ποτίζει. Η γυναίκα σήκωσε το χέρι της ψηλά και την χαιρέτησε από μακριά.

«Είμαι η Μαρία και αυτές είναι οι κόρες μου. Ελένη η μικρή, Ελπίδα η μεσαία και Ευγενία η μεγάλη. Εσύ πως λέγεσαι;»

«Ονομάζομαι Γαρυφαλλιά, χαίρω πολύ. Εγώ έχω ένα αγοράκι, μωρό ακόμα, και τον λένε Θοδωρή, το έχω μέσα στο σπίτι και κοιμάται. Ωραίος ο φούρνος σας!»

«Να σου ζήσει! Είμαι η γυναίκα του φούρναρη. Ψήνουμε ψωμί για να βγάλουμε τα προς το ζην. Ο άνδρας σου τι δουλειά κάνει;».

«Γεωργός είναι, έχουμε μερικά στρέμματα ελιές και εγώ καλλιεργώ αρωματικά φυτά και βότανα στον κήπο μου για να τα βγάλουμε πέρα».

«Από που μας έρχεστε; Γιατί δεν σας έχω ξαναδεί από τα μέρη μας».

«Από ένα ορεινό χωριό της ανατολικής Μάνης. Θέλαμε να ζήσουμε κοντά στη θάλασσα και μετακομίσαμε εδώ».

«Περάστε από το σπίτι μας το μεσημέρι να σας φιλέψουμε κάτι. Θα χαρούμε πολύ να γνωρίσουμε τους καινούριους μας γείτονες, άλλωστε, ένας δρόμος μας χωρίζει μόνο».

«Θα χαρούμε πολύ. Πρέπει τώρα να επιστρέψω στο σπίτι, να έχω το νου μου στο παιδί, μην ξυπνήσει και θελήσει να το θηλάσω».

«Να πας. Μην σε κρατώ από το παιδί Γαρυφαλλιά. Θα σας περιμένουμε αργότερα το μεσημέρι».

Στο μεσημεριανό τραπέζι, οι δυο οικογένειες γνωρίστηκαν καλύτερα. Η Γαρυφαλλιά είχε φέρει μαζί της ένα βαζάκι με βότανα να το κάνει δώρο στη νέα της φι-

λενάδα και μερικά λουλούδια για τα κορίτσια της. Έτσι απλά ξεκίνησε η γνωριμία τους, μα οι δυο οικογένειες έδεσαν αμέσως. Στα χρόνια που ακολούθησαν, τα παιδιά τους μεγάλωσαν μαζί και η φιλία τους στέργισε και έγινε ισχυρή.

Ιούνιος 1912

Περνούσαν τα χρόνια και ο Νεκτάριος δεν είχε μιλήσει ποτέ για το γεγονός ότι υπήρξε ιερέας, ούτε γνώριζε κανείς γι' αυτό. Ωστόσο, τις Κυριακές του άρεσε να ψάλει στην εκκλησία. Έπαιρνε μαζί του και τον γιο του, όταν είχε πια μεγαλώσει, να λέει το «Πάτερ Υμών».

Ήταν δέκα χρονών ο Θεοδωράκης και έπαιζε στο προαύλιο της εκκλησίας με τα υπόλοιπα παιδιά, όταν είδε ένα κοριτσάκι στην ηλικία του να βγαίνει από την εκκλησία. Ήταν η κόρη του δημάρχου και κατέβαινε τα σκαλοπάτια μαζί με τους γονείς της. Ο Θεοδωράκης έκοψε ένα λουλουδάκι από τις ζαρντινιέρες και έτρεξε να της το δώσει, αλλά εκείνη γύρισε επιδεικτικά το κεφάλι και τον προσπέρασε. Προβληματισμένος, σκέφτηκε πως την επόμενη φορά που θα την έβλεπε, αν έκοβε ένα μεγαλύτερο λουλούδι, ίσως να έδειχνε περισσότερο ενδιαφέρον να τον γνωρίσει.

Έτσι, μια από τις επόμενες ημέρες, όταν την είδε να κατεβαίνει τον δρόμο μπροστά από το σπίτι του, έτρεξε στον κήπο τους και άρχισε να κόβει τα μεγαλύτερα τριαντάφυλλα, μέχρι που τον είδε η μητέρα του.

«Θεοδωράκη, τι κάνεις εκεί;»

«Για σένα τα έκοψα!» απάντησε ξαφνιασμένος.

Η Γαρυφαλλιά παρατήρησε ότι κρατούσε ένα τριαντάφυλλο πίσω από την πλάτη του, αλλά έκανε πως δεν το είδε για να δει που θα το πήγαινε. «Σε ευχαριστώ, παιδάκι μου, άντε, πήγαινε τώρα να παίξεις με τα υπόλοιπα παιδιά».

Κι ενώ η μητέρα του κοιτούσε στα κρυφά πίσω από τη μάντρα του σπιτιού τους, ο Θεοδωράκης έτρεξε, πρόλαβε την Αγγελικούλα και της έδωσε το τριαντάφυλλο. Εκείνη όμως το πέταξε και το πάτησε με το πόδι της. Απογοητευμένο το μικρό αγόρι μάζεψε τα σκόρπια πέταλα και γύρισε προς το σπίτι κατοχυρωμένο. Η Γαρυφαλλιά τραβήχτηκε για να μην δει ότι τον παρακολουθούσε και έκανε πως καθάριζε. Όταν ο Θεοδωράκης μπήκε στην αυλή με κατεβασμένα τα μούτρα, προσπάθησε να κρύψει τα δάκρυα του.

«Γιε μου, έλα εδώ να σου δείξω κάτι. Το βλέπεις αυτό το φυτό; Λέγεται Ίριδα και είναι το αγαπημένο μου. Ξέρεις γιατί; Λέει ένας παλιός μύθος ότι υπήρχε, πριν πολλά χρόνια, μια νεράιδα με αυτό το όνομα και ήταν η νεράιδα του ουράνιου τόξου. Το όνομά της σημαίνει μάτι του ουρανού και οι κόρες των ματιών μας λέγονται ίριδες, επίσης. Αυτό σημαίνει ότι όλοι κουβαλάμε στα μάτια μας ένα κομμάτι από τον ουρανό. Έχεις παρατηρήσει ότι μετά τη βροχή βγαίνει πάντα το ουράνιο τόξο; Έτσι και εμείς, όταν πια σταματήσουμε να κλαίμε, πάντα μπορούμε να δούμε στη ζωή μας κάτι εξίσου όμορφο με το ουράνιο τόξο».

Την ίδια εποχή, που είχαν βάλει τη ζωή τους σε τάξη ο Νεκτάριος με την οικογένειά του, οι περισσότεροι

κάτοικοι της Πελοποννήσου ζούσαν ξυπόλυτοι, ρακένδυτοι και υποσιτισμένοι. Το κρέας δεν είχαν τη δυνατότητα να το φάνε παρά μονάχα δυο φορές τον χρόνο. Το κρεμμύδι, η μμπομποτά και η ελιά ήταν το καθημερινό τους γεύμα, ενώ η πείνα δεν σταματούσε ποτέ να τους επισκέπτεται κατά τη διάρκεια του χειμώνα. Η πλειονότητα του πληθυσμού είχε πέσει θύμα εκμετάλλευσης, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, από εμπόρους, τοκογλύφους και ληστές. Ο τόκος ήταν υψηλός και οι δανειστές, όταν δεν είχαν χρήματα οι οφειλέτες, έπαιρναν το γάλα, το βούτυρο και ότι άλλο προϊόν υπήρχε. Σχολεία υπήρχαν λίγα και η μέση κατοικία θύμιζε τρώγλη.

Κάποια μέρα με δυνατό άνεμο, από το πουθενά, ξέσπασε φωτιά. Στο πέρασμά της κατέστρεψε πολλά δέντρα στην περιοχή. Ο Νεκτάριος ήταν συντετριμμένος. Θα περνούσαν χρόνια για να επανέλθει το χωράφι στην αρχική του κατάσταση. Με τον ίδιο τρόπο, η καταστροφή έπληξε και άλλες οικογένειες. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, λιγότερος κόσμος να αγοράζει έτοιμο ψωμί και να το φτιάχνουν οι περισσότεροι μόνοι τους. Έτσι, επηρεάστηκε δραματικά και το εισόδημα της οικογένειας της Μαρίας.

Αρκετός κόσμος στράφηκε στη μετανάστευση ως σανίδα σωτηρίας. Πολλοί Έλληνες εγκατέλειψαν τις εστίες τους για τις ΗΠΑ, την Αργεντινή, την Αυστραλία και την Ευρώπη. Οι μετανάστες, με τα γράμματα που έστελναν πίσω στην Ελλάδα, παρουσίαζαν ειδικά την Αμερική ως τη γη της επαγγελίας. Σε μια Ελλάδα οικονομικά εξουθενωμένη και πολιτικά αβέβαιη, η φράση «Στην Αμερική, τρώνε το ψωμί με από πάνω βούτυρο»

έκανε την ξενιτιά να φαντάζει στα αυτιά κάθε Έλληνα ως μια ευκαιρία με σίγουρο μέλλον και πολλές οικονομικές δυνατότητες. Βέβαια, το ταξίδι απαιτούσε αρκετά χρήματα και οι πράκτορες, ή οι τοκογλύφοι, που θα δάνειζαν το απαραίτητο για τα ναύλα ποσό, ζητούσαν εξασφάλιση. Έτσι, αρκετοί μικροκτηματίες αναγκάστηκαν να υποθηκεύσουν τα κτήματά τους για να μπορέσουν να μεταναστεύσουν. Εγκατέλειπαν τις εστίες τους με σκοπό να επιστρέψουν έχοντας αποκτήσει περιουσία, για να εξοφλήσουν τα χρέη τους, να εξασφαλίσουν προίκα στις αδερφές τους, να αναβαθμίσουν τις συνθήκες διαβίωσής τους και, κυρίως, για να γλιτώσουν από την πείνα και τη μιζέρια που βασιλευαν στον τόπο τους.

Ακόμα και η Μαρία είχε στείλει τη μεγάλη της κόρη, την Ευγενία, νύφη σε Έλληνα μετανάστη στην Αμερική, τα προηγούμενα χρόνια, που τα πράγματα ήταν καλύτερα. Τώρα πια, σκεφτόταν ότι ήταν αναγκασμένη να στείλει και τη μεσαία της κόρη, την Ελπίδα. Θα παντρευόταν έναν Έλληνα φούρναρη που είχε δικό του αρτοποιείο. Εκεί δούλευαν και η Ευγενία με τον σύζυγό της, τον Χρήστο.

Ο Νεκτάριος και η Γαρυφαλλιά βρίσκονταν μπροστά σε ένα μεγάλο δίλημμα. Να έστελναν, μαζί με την Ελπίδα, το παιδί τους στις Ηνωμένες Πολιτείες, να μεγαλώσει σε καλύτερες συνθήκες ή να το κρατούσαν στην αγκαλιά τους και να ζούσαν μέσα στην αγωνία πώς θα το μεγαλώσουν — το πιο πιθανό ενδεχόμενο ήταν πως θα το έστελναν αργότερα, μόνο του, μετανάστη στο άγνωστο. Τα στρέμματα με τις ελιές είχαν υποστεί πολύ μεγάλη ζημιά. Θα ήταν πολύ δύσκολο,

με εισόδημα από βότανα, αρωματικά φυτά και τα εναπομείναντα ελαιόδεντρα, να τραφούν τρία στόματα.

Η λύση στον γόρδιο δεσμό ήταν προφανής. Δεν έπρεπε να χάσουν την ευκαιρία να στείλουν τον Θεοδωράκη μαζί με την Ελπίδα. Άλλωστε, οι δυο τους είχαν μεγαλώσει δίπλα δίπλα και η Ελπίδα τον έβλεπε σαν μικρότερό της αδερφό.

Μέσα από την αλληλογραφία με την Ευγενία, συμφώνησαν η Ελπίδα να παντρευτεί τον Λουκά. Ο Λουκάς ήταν μετανάστης από τη Στερεά Ελλάδα ο οποίος είχε εγκαταλείψει τη χώρα το 1893 για να αποφύγει τη στράτευση, την ίδια χρονιά που ο Τρικούπης ανακοίνωσε την πτώχευση της Ελλάδας. Ο Λουκάς κόντευε τα σαράντα, αλλά ήταν πρᾶος και καλόκαρδος, πολύ εργατικός και γενναιόδωρος. Κάτι που τελικά του βγήκε σε καλό, διότι απέκτησε δικό του σπίτι και επιχείρηση με αρκετή περιουσία. Η Μαρία και ο σύζυγός της μπορεί με δυσκολία να πήραν την απόφαση να στείλουν την μεσαία τους κόρη στην Αμερική, αλλά, τουλάχιστον, γνώριζαν ότι θα ήταν μαζί με την αδερφή της.

Μέσα σ' όλες τις ατυχίες τους, οι δυο οικογένειες στάθηκαν τυχερές και δεν θα επωμίζονταν τα έξοδα του ταξιδιού των παιδιών. Θα τα κάλυπτε ο Λουκάς ως ένδειξη πως θα τιμούσε τον λόγο του. Βέβαια, δεν το έκανε μονάχα από την καλή του την καρδιά. Γνωρίζοντας πως η Ελπίδα είχε μεγαλώσει μέσα σε μια οικογένεια με πατέρα φούρναρη, θα ήταν ένα στήριγμα για την επέκταση της επιχείρησής του. Ήδη η Ευγενία είχε δείξει πολύ καλό παράδειγμα. Έτσι, άνοιξε τον δρόμο για την αδερφή της, ώστε να δεχτεί ο Λουκάς να την παντρευτεί. Ο Θεοδωρής, με βάση την οπτική του

Λουκά, θα ήταν το παιδί που ο ίδιος δεν μπορούσε να αποκτήσει και ένα ακόμα εργατικό χέρι για την διανομή των προϊόντων του, με καρότσια στους δρόμους του Σικάγο.

Η ημέρα της αναχώρησης είχε φτάσει. Η Ελπίδα με τον Θοδωρή πέρασαν τη διαδικασία εμβολιασμού πριν τους επιτραπεί η είσοδος στην προβλήτα, στο λιμάνι του Πειραιά. Μαζί με τις οικογένειές τους, περίμεναν, μέσα σ' ένα πλήθος ανδρών και γυναικών από διάφορα μέρη της Ελλάδας, να επιβιβαστούν. Καθισμένοι όλοι μαζί, ο ένας δίπλα στον άλλο, με τους μπόγους στους ώμους. Τα χρώματα των ρούχων και τα κεφαλομάντηλα των γυναικών δημιουργούσαν ένα περίτεχνο μωσαϊκό. Υπήρχαν και πολλά παιδιά στριμωγμένα ανάμεσα σε γυναίκες, άνδρες και πράγματα. Τα παιδιά που ταξίδευαν μόνα ξεχώριζαν από τα χαρτόνια που ήταν κρεμασμένα στον λαιμό τους, με τις στοιχειώδεις πληροφορίες, όπως το όνομά τους, από πού έρχονταν και ποιος θα τα παραλάμβανε στην Αμερική. Λίγο πιο δίπλα από την Ελπίδα και τον Θοδωρή, στεκόταν ένα από αυτά τα παιδιά. «Μαμά! Δεν θέλω να φύγω. Μην τους αφήσεις να με πάρουν, σε παρακαλώ!» φώναζε κι έκλαιγε, αλλά η φωνή του πνιγόταν από εκατοντάδες άλλες φωνές γυναικών και ανδρών που αποχαιρετούσαν τα αγαπημένα τους πρόσωπα.

Η Ελπίδα κρατούσε σφιχτά τον Θοδωρή κοντά της, καθώς το πλοίο προσάραζε. Τώρα πια ήταν υπό την ευθύνη της. Οι περισσότεροι σπρωχόντουσαν προσηλαθώντας να κάνουν χώρο στα πλευρά του πλοίου για να μπορούν οι δικοί τους να τους αποχαιρετήσουν. Η Ελπίδα και ο Θοδωρής έριξαν μια τελευταία ματιά στις

οικογένειές τους. Η Γαρυφαλλιά, αυτή η τόσο δυνατή γυναίκα, ήταν παραμορφωμένη τώρα από τις ρυτίδες του πόνου και της απόγνωσης. Το μόνο πράγμα που μαλάκωνε την πίκρα του αποχωρισμού ήταν η πανηγυρική ατμόσφαιρα που δημιουργούσε η μπιάντα του δήμου, που έπαιζε θριαμβευτικά εμβατήρια. Με τα μαντίλια να ανεμίζουν και τις σειρήνες των πλοίων να οβήνουν τους ήχους, καθώς το πλοίο απομακρυνόταν.

Η πρώτη εβδομάδα στο καράβι ήταν εφιαλτική. Τον περισσότερο χρόνο, η Ελπίδα με τον Θοδωρή ήταν κλεισμένοι στην καμπίνα που μοιράζονταν με άλλες τέσσερις γυναίκες, που διαρκώς έκλαιγαν. Οι μόνες ώρες που περνούσαν εκτός καμπίνας ήταν οι ώρες που σερβιριζόταν το γεύμα. «Τι έκανα; Γιατί άφησα τον τόπο μου για να ζήσω σε μια ξένη γη; Θα ξαναδώ, άραγε, τους δικούς μου ποτέ;».

Κάθε βράδυ, αυτά τα ερωτήματα βασάνιζαν τη σκέψη της, μέχρι που κουράζονταν τα μάτια της, έκλειναν και τότε ονειρευόταν τον τόπο της. Για τις Ηνωμένες Πολιτείες είχε ακούσει πως ήταν μια πολύ όμορφη χώρα, με μεγάλα κτίρια, απέραντες καταπράσινες εκτάσεις και γραφικά ακρογιάλια. Όλοι μιλούσαν για καλές δουλειές, ήσυχες και ασφαλείς γειτονιές, όπου θα μπορούσαν να μεγαλώσουν μια καλή οικογένεια. Κι όμως, όλα αυτά δεν την συγκινούσαν. Ήταν πολύ νέα ακόμη, μόλις δεκαέξι ετών κι εκείνο που ήθελε ήταν να είναι με τους γονείς της. Το μόνο αισιόδοξο που έβλεπε στην όλη ιστορία ήταν ότι θα ξαναέβλεπε την αδερφή της. Κοίταζε τον Θοδωρή και σκεφτόταν: «Δεν πρέπει να με βλέπει έτσι, πρέπει να βρω δύναμη, άλλωστε, για να αντέξει η αδερφή μου εκεί, δεν θα είναι και τόσο άσχημα».

«Θεοδωράκη, πάμε να δούμε το πλοίο; Αρκετά καθίσαμε μέσα. Τι λες;»

«Δεν θέλω! Θέλω να πάω σπίτι».

«Έλα, δεν είναι και τόσο άσχημα, θα δεις. Όταν φτάσουμε, θα φας όσα τραβά η όρεξή σου».

«Δεν θέλω!»

«Αφού δεν το εννοείς, είμαι οίγουρη. Έλα, πάμε να γνωρίσεις κανένα καινούριο φίλο, να παίξετε παρέα, να σου περάσει η ώρα. Τι θα κάνεις όλη μέρα εδώ μέσα;»

Μόλις βγήκαν από την καμπίνα, είδαν παιδιά να τρέχουν στους διαδρόμους του πλοίου. Δεν πρόλαβε η Ελπίδα να τους μιλήσει, ώστε να παίξουν μαζί με τον Θεοδωράκη, γι' αυτό κατευθύνθηκαν προς το κατάστρωμα. Η κατάσταση εκεί ήταν αποκαρδιωτική. Δεν υπήρχε χώρος να καθίσουν. Υπήρχαν άνδρες, γυναίκες και παιδιά που είτε μιλούσαν μεταξύ τους είτε είχαν αποκοιμηθεί ακουμπώντας ο ένας πάνω στον άλλο.

«Τι κάνει εδώ τόσος κόσμος; Δεν κρυώνουν;» αναρωτήθηκε φωναχτά η Ελπίδα.

«Και πού να πάνε, κοπέλα μου; Έχεις δει την κατάσταση στην τρίτη θέση;»

«Δεν έτυχε. Ο μέλλον σύζυγός μου μού έκλεισε καμπίνα στη δεύτερη θέση».

«Είσαι πολύ τυχερή. Δόξα τω Θεώ να λες! Αλήθεια, πώς σε λένε; Από που κατάγεσαι;»

«Ελπίδα και είμαι από Λακωνία, εσύ;»

«Είμαι από το Ηράκλειο Κρήτης και λέγομαι Αλεξάνδρα. Αν θες, έλα μαζί μου στην τρίτη θέση και θα καταλάβεις γιατί προτιμούν να κάθονται στο κρύο».

Κατέβηκαν τις σκάλες και έφτασαν στον χώρο όπου έμεναν οι μετανάστες. Η Ελπίδα ένιωσε ευγνώμων για

τον μέλλοντα σύζυγό της. Όσοι δεν ήταν αρκετά τυχεροί να έχουν καμπίνα ήταν «στοιβαγμένοι», ο ένας πάνω στον άλλο, στο αμπάρι κοντά στο μηχανοστάσιο. Ο ήχος από τις μηχανές ήταν ιδιαίτερα αισθητός και απόρησε, πώς κατάφερναν αυτοί οι άνθρωποι να ξεκουραστούν σε αυτές τις συνθήκες. Το κατάστρωμα αποτελούσε τη μόνη διέξοδο των επιβατών της τρίτης θέσης για να ανασάνουν. Τα κρεβάτια τους ήταν δύο μέτρων μήκους και μισού μέτρου φάρδους, ενώ το τραγικότερο ήταν πώς είχαν μόλις τριάντα πόντους απόσταση από το πάνω κρεβάτι της κουκέτας. Ήταν, κυριολεκτικά, στις διαστάσεις ενός φέρετρου. Δεν υπήρχε πουθενά καρέκλα ή έστω ένα σκαμνί, όσο για προσωπικό χώρο, ειδικά για τις γυναίκες που θα ήθελαν να αλλάξουν, ούτε λόγος. Εκεί κοντά, ο Θοδωρής είδε το αγόρι που στεκόταν στην προβλήτα δίπλα τους.

«Γεια σου. Με λένε Θοδωρή, εσένα πώς σε λένε;»

«Γιάννη».

«Αυτό που φοράς, τι είναι;»

«Ένα χαρτόνι που λέει στα αγγλικά πώς με λένε, από πού έρχομαι και ποιος θα με παραλάβει όταν φτάσουμε. Μου είπε η μαμά να μην το βγάλω ποτέ και για κανέναν λόγο».

Η Ελπίδα παρακολουθούσε τον Θοδωρή μέσα από αυτό το ταξίδι να ωριμάζει, παίρνοντας πρωτοβουλία να κάνει γνωριμία με ένα αγόρι που δεν γνώριζε μέχρι τότε. Κι ενώ ο Θοδωρής με τον Γιαννάκη άρχισαν να συνομιλούν, εκείνη ζήτησε μια χάρη από την Αλεξάνδρα.

«Μπορείς να έχεις τον νου σου σε αυτό το παιδί; Ταξιδεύει μόνο του. Στην προβλήτα το άκουγα πολύ φοβισμένο».

«Μην ανησυχείς, εδώ κάτω, οι γυναίκες προσέχουν ιδιαιτέρως αυτά τα παιδιά, αλλά θα τον έχω στο νου μου».

«Σε ευχαριστώ πολύ, θα έρχομαι κι εγώ κάθε μέρα να σε βλέπω, τώρα που γνωριστήκαμε και να κάνουν παρέα ο Γιαννάκης με τον Θοδωρή».

Η Ελπίδα απολάμβανε την παρέα με την Αλεξάνδρα, γιατί τα αστεία της και η αισιοδοξία της για το μέλλον στην Αμερική τη γέμιζε με αυτοπεποίθηση. Ακόμα και όταν η θάλασσα ήταν φουρτουνιασμένη και το χαμόγελο όλων των επιβατών είχε στερέψει, η Αλεξάνδρα δεν έχανε την αισιοδοξία της. Για τους περισσότερους επιβάτες, η θέα του ουρανού από πάνω και της θάλασσας από κάτω ήταν πρωτόγνωρη εμπειρία που τους πλημμύριζε ανασφάλεια, καθώς πολλοί από αυτούς δεν είχαν ξαναδεί θάλασσα στη ζωή τους. Μέσα σε αυτές τις συνθήκες, ο Θοδωρής βρήκε, στον Γιάννη, μια καλή φίλια για τις δύσκολες ημέρες του ταξιδιού και ο Γιάννης ένιωθε την αίσθηση της οικογένειας που τόσο του έλειπε, στον Θοδωρή, την Ελπίδα και την Αλεξάνδρα.

Οι είκοσι δύο μέρες του ταξιδιού έφτασαν αιωώς στο τέλος τους, αλλά η αποβίβαση από το πλοίο διήρκεσε πολύ περισσότερο αιτ' όσο φαντάζονταν. Ακριβώς στην είσοδο των εκβολών του ποταμού Hudson, μόλις μέσα από τα στενά στο Clifton του Staten Island, ήταν η καραντίνα, ο Δημόσιος Υγειονομικός Σταθμός Ελέγχου. Καθώς το πλοίο αγκυροβολούσε, το περικύκλωσε ένας στολίσκος από μικρά πλοία. Οι άνδρες της Υπηρεσίας Αλλοδαπών και της Δημόσιας Υγείας ανέβηκαν στο πλοίο και πέρασαν από τους χώρους της

πρώτης και της δεύτερης θέσης σε μια βιαστική επιθεώρηση. Η Ελπίδα και ο Θοδωρής, που βρίσκονταν στη δεύτερη θέση, έπρεπε να περιμένουν να τελειώσει ο έλεγχος στα «ευώδη» διαμερίσματα της τρίτης θέσης. Εκεί, κάθε επιβάτης ξεχωριστά περνούσε από ατομικό έλεγχο. Όταν οι άνθρωποι της Δημόσιας Υγείας κατέβηκαν στη βάρκα τους για να κατευθυνθούν σε άλλα σκάφη, το πλοίο, μέσα από τους καπνούς των ρυμουλκών που το τραβούσαν, κατευθύνθηκε προς το λιμάνι της Νέας Υόρκης.

Περνώντας κοντά από το άγαλμα της Ελευθερίας, το πλήθος των επιβατών που βρισκόταν στο κατάστρωμα ήταν εντυπωσιασμένο από το μέγεθός του, ενώ, στο βάθος, έβλεπαν για πρώτη φορά την «πόλη των ουρανών», τη Νέα Υόρκη — για τα χαμόσπιτα των περισσοτέρων, οι ουρανοξύστες φάνταζαν να αιωρούνται.

Το πλοίο, τελικά, κατέληξε σε έναν από τους ντόκους στο Μανχάταν. Εκεί, αποβιβάζονταν οι επιβάτες της πρώτης και δεύτερης θέσης, και ξεφορτώνονταν οι αποσκευές τους για να περάσουν από τελωνειακό έλεγχο. Όταν αυτός τελείωνε, έπαιρναν πίσω τις αποσκευές και χάνονταν στο πολύβουο Μανχάταν.

Αυτό ήταν, είχαν φτάσει στον προορισμό τους, ή μάλλον, έτσι πίστευαν οι περισσότεροι. Ύστερα από μια ατελείωτη αναμονή, προκειμένου να ολοκληρωθούν οι έλεγχοι, άρχιζαν να κατεβαίνουν επιτέλους τη σκάλα του πλοίου φορτωμένοι με τις αποσκευές τους. Η διαφορά ήταν προφανής. Ενώ η πλειοψηφία των επιβατών των δύο πρώτων θέσεων είχε παραδώσει όλες τις αποσκευές στους αχθοφόρους —καθώς γύριζαν στον τόπο τους ύστερα από λίγων εβδομάδων απου-

σία, μπορούσαν να στείλουν τα ογκώδη μπαούλα τους κατευθείαν στον προορισμό τους—, οι μετανάστες έπρεπε να μεταφέρουν ότι είχαν και δεν είχαν μόνοι τους. Έτσι παραφορτωμένοι με τα πράγματα που κουβαλούσαν, κατευθύνονταν στις βάρκες της Υπηρεσίας Αλλοδαπών που τους περίμεναν για να τους μεταφέρουν στο «Καστιγγάρι» — που δεν ήταν άλλο, από το Ellis Island. Εκεί, μέσα στις πολύβουες στοές του Γραφείου Απογραφής, οι μετανάστες υποβάλλονταν στην τελική δοκιμασία.

Το άγρυπνο μάτι των επιθεωρητών της Υπηρεσίας Αλλοδαπών έψαχνε και το παραμικρό ίχνος ασθένειας για να σημειώσουν σε κάποιον άτυχο έναν κωδικό. Τον κωδικό αυτό τον αναγνώριζαν οι γιατροί και εξέταζαν εξονυχιστικά τον μετανάστη για να διαπιστωθεί αν ήταν κατάλληλος να εισέλθει στη χώρα. Διαφορετικά, όσοι έπασχαν από κάποιας μορφής ασθένεια ή έμοιαζαν πολύ αδύναμοι υποχρεώνονταν να επιστρέψουν στο πλοίο. Η ατμοπλοϊκή εταιρεία ήταν υπεύθυνη για τον επαναπατρισμό τους.

Καθώς η Ελπίδα προχωρούσε στη σειρά κρατώντας σφιχτά το χέρι του Θοδωρή, ακούγονταν οι λυγμοί και οι φωνές των ανθρώπων που στέλνονταν πίσω. Η αβεβαιότητα για το τι θα έφερναν οι επόμενες ώρες ήταν η χειρότερη αίσθηση που είχαν ποτέ βιώσει.

Βγαίνοντας από το Γραφείο Απογραφής το μαρτύριό τους είχε τελειώσει και είχε έρθει η ώρα να συναντηθούν με τα αγαπημένα τους πρόσωπα. Όλοι έτρεχαν να βρουν κάποιον θείο, αδερφό, συμπατριώτη που είχε έρθει να τους παραλάβει. Δυνατές φωνές ακούγονταν παντού, ονόματα ξεπηδούσαν από χιλιάδες στόματα

την ίδια στιγμή. Πολλές νεαρές κοπέλες, με μια φωτογραφία στο χέρι, έψαχναν τον μέλλοντα σύζυγό τους. Άλλες χαρούμενες κι άλλες μέσα στην αγωνία έψαχναν τον άνθρωπό τους μετά την οδύσσεια του ταξιδιού.

Η Αλεξάνδρα βρήκε πρώτη το σύντροφό της. Εξήγησε την κατάσταση του Γιαννάκη και μαζί τον βοήθησαν να βρει τον ανάδοχό του. Λίγο μετά, η Ελπίδα άκουσε μέσα στο πλήθος τη φωνή της αδερφής της: «Ελπίδα, εδώ! Ελπίδα!»

Γυρνούσε το κεφάλι της δεξιά αριστερά, αλλά μέσα στο χάος δεν τη διέκρινε. Δυσκολεύτηκε να την αναγνωρίσει. Ήταν καλοντυμένη, με ρούχα που δεν την είχε ποτέ φανταστεί να φορά. Έτρεξε μαζί με τον Θεοδωρή προς το μέρος της και την αγκάλιασε σφιχτά. Μια αίσθηση ανακούφισης άρχισε να την συνεπαίρνει. Η Ευγενία στεκόταν ανάμεσα στον σύζυγό της, τον Χρήστο, και τον Λουκά. Ο Λουκάς ήταν ίδιος με τη φωτογραφία. Αν και κόντευε τα σαράντα, ήταν αρκετά ψηλός και μικροέδειχνε με το πλούσιο μουστάκι του. Είχε μαζί του μια ανθοδέσμη την οποία πρόσφερε στην Ελπίδα, ενώ, στο άλλο χέρι του, κρατούσε μια χάρτινη σακούλα γεμάτη σοκολάτες, μπισκότα και καραμέλες για τον Θεοδωρή. Εκείνος, αν και σαστισμένος από την πολυκοσμία, έδειχνε να απολαμβάνει τα γλυκίσματα που για πρώτη φορά δοκίμαζε. Επιβιβάστηκαν στο τραίνο με προορισμό το Σικάγο. Η Ελπίδα, σε όλη τη διαδρομή, ασχολήθηκε περισσότερο με την αδερφή της που τόσο πολύ της είχε λείψει, αλλά αυτό δεν απογοήτευσε τον Λουκά, μιας και ήταν απορροφημένος στην εφημερίδα *Ατλαντίς* της οιοίας ήταν φανατικός αναγνώστης.

Όταν έφτασαν στο σπίτι, η Ελπίδα εντυπωσιάστηκε από το μέγεθος του κτιρίου και το σχήμα του. Δεν θύμιζε σε τίποτα τα χαμόσπιτα στο χωριό. Ήταν κατασκευασμένο από τούβλα και διέθετε τρεις ορόφους τους οποίους ένωνε μια εξωτερική μεταλλική σκάλα. Στο ισόγειο βρισκόταν το αρτοποιείο αλλά οι παραπάνω όροφοι ανήκαν σε άλλους ιδιοκτήτες. Το κατάστημα είχε μια μεγάλη τζαμαρία στην πρόσοψη, με την επιγραφή «Delphi The Greek Bakery». Στο πίσω μέρος, υπήρχε μια πόρτα που οδηγούσε στην κατοικία τους. Ένας μικρός διάδρομος ένωνε τους χώρους του σπιτιού. Στα δεξιά βρισκόταν η τραπεζαρία, με τη βιβλιοθήκη και το γραφείο του Λουκά. Στα αριστερά η κουζίνα, μαζί με μια αποθήκη για το αλεύρι και τις άλλες πρώτες ύλες του μαγαζιού. Στο τέλος του διαδρόμου η κύρια κρεβατοκάμαρα, ο ξενώνας και το μπάνιο. Ακούμπησαν τα πράγματα στην κρεβατοκάμαρα και η Ευγενία με την Ελπίδα άρχισαν να τακτοποιούν.

«Τι είναι όλα αυτά;» ρώτησε ο Λουκάς μπαίνοντας στο δωμάτιο.

«Είναι τα ρούχα μου, οι φωτογραφίες των γονιών μου και μερικές συνταγές για φαγητό».

«Δεν θα τα χρειάζεσαι από δώ και πέρα αυτά!»

«Μα, είναι ότι καλύτερο έχω να φορέσω. Τα είχαμε ράψει με την μάνα μου, επειδή θα ερχόμουν στην Αμερική».

«Εδώ, οι γυναίκες ντύνονται διαφορετικά από την Ελλάδα και η γυναίκα μου θέλω να είναι αρχόντισσα».

«Θα προτιμούσα να τα κρατήσω να θυμάμαι τη μάνα μου».

«Καλώς! Αύριο όμως θα πάμε να σε ντύσουμε κανονικά».

Η Ελπίδα τότε συνειδητοποίησε πόσο διαφορετική θα ήταν η ζωή της στο εξής, κάτι που της δημιούργησε νοσταλγία για τους γονείς της. Η Ευγενία μάζεψε τα ρούχα, ενώ ο Λουκάς της έδειξε πού θα μπορούσε να κάνει μπάνιο. Μέχρι να ζεσταθεί το νερό και να τελειώσει το μπάνιο της, η Ευγενία είχε αρχίσει να ετοιμάζει το φαγητό. Ο Χρήστος πρόσεχε τον μικρό δείχνοντάς του τον φούρνο. Ο Θεοδωράκης τόσα φαγώσιμα δεν είχε ξαναδεί στη ζωή του και κοιτούσε τριγύρω με ανοιχτό το στόμα. Ο Χρήστος του έδωσε μερικά μπισκότα για να του κοπεί η όρεξη μέχρι να ετοιμαστεί το φαγητό.

Όταν ήρθε η ώρα, η Ευγενία έστρωσε την τραπέζα με τα καλά σερβίτσια. Η Ελπίδα, μετά το μπάνιο, φόρεσε τα καλά της και μπαίνοντας στην τραπέζα-ρία τους είδε όλους καθισμένους γύρω από το τραπέζι. Όλα της έμοιαζαν σαν να είχε προσκληθεί σε μια μεγάλη γιορτή. Ο Λουκάς σηκώθηκε και την έβαλε με πολύ ευγενικό τρόπο να καθίσει. Η Ελπίδα είπτε τα νέα τους από την Ελλάδα και άκουσε τα πάντα για την Αμερική και την ιστορία του Λουκά ως μετανάστη.

Ο Λουκάς είχε πολλά χρόνια στην Αμερική. Στην αρχή, είχε κάνει πολλές και διαφορετικές δουλειές, ενώ παράλληλα εξοικονομούσε χρήματα για να βελτιώσει τις συνθήκες του, μέχρι που τα κατάφερε. Έφυγε από τα στενά υπόγεια όπου έμενε ως εργάτης και έφτασε στο σημείο να έχει το δικό του αρτοποιείο και το δικό του σπίτι στο Σικάγο. Η περιοχή αυτή είχε πολλούς Έλληνες μετανάστες που, με τα χρόνια, σχημάτισαν μια ελληνική κοινότητα. Η Ελπίδα και ο Λουκάς παντρεύτηκαν στις 24 Σεπτεμβρίου του 1912. Ήταν ένας λιτός γάμος, με γνωστούς και πελάτες του Λουκά.

Η καθημερινότητά τους ήταν μια ρουτίνα που έδινε πρόγραμμα και παλμό στη ζωή τους. Ξυπνούσαν κάθε μέρα από τα χαράματα, έτρωγαν πρωινό, ετοιμάζαν τα προϊόντα για τους πελάτες, άνοιγαν το αρτοποιείο, το έκλειναν αργά το απόγευμα και έπεφταν για ύπνο. Μόνο τα Σάββατα και τις Κυριακές ο ρυθμός της ζωής τους χαλάρωνε και αφιέρωναν χρόνο στον εαυτό τους.

Κι ενώ όλα έμοιαζαν ιδανικά, η Ελπίδα ένιωθε ότι κάτι έλειπε από τη ζωή της. Ο Λουκάς δεν έκανε την παραμικρή προσπάθεια για να αποκτήσουν παιδί. Του είχε ανοίξει αρκετές φορές τη συζήτηση, αλλά εκείνος της απαντούσε «Ο Θεωρήθης θα είναι το παιδί μας, και ο συνεχιστής της οικογένειας και της επιχείρησής μας».

Η Ελπίδα ένιωθε πλήρης από υλικά αγαθά, όμως, πίστευε πως της έλειπε κάτι κι αυτό ήταν η μητρότητα. Ο Λουκάς είχε κρατήσει ένα απόκομμα από την εφημερίδα *Αιτλαντίς* και της το διάβαζε για να της θυμίζει πόσο τυχερή ήταν, όταν πολλοί άλλοι μετανάστες ζούσαν σε άθλιες συνθήκες στη «γη της Επαγγελίας». Προσπαθούσε έτσι να αμυνθεί στις πιέσεις της και να την κάνει να εκτιμήσει όσα είχε.

Αυτός είναι ο γενικός κανών της ελληνικής μεταναστεύσεως. Αν εξαιρέση κανείς το πολύ εν είκοσιν επί τοις εκατόν, όλους τους άλλους Έλληνες της Αμερικής μπορεί να τους συμπεριλάβει εις τον κανόνα τούτον — ημπορεί να τους φαντασθί με την σκαπάνην και το πτυάριον εις τα σιδηροδρομικά γραμμάς, με τον λύνκον τού μεταλλωρύχου εις τα ανήλια βάθη της γης, με τον πέλεκυν του υλοτόμου εις τα δάση, με το overaII του βιομηχανικού δημιουργού εις τα εργοστάσια και όπου άλλον η αμερικανική επιχει-

ρηματικότης απασχολεί βραχίονας στιβαρούς δια την δημιουργίαν έργων και δολαρίων.

Τα ογδόντα τουλάχιστον εκατοστά των Ἑλλήνων της Αμερικής είναι εργάται, παράγουν καθημερινῶς και ἐνίστε νυχθημερόν, δημιουργοὺν πλούτον, μεταγγίζουν τον ἰδρώτα τους εἰς τὰς φλέβας του οικονομικοῦ συστήματος της Αμερικής, εἶναι τμήματα της τεραστίας μηχανῆς ἣ οποῖα παράγει τὰ περίφημα, ἀνά την υφῆλιν, Αμερικανικά δολάρια.

Οἱ Ἕλληνες εργάται ακολουθοῦν το κοινοβιακόν σύστημα της ζωῆς, τόσον εἰς τὰς βιομηχάνους πόλεις, ὅπου εργάζονται εἰς τὰ εργοστάσια, ὅσον και εἰς τὰς σιδηροδρομικὰς γραμμὰς και τὰ μεταλλεία. Ζῶσι καθ' ὁμάδας και ἔχουσι κοινήν την τράπεζαν. Εἰς τὰς πόλεις, ἐνοικιάζουσι δέκα ἕως δεκαπέντε εργάται ἐν διαμέρισμα εἰς μιαν πενιχράν οἰκίαν, ὅπου μαγειρεύουν το φαγητόν των ἐκ περιτροπῆς και ἔχουν τὰς συναναστροφὰς των καθ' ἐσπέραν. Θύουν κάποτε εἰς τον Βάκχον, σχηματίζοντες κύκλον περὶ τοῦ βαρελίου ζύθου, οὐκί σπανίως δε, ἐπιδίδονται και εἰς χορούς και θορυβώδη ἄσματα, πρὸς μεγάλην ἀνησυχίαν των γειτόνων των. Ἡ ζωὴ δεν στοικίζει ἀκριβὰ εἰς τοὺς εργάτας τούτους. Εἰς πολλὰ μέρη, οἱ Ἕλληνες εργάται των εργοστασίων κατορθώνουν και ζουν, ἐπὶ βλάβῃ βεβαίως της υγείας των, με δύο δολάρια την εβδομάδα.

Εἰς τὰς γραμμάς, οἱ εργάται ἔχουν ὡς κατοικίαν των τὰ παλαιὰ βαγόνια, τὰ οποῖα ἀφήνουν εἰς τὴν διάθεσιν των αἰταιρεῖται, ἢ ξυλῖνας καλύβας, κατασκευαζομένας ἐπίτηδες δι' αὐτοὺς εἰς τὰ εργατικά στρατόπεδα, ἰσχύει δε και ἐκεῖ, ὅπως εἰς τὰς πόλεις, το κοινοβιακόν σύστημα.

Ἡ Ἐλπίδα ὁμως ἐπέμενε, ἀλλὰ δεν κατάφερνε τίποτα. Κάτι ἄλλο που την ἔβαζε σὲ σκέψεις ἦταν το γεγο-

νός ότι ο Λουκάς εξαφανιζόταν τα απογεύματα των Κυριακών, χωρίς να δίνει αναφορά που πήγαινε. Κι ένα ακόμα που την στοίχειωνε ήταν ένα μπαούλο μέσα στην κρεβατοκάμαρά τους, που παρέμενε ερμητικά κλειστό. Μια φορά που την είδε ο Λουκάς να προσπαθεί να το ανοίξει, της είχε βάλει τις φωνές και της ξεκαθάρισε πως αυτός μόνο είχε τα κλειδιά — τα οποία βρίσκονταν περασμένα σε μια αλυσίδα γύρω από τον λαιμό του.

Όλη αυτή η μυστικοπάθεια της δημιουργούσε περιέργεια και αγωνία. Πίστευε ότι κάποιο μυστικό από το παρελθόν του της έκρυβε, που για κάποιον λόγο δεν μπορούσε να αποχωριστεί, και συνδεόταν με τα κυριακάτικα απογεύματα που εξαφανιζόταν και γυρνούσε αργά το βράδυ.

Μια μέρα, συζήτησε με την αδερφή της τον προβληματισμό της, που χρόνο με τον χρόνο διογκωνόταν. Η Ευγενία δεν μπορούσε να εξηγήσει τη μυστικοπάθεια του Λουκά, αλλά την συμβούλεψε να μην πάει γυρεύοντας με την τύχη της. «Ο Λουκάς μεγάλωσε τον Θωδωρή σαν δικό του παιδί και, παράλληλα, φροντίζει να μορφωθεί για να αναλάβει κάποια μέρα την επιχείρηση. Ίσως όταν χαλαρώσει λίγο με τις δουλειές, μιας κι ο Θωδωρής θα αναλάβει περισσότερες ευθύνες στο αρτοποιείο, να θελήσει να αποκτήσει ένα δικό του παιδί».

Η Ελπίδα δεν έπαυε να νιώθει το κενό στη ζωή της, αλλά δεν υπήρχε κάτι άλλο να κάνει. Το κενό έφερε άγχος, το άγχος ανασφάλεια και η ανασφάλεια φοβίες. Καθώς περνούσαν τα χρόνια νοσταλγούσε τους γονείς της. Ο μεγαλύτερός της φόβος ήταν πως δεν θα τους ξαναέβλεπε. Τουλάχιστον, με τους γονείς της δεν υπήρχαν μυστικά μεταξύ τους.

Καθώς μεγάλωνε ο Θοδωρής και άρχισε να αναπτύσσει την προσωπικότητά του, μεταμορφωνόταν σε πολύ μεγάλο πειραχτήρι. Ήταν το αγχολυτικό της Ελπίδας μέσα στη ρουτίνα της καθημερινότητας. Οι ηλικίες τους δεν απείχαν πολύ, μόλις έξι χρόνια. Κι όσο μεγάλωναν τόσο φαινόταν να αμβλύνεται η ηλικιακή τους διαφορά.

Η Ελπίδα είχε αναλάβει να επιβλέπει το αρτοποιείο και με τον καιρό ο Θοδωρής την βοηθούσε στις καθημερινές υποχρεώσεις. Η επαφή μεταξύ τους γινόταν πιο στενή με το πέρασμα του χρόνου. Ο Θοδωρής θαύμαζε την Ελπίδα και της έλεγε συχνά ότι μια γυναίκα σαν κι εκείνη θα ήθελε να παντρευτεί.

Το 1927, ο Λουκάς έπαθε ανακοπή καρδιάς στην ηλικία των πενήντα δύο ετών. Στη διαθήκη τα άφηνε όλα στην Ελπίδα η οποία ήταν τότε μόλις τριανταενός και θα έπρεπε να αναλάβει τις ευθύνες του αρτοποιείου. Δεν ένιωθε όμως έτοιμη για κάτι τέτοιο. Μπορεί να επέβλεπε το μαγαζί για χρόνια, αλλά δεν έπανε να διαχειρίζεται τα οικονομικά της επιχείρησης ο Λουκάς.

Είχε έρθει όμως η στιγμή να αποκαλύψει η Ελπίδα το μυστικό του μπαούλου. Πήρε όλα τα κλειδιά και τα δοκίμασε για να δει τι περιείχε. Όταν το ξεκλείδωσε, φοβήθηκε να το ανοίξει. Δεν ήξερε τι μπορεί να ήταν αυτό που ανάγκαζε τον Λουκά να το κρατά επτασφράγιστο τόσα χρόνια. Φώναξε λοιπόν την αδερφή της για να το ανοίξουν μαζί.

«Καλέ, τι είναι όλα αυτά τα γράμματα;» απόρησε η Ευγενία.

«Ιδέα δεν έχω. Υπάρχουν και μερικές φωτογραφίες εδώ».

Τα γράμματα ήταν πολλών ετών αλληλογραφία του άνδρα της με έναν αμερικανό φίλο του. Το όνομά του ήταν Christopher Helington και δεν είχε υπάρξει ποτέ πελάτης τους, γιατί δεν τον αναγνώριζαν στις φωτογραφίες. Αποφάσισαν να διαβάσουν κάποια από τα γράμματα. Διαβάζοντας, η Ελπίδα συνειδητοποίησε ότι ο Christopher ήταν πολύ στενός φίλος του Λουκά, τόσο στενός που, πολλές φορές, η αλληλογραφία τους την μπερδευε.

«[...] Λουκά είχες δίκιο. Ο γάμος ήταν μια καλή διέξοδος για να σταματήσω μια και καλή τις υποψίες της οικογένειάς μου. Τώρα νια, μπορώ να πω ότι έχω τα πάντα στη ζωή μου. Μια οικογένεια να καταπολεμώ τη μοναξιά, τη δουλειά μου που παραμένει η μοναδική μου ανησυχία και έναν άνθρωπο, εσένα, για να μπορώ να μιλώ ανοιχτά για την αγάπη...

[...] Κάθε καινούρια εβδομάδα που ξεκινά, ανυπομονώ να περάσει γρήγορα για να σε ξαναδώ. Η μόνη μου διέξοδος είναι να κοιτώ τις φωτογραφίες και να σου γράφω για να νιώθω ότι βρίσκομαι κοντά σου...»

Σ' ένα από τα γράμματα, ο Christopher αναφερόταν στις στιγμές που περνούσαν στην περιοχή Levee του Σικάγο. Ήταν μια κακόφημη περιοχή, με πολλούς οίκους ανοχής, καμπαρέ και χώρους μυστικής συνεύρεσης των ομοφυλόφιλων. Πολλές φορές, οι εφημερίδες ανέφεραν περιστατικά όπου «σεξουαλικά διεστραμμένοι» συνελήφθησαν επ' αυτοφώρω.

Τότε συνειδητοποίησε η Ελπίδα τι έκρυβε τόσα χρόνια ο Λουκάς και έδεσαν όλα τα κομμάτια που συ-

νέθεταν το άλυτο μυστήριο. «Ο άνδρας μου ήταν ανώμαλος!» αναφώνησε η Ελπίδα και ένιωσε προδομένη, και απογοητευμένη από τον σύζυγό της, που έδειχνε μέσα από τις φωτογραφίες και την αλληλογραφία να είναι πολύ πιο τρυφερός με έναν άγνωστο άνδρα απ' ότi με τη γυναίκα του. Ήθελε να το σκάσει από τη δυσάρεστη έκπληξη που είχε μόλις ανακαλύψει. Η ανάγκη της να επιστρέψει στην πατρίδα ήταν μεγαλύτερη από κάθε άλλη φορά.

Πήρε την απόφαση να πουλήσει την επιχείρηση και το σπίτι στην αδερφή της και τον γαμπρό της, μιας και εργάζονταν εκεί τόσα χρόνια και είχαν μεγαλύτερη εμπειρία από εκείνη. Ο Θοδωρής ήταν ευπρόοδεκτος να συνεχίσει να εργάζεται στο αρτοποιείο αν ήθελε να παραμείνει στην Αμερική, όμως, αποφάσισε πως ήθελε να ακολουθήσει την Ελπίδα στην Ελλάδα. Η Ευγενία προσπάθησε να την ενθαρρύνει: «Μην απογοητεύεσαι, Ελπίδα, είσαι ακόμα νέα, μπορείς να ξαναφτιάξεις τη ζωή σου. Γυρνάς στην Ελλάδα και θα βρεις τους γονείς μας. Είσαι πολύ τυχερή».

12 Αυγούστου 1927

Η επιστροφή στην Ελλάδα, για την Ελπίδα και τον Θωδωρή, ήταν όνειρο ζωής που ανυπομονούσαν να πραγματοποιήσουν χρόνια ολόκληρα. Τα νέα ήταν το ίδιο ευχάριστα για τις οικογένειές τους που βρίσκονταν στην Ελλάδα. Η μέρα που θα αντάμωναν ξανά, μετά από τόσα χρόνια, είχε φτάσει. Η χαρά και τα κλάματα αναμίχθηκαν, με τρόπο που έκαναν τη στιγμή ακόμα πιο έντονη. Τα δώρα που είχαν φέρει για τις οικογένειές τους λίγη σημασία είχαν για τους συγγενείς, μπροστά στην αίσθηση του αποχωρισμού που τώρα πια τελείωνε.

Ο Θωδωρής, ολόκληρος άνδρας πια, στην ηλικία των εικοσιπέντε χρόνων, έκλαιγε από δάκρυα χαράς, όταν ξαναέβλεπε τη μητέρα του ζωντανή στην ηλικία των εξήντα ενός. Δυστυχώς, ο πατέρας του, Νεκτάριος, είχε αποβιώσει έναν χρόνο νωρίτερα. Η Ελπίδα επανενώθηκε με την οικογένεια που είχε αναγκαστεί να αποχωριστεί, τη μητέρα της, Μαρία, τον πατέρα της, Βασίλη, και την μικρή της αδερφή, Ελένη, που, τώρα πια, ήταν ολόκληρη γυναίκα που είχε αποκτήσει τη δική της οικογένεια.

Τα νέα στο χωριό κυκλοφόρησαν αμέσως και, σύντομα, χωρίς να το καταλάβουν, διάφοροι συγγενείς και γείτονες, σε κλίμα γιορτής, έρχονταν να τους δουν και να ρωτήσουν πώς ήταν η ζωή στην Αμερική. Τότε έμαθαν πως η Ελπίδα ήταν χήρα, κάτι που τις επόμενες ημέρες θα κινητοποιούσε τις διάφορες προξενήτρες του χωριού να της βρουν νέο γαμπρό. Με τα εντυπωσιακά ρούχα και καπέλα της, φώναζε από μακριά ότι διέθετε αρκετή περιουσία και πολλοί από τους υποψήφιους την έβλεπαν ως λύση στα οικονομικά τους αδιέξοδα.

Η Ελπίδα όμως δεν ήταν πια ένα άβγαλτο και απονήρευτο κοριτσόπουλο όπως τότε που ξεκινούσε για την Αμερική. Μπορούσε να διακρίνει τα κίνητρα πίσω από τις καλές προθέσεις που παρουσίαζαν οι προξενήτρες και οι υποψήφιοι γαμπροί. Ωστόσο, κράτησε χαμηλών τόνων στάση, χωρίς να δώσει δικαιώματα, γιατί γνώριζε πως μια αρνητική της εικόνα θα μπορούσε να δημιουργήσει προβλήματα στην οικογενειακή επιχείρηση — τον φούρνο του πατέρα της στον οποίο οκόπευε να επενδύσει χρόνο και χρήμα.

Με αρκετά από τα δολάρια που της είχε κληροδοτήσει ο σύζυγός της, έφτιαξε ένα μεγαλύτερο σπίτι και έναν μεγαλύτερο φούρνο. Σε αυτόν, δημιουργούσαν πολλά και διαφορετικά προϊόντα με συνταγές από την Αμερική. Ο φούρνος ήταν φυσικό να αποκτήσει μεγάλη φήμη, γιατί όλοι ήθελαν να δοκιμάσουν τις καινούριες, άγνωστες και εξωτικές δημιουργίες. Πολλοί έμποροι κατέφθαναν από γειτονικά χωριά και κωμοπόλεις για να προωθήσουν τα μπισκότα της Ελπίδας σε πλούσιους γαιοκτήμονες της περιοχής. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα, όλο και περισσότεροι να την βλέπουν ως

άτομο με μεγάλο κύρος και επιρροή. Πολλές φιλίες με πλούσιες κυρίες της ευρύτερης περιοχής ήταν αναμενόμενο να σχηματιστούν, γιατί στο πρόσωπό της δεν έβλεπαν πια μια φτωχή μετανάστρια που είχε επιστρέψει από την Αμερική, αλλά μια γυναίκα κοσμοπολίτισσα, ανεξάρτητη, με έντονο επιχειρηματικό πνεύμα.

Ο Θοδωρής συνέχισε να εργάζεται στον φούρνο ως βασικό μέλος της επιχείρησης και με τα χρήματα που είχε αποκτήσει από την Αμερική ανοικοδόμησε το πατρικό του μεταμορφώνοντάς το σε νεοκλασικό κτίριο. Οι προξενήτρες, φυσικά, δεν τον άφησαν σε ησυχία, αφού πολλές από τις νεαρές κοπέλες έβλεπαν σ' εκείνον μια ζωή με ανέσεις και έναν ιδανικό σύντροφο.

Η κόρη του δημάρχου ήταν μια από αυτές. Στην ηλικία των εικοσιπέντε, είχε αργήσει αρκετά να παντρευτεί για τα δεδομένα του χωριού. Ο εγωισμός της, καθώς ήταν η κόρη του δημάρχου, δεν την άφηνε να παντρευτεί τον οποιοδήποτε, με αποτέλεσμα, ο ένας να της βρωμάει και ο άλλος να της ξινίζει. Δεν είχαν μείνει και πολλές επιλογές διαθέσιμες για να το σκέφτεται περισσότερο. Ο Θοδωρής ήταν για εκείνη μια καινούρια επιλογή, αρκετά ελκυστική. Είχε χρήματα, οπότε θα της εξασφάλιζε μια άνετη ζωή, είχε ταξιδέψει, οπότε είχε ξενόφερτους τρόπους και, το σημαντικότερο, ήταν νέος. Έστειλε λοιπόν τον πατέρα της να τον καλωσορίσει πίσω στην Ελλάδα και να τον προσκαλέσει στο σπίτι τους. Ο βασικός σκοπός τους ήταν να γνωρίσει την οικογένειά τους και κυρίως την υποψήφια νύφη.

Η Αγγελική ετοιμάστηκε και περίμενε τον Θοδωρή να εμφανιστεί. Ο δήμαρχος τον υποδέχτηκε, κάθισαν

στο σαλόνι και συζητούσαν για διάφορα θέματα, ενώ, κατά διαστήματα, φώναζε την κόρη του να φέρνει κάτι να τον φιλέψουν. Ήταν οι μόνες στιγμές που της επιτρεπόταν να εμφανίζεται και εκείνη, πάντα ευγενική και χαμογελαστή, σέρβιρε τα κεράσματα. Σ' όλο το υπόλοιπο διάστημα, κρυμμένη στην κουζίνα, προσπαθούσε να ακούσει τις συζητήσεις που γίνονταν στο σαλόνι.

Ο Θοδωρής, ως εργένης, ήταν σε ιδανική ηλικία γάμου και, οίγουρα, ήθελε να παντρευτεί σύντομα. Όμως, δεν τον ενδιέφερε πια ο παιδικός του έρωτας. Είχε γνωρίσει αρκετές κοπέλες στην Αμερική και η Αγγελική είχε όλα όσα εκείνος δεν ήθελε σε μια γυναίκα. Από τα απλά πράγματα, όπως η εμμονή της με την τυπικότητα, μέχρι τον ειρωνικό τρόπο που κοιτούσε τους συγχωριανούς – αναφερόταν συνεχώς στο γεγονός πως εκείνη ήταν η κόρη του δημάρχου και άλλη δεν ήταν. Ο χαρακτήρας της είχε καταντήσει στοιχείο διακωμώδησης.

Παρά τα χρόνια που είχε ζήσει στην Αμερική, ο Θοδωρής πάντα έδινε βάση στη λαϊκή σοφία, όπως και οι περισσότεροι της εποχής του. Ήταν ξεκάθαρο πως δεν ήθελε δίπλα του μια γυναίκα που θα συμπεριφερόταν με αυτόν τον τρόπο στους συγχωριανούς της. Η υπεροψία που έβλεπε στην Αγγελική, για εκείνον σήμαινε αντίστοιχα προβλήματα στον γάμο του, κάτι που δεν το επιθυμούσε. Άλλωστε, ο κυριότερος λόγος ήταν άλλος.

Η Ελπίδα τελικά αποφάσισε πως δεν ήθελε να παντρευτεί κανέναν από τους υποψήφιους γαμπρούς και ακολούθησε το ένστικτό της να παντρευτεί τον Θοδωρή. Ο λόγος ήταν απλός: τον γνώριζε καλύτερα από κάθε άλλον και τον εμπιστευόταν. Άλλωστε, κι εκείνος

δεν είχε πιάσει ποτέ να τη διεκδικεί. Ο γάμος έγινε στις 25 Μαΐου του 1929 και απέκτησαν μαζί μία κόρη την οποία ονόμασαν Καλλιόπη.

Για την Αγγελική ήταν μια συντριβή. Ένωθε ότι έχασε την τελευταία ελπίδα που της είχε απομείνει για να παντρευτεί. Πίστευε ότι για όλα έφταιγε η Ελπίδα. Από τότε, δεν σταματούσε, όπου βρισκόταν και όπου στεκόταν, να την κακολογεί. Μικρό το κακό βέβαια για την Ελπίδα, γιατί η ίδια η Αγγελική, με τη συμπεριφορά της, είχε δημιουργήσει αντιπάθειες με πολλούς συγχωριανούς και στα λόγια της δεν έβλεπαν τίποτε άλλο πέρα από φθόνο. Με τον καιρό όμως μαλάκωσε και άλλαξε συμπεριφορά, ή τουλάχιστον, έτσι έδειχνε.

Η Ελπίδα είχε βρει επιτέλους την πληρότητα που έψαχνε στη ζωή της. Ζούσαν ευτυχισμένοι και οι δουλειές στον φούρνο πήγαιναν μια χαρά. Κάπως έτσι πέρασαν δέκα χρόνια, ώσπου, κάποια μέρα εντελώς απάντεχα, έμαθαν από το ραδιόφωνο ότι, στην Τήνο, άγνωστο υποβρύχιο τορπίλισε το καταδρομικό Έλλη. Υποψίες και ανησυχία επικράτησε μεταξύ των κατοίκων. Από ποιον είχε γίνει η επίθεση; Η απάντηση στα ερωτήματά τους ήρθε δυο μήνες αργότερα, στις 28 Οκτωβρίου του 1940.

«Εδώ Ραδιοφωνικός Σταθμός Αθηνών. Έκτακτον ανακοινωθέν. Η Ελλάς, από της έκτης πρωινής της σήμερον, ευρίσκεται εις εμπόλεμον κατάστασιν προς την Ιταλίαν. Αι Ιταλικαί στρατιωτικαί δυνάμεις προσβάλλουν από της πέμπτης και τριάντα πρωινής σήμερον τα ημέτερα τμήματα προκαλύψεως της ελληνοαλβανικής μεθορίου. Αι ημέτεραι δυνάμεις αμύνονται του πατρίου εδάφους».

Ο κόσμος άνοιγε τα παράθυρα και φώναζε «Πόλεμος! Πόλεμος!». Οι νέοι, άνδρες και γυναίκες, ξεχύθηκαν στους δρόμους και σε κλίμα έντονου ενθουσιασμού φώναζαν συνθήματα κατά της Ιταλίας, και έβριζαν τον φασισμό. Τότε εκτονώθηκε και η οργή από τον άνανδρο τορπιλισμό της Έλλης.

Αμέσως κυκλοφόρησαν οι λίστες με τους άνδρες που επιστρατεύονταν για να πολεμήσουν στο Αλβανικό μέτωπο, ανάμεσά τους και ο Θοδωής. Προτού φύγει, πήρε την κόρη του και με ένα μπαούλο που κρατούσε στο χέρι, κατευθύνθηκαν στο χωράφι με τα ελαιόδεντρα του πατέρα του. Εκεί, άνοιξε ένα βαθύ λάκκο και το έθαιψε. «Καλλιόπη, θυμήσου αυτό το σημείο. Σε περίπτωση που δεν είμαι εγώ στη ζωή, θα έρθεις μια μέρα εδώ να ξεθάψεις την προίκα σου».

Πριν αποχαιρετήσει την οικογένειά του, ο Θοδωής πήρε μερικά ζεστά ρούχα, ένα ζευγάρι καλά παπούτσια και το όπλο του, και έτσι ξεκίνησε, μαζί με τους υπόλοιπους άνδρες, να πολεμήσει στο Αλβανικό μέτωπο. Οι γυναίκες του χωριού, για να πνίξουν την μοναξιά τους, συγκεντρώνονταν σε γειτονικά σπίτια και άρχισαν να πλέκουν κάλτσες, πουλόβερ, γάντια και σκουφιά. Όταν τα ολοκλήρωναν, τα έδιναν στον παπά του χωριού και τα έστελναν, μαζί με ένα γράμμα, στους στρατιώτες για να τους εμψυχώσουν. Ακόμα και γυναίκες που δεν είχαν χρήματα να εφοδιαστούνε νήματα, άλλες γυναίκες, που είχαν τη δυνατότητα, τις εφοδίαζαν για να πλέξουν και αυτές. Ολόκληρη η χώρα είχε μεταμορφωθεί σε μια καλοκουρδισμένη μηχανή από τους άνδρες και τις γυναίκες, μέχρι τα παιδιά.

Με τον ερχομό του χειμώνα ήρθαν και τα πρώτα

άσχημα νέα. Στις 29 Ιανουαρίου του 1941 ο Μεταξάς πέθανε, κάτι που έπληξε το ηθικό του στρατού. Οι στρατιώτες, καθηλωμένοι μέσα στα χιόνια, κατέβαλαν υπεράνθρωπη σωματική προσπάθεια. Στις 6 Μαρτίου του 1941, με την εαρινή επίθεση των Ιταλών, στην προσπάθειά τους να διασπάσουν τις ελληνικές γραμμές, ο Θοδωρής χτυπήθηκε στο πόδι και μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο των Ιωαννίνων. Στο χωριό, τα δυσάρεστα νέα ανέλαβαν να μεταφέρουν ο παπάς με τον γιατρό και τον δήμαρχο. Η Ελπίδα, όταν τους είδε έξω από το σπίτι της, ξέσπασε σε λυγμούς.

Την καθησύχασαν πως ο σύζυγος της ήταν καλά και μόνο στο πόδι είχε χτυπήσει, και πως θα επέστρεφε στο χωριό μέσα στο μήνα, αλλά θα χρειαζόταν να κρατά μπαστούνι για να περπατάει. Η Ελπίδα ήταν ευγνώμων που ο άνδρας της ήταν ζωντανός και επέστρεφε σπίτι. Η χαρά της όμως θα κρατούσε λίγο. Στις 20 Μαρτίου του 1941, πριν προλάβει να γυρίσει ο Θοδωρής, επισκεπτόμενη τον γιατρό για μια γρίπη που επέμενε, διαπίστωσε ότι έπασχε απόφυματίωση. Η ασθένειά της έπεσε σαν κεραυνός εν αιθρία στην οικογένειά της. Τότε, πήρε η ίδια την απόφαση να κλειστεί σε ένα δωματιάκι που χρησιμοποιούσαν σαν αποθήκη, πίσω από το κελάρι. Η δεκάχρονη κόρη της, που θα έμενε πια με τη θεία της, θα είχε τη δυνατότητα να τη βλέπει μέσα από την ασφάλεια ενός μικρού παραθύρου.

Όταν επέστρεψε ο Θοδωρής, μερικές μέρες αργότερα, συγκλονίστηκε στο άκουσμα των δυσάρεστων νέων. Από το παράθυρο, η μικρή Καλλιόπη έβλεπε μέρα με τη μέρα τη μητέρα της να οβήνει, χωρίς να μπορεί να την αγκαλιάσει. Μητέρα και κόρη ακουμούσαν τα

χέρια τους πάνω στο τζάμι, ώστε η Καλλιόπη να νιώσει λίγη από τη μητρική θαλπωρή.

Μετά τον θάνατο της Ελπίδας, η Αγγελική είχε από κοντά τον Θοδωρή, διότι έμοιαζε να άνοιξε η τύχη της. Προσφέρθηκε να τον βοηθήσει να μεγαλώσει την κόρη του σαν δική της. Ο Θοδωρής σκέφτηκε ότι σ' εκείνες τις δύσκολες εποχές θα έκανε καλό στην Καλλιόπη να νιώθει μια γυναικεία παρουσία δίπλα της και, ταυτόχρονα, η Αγγελική θα έβρισκε μια συντροφιά στην οικογένειά του. Η πραγματικότητα όμως ήταν διαφορετική. Παρά τις δύσκολες συνθήκες, η Αγγελική ήταν χαμένη στον μικρόκοσμό της. Φορούσε τα ρούχα της Ελπίδας και την κατηγορούσε στην Καλλιόπη, ενώ, παράλληλα, τρομοκρατούσε την μικρή πως θα την σάπιζε στο ξύλο αν μιλούσε στον πατέρα της άσχημα για εκείνην.

Στις 6 Απριλίου του 1941, έγινε η εισβολή των Γερμανών στην Ελλάδα. Στα τέλη του ίδιου μήνα, ξεκίνησε η κατασκευή ενός γερμανικού αεροδρομίου κοντά στο χωριό τους, απ' όπου τα αεροπλάνα θα έκαναν την εισβολή στην Κρήτη. Οι κατακτητές συγκέντρωσαν άνδρες όλων των ηλικιών. Νέοι, ηλικιωμένοι, αλλά και έφηβοι οδηγήθηκαν εκεί για την κατασκευή του έργου. Πολλοί από αυτούς δεν επέστρεψαν ποτέ στις οικογένειές τους. Τον Θοδωρή, αν και χρειαζόταν το μπαστούνι του για να κινείται, τον χρησιμοποιούσαν για να δίνει νερό και φαγητό στους εργάτες. Ήταν από τους ελάχιστους που μιλούσε γερμανικά και τον χρειάζονταν ως μεταφραστή των εντολών τους. Το επόμενο πλήγμα ήρθε όταν επιτάχθηκε το σπίτι του. Του επέτρεψαν, ωστόσο, να μένει με την Καλλιόπη στη μικρή αποθήκη

όπου απεβίωσε η Ελπίδα. Ο Γερμανός στρατηγός λυπήθηκε την ορφανή κόρη του Θοδωρή, καθώς ο ίδιος είχε χάσει τη γυναίκα του και ήξερε πόσο δύσκολο ήταν για έναν άνδρα να μεγαλώνει μόνος ένα παιδί.

Κάθε βράδυ, στο κελάρι του σιπιτιού, ακούγονταν οι φωνές των στρατιωτών που έπιναν, γλεντούσαν και ρήμαζαν την περιουσία του. Τους ανεχόταν όμως γιατί αγωνιούσε για την επιβίωση της δεκάχρονης κόρης του. Όσοι, μια μέρα, δεν άντεξε και, ξεπερνώντας και τον τελευταίο ενδοιασμό που είχε, αποφάσισε να ενισχύσει οικονομικά τους αντάρτες της περιοχής, ριψοκινδυνεύοντας την ασφάλεια της οικογένειάς του.

Τα κατάφερνε μέσα από μυστικές επαφές με συγχωριανούς και παίρνοντας πολλές προφυλάξεις. Οι Γερμανοί δεν υποψιάστηκαν τίποτα και όλα έδειχναν να κυλούν ομαλά. Ωστόσο, μια νύχτα, ένας μεθυσμένος στρατιώτης προσπάθησε να ασελγήσει στην μικρή Καλλιόπη, την ώρα που εκείνη πήγαινε στην τουαλέτα. Ο Θοδωρής άκουσε τις φωνές του κοριτσιού και έχασε τον έλεγχο. Παρ' όλη την αναπηρία του, έτρεξε να την βοηθήσει και χτύπησε, όσο δυνατά μπορούσε με το μπαστούνι, τον Γερμανό στρατιώτη. Έπειτα, πήρε το όπλο του και πήγε στο κελάρι όπου βρίσκονταν οι υπόλοιποι. Έναν έναν τους αισιτελείωσε πριν προλάβουν να αντιδράσουν. Το μεθύσι τούς είχε καταστήσει σε δυσχερή θέση.

Ο Θοδωρής γνώριζε ότι οι πράξεις του θα είχαν συνέπειες, γι' αυτό έτρεξε στην Ελένη, την αδερφή της γυναίκας του, και της ζήτησε να κρύψουν την κόρη του. Το επόμενο πρωί, μια διμοιρία από το αεροδρόμιο έφτασε στο σπίτι και τον βρήκε ταμπουρωμένο. Ως α-

ντίποινα, οι Γερμανοί έβαλαν φωτιά σκοπεύοντας να καταπνίξουν με τον εκφοβισμό οποιαδήποτε προσπάθεια αντίδρασης.

Όλη η οικογένεια της Ελένης παρακολουθούσε τρομοκρατημένη την πυρπόληση του σπιτιού. Η ίδια προσιάθηκε να κρατήσει μακριά από τα παράθυρα την Καλλιόπη για να μη δει το κατάλευκο νεοκλασικό να μεταμορφώνεται σε μαύρα ερείπια. Όταν οι Γερμανοί αποχώρησαν, η Αγγελική έτρεξε μέσα στα χαλάσματα να περισώσει ότι είχε απομείνει από τα πανάκριβα ρούχα και έπιπλα της Ελπίδας. Προς μεγάλη της απογοήτευση, είχαν όλα γίνει παρανάλωμα του πυρός. Εκείνη, σε υστερική κατάσταση, φώναζε και ωρυόταν: «Τα έκαψαν όλα!» Ήταν το μόνο που την ενδιέφερε. Ούτε ο Θοδωρής που είχε μόλις δολοφονηθεί, ούτε η μικρή του κόρη, αλλά ούτε και το γεγονός πως κινδύνευε να καεί ζωντανή.

Μάιος 1950

Η Καλλιόπη μεγάλωσε στην οικογένεια της Ελένης. Όταν έφτασε σε ηλικία γάμου, είχε γίνει μια ψηλή μελαχρινή και εντυπωσιακή νεαρή κοπέλα, κάτι που προσέλκυσε αρκετούς νεαρούς της εποχής. Κρυμμένη στην κουζίνα, κοιτούσε πίσω από μια κουρτίνα τους υποψήφιους γαμπρούς αλλά κανένας δεν της άρεσε. Της φαινόταν όλοι αυταρχικοί και, παρά τις περιουσίες που διέθεταν, δεν την ενθουσίαζαν. Εκείνη αναζητούσε κάποιον καλλιεργημένο άνδρα για σύζυγο της, κάποιον που να της ενέπνεε την ασφάλεια που ένιωθε δίπλα στον πατέρα της.

Όταν η Ελένη έβλεπε πως η Καλλιόπη δεν συμφωνούσε να παντρευτεί με κανέναν απ' όσους έρχονταν να τη ζητήσουν, της θύμιζε την Αγγελική που είχε καταντήσει μόνη και μισότρελη. Η Καλλιόπη όμως επέμενε. Τελευταίος είχε έρθει να τη ζητήσει ένας φιλόλογος που δίδασκε στο Γυμνάσιο της γειτονικής κωμόπολης. Ονομαζόταν Κωνσταντίνος, ήταν πολύ ευγενικός στους τρόπους και λάτρευε την ποίηση. Αφιερώνοντάς της ένα ποίημα που είχε γράψει για την υποψήφια σύζυγό του, κατάφερε να συγκινήσει την καρδιά της.

Στον Κωνσταντίνο έβλεπε έναν άνδρα που θα μπορούσε να της προσφέρει μια ήρεμη ζωή. Κι ενώ η Ελένη μιλώντας με τον Κωνσταντίνο, δεν του έδινε ελπίδες, εκείνος αποχώρησε από το σπίτι αισιόδοξος, περιμένοντας για την απάντηση της Καλλιόπης. Η Ελένη την συμβούλευσε να το ξανασκεφτεί. Θεωρούσε πως είχε τα προσόντα να παντρευτεί κάποιον με μεγαλύτερη περιουσία που θα της παρείχε μια άνετη ζωή. Της είχε πει χαρακτηριστικά: «Πώς είναι δυνατόν, το στραβό το μάτι να κοιτάζει το καλό κομμάτι;» Όμως η Καλλιόπη είχε πάρει την απόφασή της. Προτιμούσε να πάρει έναν σύζυγο πρᾶο και ευγενή, παρά έναν πλούσιο που ενδεχομένως να γινόταν βίαιος μαζί της.

Στις 5 Ιουνίου του 1950, ο Κωνσταντίνος παντρεύτηκε την Καλλιόπη. Μαζί θα αποκτούσαν μια κόρη, την Ιφιγένεια.

Η ζωή τους εξελίχθηκε σε πραγματικό και αγνό έρωτα. Δεν υπήρχε καμιά σκιά στην καθημερινότητά τους, ώσπου η Καλλιόπη άρχισε να βλέπει στον ύπνο της ένα παράξενο όνειρο. Βρισκόταν στο χωράφι του παππού της, του Νεκτάριου, με τα ελαιόδεντρα, με τον πατέρα της να σκάβει κάτω από μια ελιά και να της λέει «Θυμήσου». Και τότε πεταγόταν από τον ύπνο.

Το όνειρο δεν έλεγε να σταματήσει, μέχρι που το συζήτησε με τον άνδρα της. Πίστευε ότι ο πατέρας της κάτι προσπαθούσε να της πει κι έτσι πήρε την απόφαση να επισκεφτεί το χωράφι. Καθώς πλησίαζε, αναδύονταν αποσπασματικά αναμνήσεις με τον πατέρα της να κουβαλάει κάτι μαζί του. Αναγνώρισε το σημείο που της υποδείκνυε στο όνειρο και ξεκίνησε να σκάβει. Προς μεγάλη της έκπληξη, βρήκε μέσα στο λάκκο που

άνοιξε ένα μπουύλο που ήταν γεμάτο αγγλικές λίρες και αμερικανικά δολάρια. Υπήρχε όμως κι ένα γράμμα.

*Πολυαγαπημένη μου Καλλιόπη,
για να διαβάξεις αυτό το γράμμα, πάει να πει ότι δεν εί-
μαι εν ζωή και ότι θυμήθηκες να έρθεις να πάρεις την προί-
κα σου που προσπάθησα με αυτόν τον τρόπο να προστατεύ-
σω από τον πόλεμο.*

*Εύχομαι να σου φανούν χρήσιμα τα χρήματα αυτά που
με τόσο κόπο συγκέντρωσα, δουλεύοντας στα ξένα χρόνια
ολόκληρα.*

Να θυμάσαι πως θα σε αγαπώ πάντα.

*Ο πατέρας σου,
Θοδωρής*

Όταν γύρισε στο σπίτι, μοιράστηκε τα νέα με τον σύζυγό της. Βαθιά συγκινημένοι, αποφάσισαν να επενδύσουν τα χρήματα στην αγορά ενός σπιτιού στην Αθήνα. Σκοπός τους ήταν να έχουν ένα εισόδημα από την ενοικίασή του και, μελλοντικά, να έχει μια κατοικία η κόρη τους, εφόσον θα ήθελε να σπουδάσει.

Με την πρώτη ευκαιρία που ανέβηκαν στην Αθήνα, ο Κωνσταντίνος σκόπευε να ψάξει σπίτι κοντά σε εκείνο της θείας του. Προς μεγάλη του έκπληξη, το νεοκλασικό κτίριο είχε ένα πωλητήριο στην εξώπορτα, που έγραφε ότι πωλείται διαμέρισμα στον πρώτο όροφο. Ο Κωνσταντίνος θυμόταν το σπίτι ως μονοκατοικία με μια επιβλητική εσωτερική ξύλινη σκάλα. Διαπίστωσε όμως ότι πολλά πράγματα είχαν αλλάξει μετά τον θάνατο της θείας του.

Χωρίς να έχει τίποτα να χάσει, χτύπησε το κουδούνι για να πάρει περισσότερες πληροφορίες. Ένας ηλικιωμένος κύριος άνοιξε την εξώπορτα και αμέσως είδε ότι το σπίτι είχε υποστεί ριζικές αλλαγές στη διαρύθμισή του. Οι νέοι ιδιοκτήτες είχαν σηκώσει τοίχους στο ισόγειο και τον πρώτο όροφο, για να μετατρέψουν την επιβλητική σκάλα σε κοινόχρηστο χώρο που ένωνε τα δύο πλέον διαμερίσματα.

Ο ηλικιωμένος κύριος που άνοιξε την πόρτα —ιδιοκτήτης και των δύο διαμερισμάτων— έτυχε να είναι από τους παλιούς κατοίκους της περιοχής.

«Γνωρίζω για τον πρώην ιδιοκτήτη του σπιτιού. Νομίζω λέγεται Δημήτρης και είναι γνωστός στην περιοχή για το ξεινούλημα της μεγάλης περιουσίας των γονιών του, λόγω του εθισμού του στον τζόγο και το ποτό».

«Θα με ενδιέφερε να αγοράσω το πάνω διαμέρισμα, αλλά, εκτός αυτού, πρέπει να σας αναφέρω ότι ο Δημήτρης είναι ξάδερφός μου. Μήπως ξέρετε πού θα μπορούσα να τον βρω; Έχουμε χάσει την επαφή εδώ και πολλά χρόνια, και δεν ξέρω τι έχει απογίνει».

«Για τον ξάδερφό σας, καλύτερα να κοιτάξετε σε κάποιον από τα καφενεία ή σε κανένα οινοπνευματοποτείο. Εκεί είχα ακούσει ότι συχνάζει, αν φυσικά δεν είναι στη φυλακή. Όσον αφορά το σπίτι, μπορούμε να μιλήσουμε αύριο καλύτερα, γιατί τώρα δεν είναι κατάλληλη η ώρα».

«Ευχαριστώ πολύ. Θα περάσω αύριο το πρωί».

Πράγματι, η συνάντηση το επόμενο πρωί έγινε, η συμφωνία έκλεισε και ο Κωνσταντίνος δεν ήταν μόνο χαρούμενος για την προίκα της κόρης του, αλλά και γιατί περιέσωζε ένα κομμάτι από τις τρυφερές του αναμνήσεις.

Τώρα, ένα πράγμα ήθελε, να βρει τι είχε απογίνει ο Δημήτρης. Δοκίμασε τα επόμενα βράδια να επισκεφτεί το οιοπνευματοποτείο όπου σύχναζε, με την ελπίδα ότι, κάποια στιγμή, πριν γυρίσει στο χωριό, θα τον ξαναέβλεπε. Η επιμονή του, μέσα στις επόμενες ημέρες, ανταμείφτηκε.

Ο Δημήτρης —αδύνατος και με τα μαλλιά του να έχουν αρχίσει να ασπρίζουν— καθόταν μόνος. Με τα ρυπαρά του δάχτυλα είχε αγκαλιάσει μια κανάτα με κρασί, ενώ, με το άλλο χέρι, ψαχούλευε στην τσέπη του σακακιού του τα ψιλά που είχε μαζέψει από την επαιτεία. Τα ρούχα του ήταν φθαρμένα και λερωμένα. Ο Κωνσταντίνος τον προσέγγισε, παρ' όλο που δυσκολεύτηκε στην αρχή να τον αναγνωρίσει.

«Δημήτρη, τι κάνεις; Ο Κωνσταντίνος είμαι, με αναγνωρίζεις;»

«Ποιος Κωνσταντίνος είσαι απ' όλους; Δεν χρωστάω σε κανέναν Κωνσταντίνο· φύγε! Δεν έχω λεφτά λέμε!»

«Δεν ήρθα να σου ζητήσω λεφτά, ο ξάδερφός σου είμαι! Με θυμάσαι;»

«Πάνε χρόνια που έχω να σε δω».

«Θέλω να σε βοηθήσω. Έλα, σήκω, θα σε πάρω μαζί μου να κάνεις ένα μπάνιο και να σου πάρω καινούρια ρούχα».

«Χάθηκαν όλα, Κωνσταντίνε. Δεν έμεινε τίποτα!»

«Μην ανησυχείς, όλα διορθώνονται. Θα σε βοηθήσω εγώ. Έλα μαζί μου στο χωριό, θα μένεις μαζί μας και θα φροντίσω εγώ ο ίδιος να βρεις μια δουλειά, να ξαναχτίσεις τη ζωή σου από την αρχή».

«Μα τι δουλειά θα κάνω, μου λες; Δεν έχω δουλέψει

ποτέ στη ζωή μου. Εσύ σπούδασες, μορφώθηκες, εγώ μόνο έπινα και ξόδευα τον χρόνο μου γλεντώντας, μέχρι που δεν έμεινε τίποτα. Και φυλακή που μπήκα τόσες φορές, δεν έβαλα μυαλό».

«Και μόνο που αναγνωρίζεις τα λάθη σου, είσαι σε καλό δρόμο. Έλα μαζί μου στο χωριό και μην ανησυχείς, θα φροντίσω εγώ να ξαναφτιάξεις τη ζωή σου».

«Δεν φεύγω από εδώ. Εδώ είναι εκείνη και δεν μπορώ να φύγω μακριά της. Τουλάχιστον, όσο είμαι εδώ, που και που τη βλέπω στον δρόμο από μακριά, για να μη δει το χάλι που κατάντησα».

«Για ποια μιλάς;»

«Για τη Γαβριέλα».

«Ακόμα αγαπάς εκείνη την πόρνη;»

«Δεν έπαψα ποτέ να την αγαπώ! Δεν είναι σαν καμία άλλη γυναίκα που γνώρισα στη ζωή μου. Μόνο αυτή θα μπορούσε να με κάνει άνθρωπο. Δεν με νοιάζει να την μοιράζομαι με άλλους, χρόνια τώρα το έχω αποδεχτεί αυτό. Μονάχα ήθελα να γυρίσει να με κοιτάξει, τίποτα περισσότερο».

Ο Κωνσταντίνος δεν μπορούσε να καταλάβει γιατί είχε κολλήσει με αυτή τη γυναίκα τόσα χρόνια. Για ένα ήταν σίγουρος. Έπρεπε να τη βρει, να της μιλήσει. Μόνο εκείνη θα μπορούσε να δώσει την ώθηση που χρειαζόταν ο Δημήτρης για να πάρει την απόφαση να ξαναρχίσει τη ζωή του.

«Λοιπόν. Έλα μαζί μου, πάμε σπίτι να ξαπλώσεις και αύριο θα πάω εγώ να της μιλήσω».

«Τι θα της πεις; Μην της πεις πώς κατάντησα, σε εκλιπαρώ. Θέλω να με θυμάται όπως ήμουν κάποτε, όταν την πρωτογνώρισα, πριν πάω φυλακή».

«Έννοια σου και θα φροντίσω όλα να γίνουν όπως θέλεις. Πάμε τώρα σπίτι να κάνεις ένα ζεστό μπάνιο και να ξαιπλώσεις σ' ένα κρεβάτι σαν άνθρωπος».

Ο Δημήτρης ακολούθησε τον ξάδερφό του, άλλωστε, δεν είχε τίποτα καλύτερο να κάνει. Αν δεν πήγαινε μαζί του, θα τον έτρωγε πάλι το κρύο και η μοναξιά, σε κάποιο παγκάκι της πλατείας.

«Πού με έφερες; Το σπίτι έχει, χρόνια τώρα, πουληθεί!»

«Αγόρασα έναν όροφο πριν μερικές ημέρες. Απλά, να ξέρεις ότι ο νέος ιδιοκτήτης έκανε μερικές αλλαγές, γι' αυτό, μην παραξενευτείς».

Μπήκαν στο σπίτι και ο Κωνσταντίνος έβαλε τον Δημήτρη να κάνει ένα καυτό μπάνιο, και του έδωσε ρούχα να ντυθεί. Όσο ήταν μόνοι, η Καλλιόπη ρωτούσε τον άνδρα της ποιος ήταν ο ζητιάνος που έβαλε μέσα στο σπίτι τους. Εκείνος την καθισούχαζε εξηγώντας της πως ήταν ο Δημήτρης, κάτι που όμως την τρομοκράτησε ακόμα περισσότερο. Είχε ακούσει για το παρελθόν του και πως είχε μπει στη φυλακή λόγω μπλεξιμάτων με τον υπόκοσμο. Έτσι, πήρε την κόρη τους και κλείστηκαν μέσα στο υπνοδωμάτιο, σιγουρεύτηκε ότι κλείδωσε δύο φορές την πόρτα και ζήτησε από τον σύζυγό της να μην τις αφήσει ούτε λεπτό μόνες μαζί του. Ο Κωνσταντίνος έστρωσε στον καναπέ να κοιμηθεί ο Δημήτρης, ενώ ο ίδιος ξάπλωσε στο πάτωμα ρίχνοντας στο δάπεδο μια κουβέρτα αντί για στρώμα.

Το επόμενο πρωί, ξεκίνησαν να πάνε στη Γαβριέλα. Όταν έφτασαν έξω από την πολυκατοικία όπου διέμενε, ο Κωνσταντίνος είπε στον Δημήτρη να τον περιμένει κάτω μέχρι να της μιλήσει. Ανεβαίνοντας τα σκαλιά,

είδε δυο ναύτες νεαρής ηλικίας να κατεβαίνουν χαρωποί, ψιθυρίζοντας πικάντικες ιστορίες από τις στιγμές τους με τη Γαβριέλα. Καθώς περίμενε έξω από την κόκκινη πόρτα που παρέμενε μισάνοιχτη, του δημιουργήθηκε η απορία να δει ποια ήταν αυτή η περίφημη Γαβριέλα για την οποία ο Δημήτρης, αλλά και τόσοι νέοι περίμεναν έξω από την πόρτα του οίκου ανοχής της.

«Έρχεστε πρώτη φορά απ' ότι βλέπω. Το μαγαζί προσφέρει...»

«Δεν θα χρειαστώ τέτοιου είδους περιποίηση, κυρία Γαβριέλα, βρίσκομαι εδώ για έναν σημαντικότερο λόγο».

«Και τι θα θέλατε δηλαδή;»

«Ο ξάδερφός μου, που υπήρξε στο παρελθόν πελάτης σας, εδώ και χρόνια είναι ερωτευμένος μαζί σας. Τα έχασε όλα και, ενώ του δίνω την ευκαιρία να κάνει μια νέα αρχή δίπλα στην οικογένειά μου στην επαρχία, αρνείται πεισματικά να αποχωριστεί εσάς, ή, τουλάχιστον, το να σας βλέπει από μακριά και να παίρνει ζωή μέσα στη μιζέρια του. Χρειάζομαι τη βοήθεια σας. Κανένας άλλος δεν μπορεί να τον πείσει, παρά μονάχα εσείς».

«Περί ποίου πρόκειται; Από εδώ μέσα έχουν περάσει εκατοντάδες, αν όχι χιλιάδες, άνδρες και αν είναι κάποιος ερωτευμένος μαζί μου, δυστυχώς δεν μπορώ να το γνωρίζω».

«Έναν Δημήτρη Λιμπερόπουλο τον έχετε ακουστά;»

«Δημήτρη Λιμπερόπουλο; Φυσικά και τον γνωρίζω. Συνήθιζε να έρχεται αρκετά συχνά στο παρελθόν. Έχω να τον δω πολλά χρόνια, αλλά είχα ακούσει στη γειτονιά πως είχε μπλεξίματα με την αστυνομία και ότι βρισκόταν στη φυλακή. Δεν γνώριζα ότι είχε βγει».

«Μπορείτε να κάνετε κάτι για να τον πείσετε να ξαναπροσπαθήσει για τη ζωή του;»

«Θα κάνω ότι καλύτερο μπορώ. Αυτό που θέλω από εσάς είναι να μου τον φέρετε εδώ αύριο πρωί που έχω ρεπό και να έρθετε να τον πάρετε κατά το μεσημέρι. Όπου η λογική δεν μπορεί να πείσει, το συναίσθημα μπορεί!»

Ο Κωνσταντίνος χαιρέτησε τη Γαβριέλα και ακολουθήσε τις οδηγίες της. Ο Δημήτρης, φρεσκοξυρισμένος και αρωματισμένος για να θυμίζει, όσο το δυνατόν, την παλιά του αίγλη, άνοιξε την πόρτα του διαμερίσματος της Γαβριέλας και μαζί έκλεισαν την πόρτα πίσω τους. Μετά από αρκετές ώρες, ο Δημήτρης έδειχνε να είναι άλλος άνθρωπος. Συμφώνησε να κατεβεί με τον ξάδερφό του στην επαρχία, να κάνει μια νέα αρχή.

Επέστρεψαν στο διαμέρισμα και ανακοίνωσαν τα ευχάριστα νέα στην Καλλιόπη. Εκείνη, εμφανώς αναστατωμένη, βρόντηξε το τραπέζι από το θυμό της.

«Καλά, τρελάθηκες τελείως; Θα βάλουμε στο σπίτι μας αυτό το απόβρασμα; Και τι θα πει η κοινωνία;»

«Οφείλουμε να του δώσουμε μια ευκαιρία. Αν τον αφήσουμε μόνο του εδώ, θα ξανακυλήσει στα ίδια επικίνδυνα μονοπάτια, ενώ μαζί μας θα είναι πιο εύκολο να τον κουμαντάρουμε. Αν βέβαια δούμε ότι ξαναγυρίζει στα παλιά, σου υπόσχομαι πως θα είμαι ο πρώτος που θα του δείξει την εξώπορτα».

«Και νομίζεις ότι είναι τόσο εύκολο να μπει στον ίδιο δρόμο; Εδώ έχει κάνει φυλακή! Και τι θα πούμε στον κόσμο ότι είναι αυτός;»

«Ο κόσμος θα μάθει μόνο όσα χρειάζεται να γνωρίζει. Κι αν θυμίζουμε στον Δημήτρη, σε τι συνθήκες είχε

καταντήσει να ζει, θα εκτιμήσει την ευκαιρία που του δώσαμε. Μπορεί από μόνος του να νιώσει έτοιμος και να δημιουργήσει τη δική του οικογένεια με τον καιρό».

Όσο επιφυλακτική και αν ήταν, η Καλλιόπη δεν μπορούσε να φέρει αντίρρηση στον σύζυγό της. Ένα όμως ήταν σίγουρο, ότι θα παρακολουθούσε με άγρυπνο μάτι την εξέλιξη του Δημήτρη.

Στο χωριό, τα πράγματα πήραν τον δρόμο τους. Ο Κωνσταντίνος φρόντισε να του βρει αγροτική δουλειά, ώστε να απασχολείται και να νιώθει χρήσιμος, κάτι που αναπτέρωσε την αυτοπεποίθησή του και τον έμαθε πώς είναι να μοχθείς. Η τοπική κοινωνία, παρ' όλο που είχε απορίες για την απόφαση του Δημήτρη να εγκατασταθεί στην επαρχία σε αυτή την ηλικία, τον αποδέχτηκε, καθώς δεν έδωσε δικαιώματα, με χαρτοπαιξίες ή παραβατικές συμπεριφορές. Ο Κωνσταντίνος φρόντισε, μετά από καιρό, να του βρει και σύντροφο για να δημιουργήσει τη δική του οικογένεια. Τα χρόνια κύλησαν ευτυχισμένα και για τις δύο πλέον οικογένειες, χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα. Ο Δημήτρης είχε μεταμορφωθεί σε οικογενειάρχη με πολλά παιδιά, που μεγάλωναν δίπλα στην κόρη του Κωνσταντίνου και της Καλλιόπης.

28 Αυγούστου 2007

Η μητέρα είχε μόλις τελειώσει την εξιστόρηση, ενώ ταυτόχρονα τελείωναν και οι δουλειές στο σπίτι. Ένας αιώνας ολόκληρος ξεδιπλώθηκε μπροστά μου και, μαζί με αυτόν, ιστορίες ανθρώπων που δεν είχα ποτέ την ευκαιρία να γνωρίσω, παρά μόνο να αντικρίσω μέσα από ασπρόμαυρες φωτογραφίες. Πήραμε την απόφαση να βγούμε μια βόλτα να γνωρίσω την Αθήνα. Κάτι που περίμενα πολύ.

Κατεβήκαμε τη Θεμιστοκλέους ώσπου βγήκαμε στην Πανεπιστημίου, στρίψαμε δεξιά και βρεθήκαμε στην πλατεία Ομονοίας, την καρδιά της Αθήνας. Από εκεί, πήραμε τον ηλεκτρικό σιδηρόδρομο και φτάσαμε στο Μοναστηράκι. Περπατήσαμε για αρκετή ώρα μέσα στους στενούς, ακανόνιστους δρόμους χαζεύοντας τα μικρά κτίρια, τις εκκλησίες και τη Ρωμαϊκή Αγορά. Θα μπορούσες να με δεις να χαζεύω κάθε τι που υπήρχε στα παλιατζίδικα. Αυτό που μου άρεσε βέβαια περισσότερο ήταν οι παλιές φωτογραφίες, οι εφημερίδες παλιάς εποχής, οι καρτ ποστάλ και τα συναφή αντικείμενα. Νοερά, ζούσα στην Αθήνα της εποχής εκείνης,

αλλά οι ήχοι από τα αυτοκίνητα με επανέφεραν στην πραγματικότητα.

Σε έναν από τους υπαίθριους πάγκους είδα να πωλούνται δερμάτινα σανδάλια και έσπευσα να αγοράσω ένα ζευγάρι. Τα τοποθέτησα μέσα στο σακίδιό μου σαν να ήταν εύθραυστο αντικείμενο και μαζί με την μητέρα συνεχίσαμε να περπατάμε προς το άγνωστο. Σε κάποιο σημείο, ακολουθήσαμε τον πεζόδρομο μέχρι που καταλήξαμε στο Θησείο. Καθίσαμε σε μια από τις καφετέριες με το βλέμμα μας καρφωμένο στην Ακρόπολη. Τα φώτα της πόλης άρχισαν να ανάβουν την ώρα που ο ήλιος χανόταν από τον ορίζοντα.

Όταν πήραμε τον δρόμο της επιστροφής, η μητέρα με παρότρυνε να την οδηγήσω σπίτι. Ακολούθησα λοιπόν την ίδια διαδρομή και προσπάθησα να θυμάμαι χαρακτηριστικά σημεία που μου άρεσαν ή που μου είχαν κάνει εντύπωση. Το δύσκολο της υπόθεσης ήταν ότι τώρα έβλεπα τα ίδια μέρη με το φως της νύχτας και κάποια από αυτά έδειχναν εντελώς διαφορετικά από την πρώτη φορά. Τα κατάφερα, αν και κάναμε περισσότερη ώρα να επιστρέψουμε σπίτι.

Την επόμενη μέρα, έπρεπε να ξυπνήσουμε πρωί για να αγοράσουμε ψυγείο, πλυντήριο και μια μικρή κουζίνα. Ρωτήσαμε κάποιους περαστικούς αν υπήρχε κοντά κάποιο κατάστημα με ηλεκτρικά είδη και ακολουθήσαμε τις οδηγίες τους. Καθώς περπατούσαμε, είδα από μακριά τον Πάρη. Όταν προσπάθησα να τον χαιρετήσω, η μητέρα μου τράβηξε το χέρι απότομα.

«Τι τον χαιρετάς, Κωνσταντίνε, δεν θα είναι η καλύτερη επιρροή για σένα».

«Μα, θα είναι γείτονας μου από εδώ και στο εξής.

Άμα χρειαστώ κάτι, σε αυτόν θα απευθυνθώ. Εσύ θα είσαι πολύ μακριά για να τρέξεις».

«Και πάλι, καλό είναι να προσέχεις και να μην είσαι τόσο απονήρευτος με τον οποιονδήποτε. Θα δημιουργήσεις παρέες από τη σχολή· δεν έχεις ανάγκη τον Πάρη».

Φτάσαμε στο κατάστημα με τα ηλεκτρικά είδη και αγοράσαμε ότι χρειαζόμασταν. Όταν μας τα έστειλαν, το σπίτι ήταν πια έτοιμο να ζήσω τις φοιτητικές μου εμπειρίες, έρωτες και άλλες στιγμές, με τις καινούριες γνωριμίες που θα έκανα. Είχε έρθει η μέρα που η μητέρα θα κατέβαινε με το λεωφορείο στο χωριό και, επίσημα πια, θα έμενα μόνος στην Αθήνα να πάρω το βάψιομα του πυρός στη νέα ζωή που με περίμενε.

Τις επόμενες ημέρες, ξεκίνησα να ανακαλύπτω την πόλη, περπατώντας κυρίως στο κέντρο, αλλά και παίρνοντας το λεωφορείο προς την Πανεπιστημιούπολη, ώστε να ξέρω πώς να πάω όταν θα ξεκινούσαν οι εγγραφές στη σχολή. Αγαπημένη μου συνήθεια ήταν να περπατάω στον πεζόδρομο μπροστά από την Ακρόπολη και να διαβάζω τα αγαπημένα μου λογοτεχνικά βιβλία απολαμβάνοντας ταυτόχρονα τη μαγευτική θέα.

Ένα μεσημέρι, καθώς επέστρεφα σπίτι, διάβαζα το βιβλίο με τις ποιητικές συλλογές του Σουρή ανεβαίνοντας τον πεζόδρομο της Θεμιστοκλέους. Ένας νεαρός με σπαστό μακρύ μαλλί έπεσε πάνω μου και το βιβλίο μου έπεσε από τα χέρια. Στην προσπάθειά μου να σώσω το βιβλίο του παππού, έσκυψα να μαζέψω τα αποκόμματα από τις εφημερίδες, ενώ ο νεαρός προσφέρθηκε να με βοηθήσει.

«Χίλια συγνώμη, δεν σε είδα!»

«Δεν πειράζει, το βιβλίο ελπίζω να μην έπαθε τίποτα».

«Φαίνεται πολύ παλιό. Αλήθεια τι διάβαζες με τόσο ενδιαφέρον;»

«Ποιήματα του Γεωργίου Σουρή και έχει μεγάλη συναισθηματική αξία για μένα».

«Πώς σε λένε; Είμαι ο Ορέστης».

«Κωνσταντίνος, χάρηκα».

«Επίσης. Συγγνώμη και πάλι, αλλά πρέπει να φύγω, με περιμένουν».

Κατά βάθος ήμουν ενοχλημένος, γιατί είχα υποσχεθεί να προσέχω το βιβλίο και από την πτώση είχε ανοίξει στη μέση. Από μέσα μου σκέφτηκα «ευτυχώς που δεν κόπηκε στα δύο». Είχα υποσχεθεί να το προσέχω και, μέσα σε λιγότερο από μια βδομάδα, κατάφερα να το ταλαιπωρήσω όσο δεν είχε ταλαιπωρηθεί εδώ και πολλές δεκαετίες.

Είχα φτιάσει στο σπίτι και ανέβαινα τις ξύλινες σκάλες, όταν άκουσα κλειδιά στην εξώπορτα και γυρίζοντας είδα τον Πάρη να μπαίνει. Ήταν η ευκαιρία που περίμενα για να του μιλήσω.

«Καλησπέρα! Θες να πάμε για καφέ κάποια από τις επόμενες μέρες; Δεν έχουν αρχίσει οι εγγραφές στην σχολή και δεν έχω έναν άνθρωπο να μιλήσω, τώρα που έφυγε η μητέρα μου».

«Έλα τώρα σπίτι, κερνάω καφέ!»

Το σπίτι του Πάρη ήταν εντελώς διαφορετικό απ' ότι το περίμενα. Έμοιαζε περισσότερο με καλλιτεχνικό εργαστήριο παρά με φοιτητικό σπίτι. Στα δεξιά, δίπλα από τον καναπέ και την τηλεόραση, υπήρχαν πίνακες στοιβαγμένοι ο ένας δίπλα στον άλλο, ακουμπισμένοι στον τοίχο. Πιο δίπλα, είχε τα πινέλα και το τρίποδο

με τους καινούριους καμβάδες. Σε άλλο σημείο, υπήρχαν μικρά γλυπτά σε ενδιαφέροντα σχήματα και χρώματα, ενώ στο βάθος ήταν η κουζίνα, με μια πόρτα που οδηγούσε στο υπνοδωμάτιο και το μπάνιο. Στους τοίχους είχε δημιουργήσει ένα περίτεχνο κολλάζ από αφίσες πολύ γνωστών έργων του Picasso, του Μονε, και του Leonardo da Vinci, ενώ στα αριστερά, πίσω από την πόρτα, βρισκόταν, σε όλο το μήκος του τοίχου, μια τεράστια βιβλιοθήκη.

«Πω πω! Πολύ διαφορετικό σπίτι από όσα έχω δει στη ζωή μου. Είναι πραγματικό εργαστήριο».

«Πώς το περίμενες δηλαδή;»

«Δεν ξέρω, δεν έχει τύχει να γνωρίσω κάποιον καλλιτέχνη».

«Αμα θες, μπορείς να ρίξεις μια ματιά τριγύρω μέχρι να ετοιμάσω τους καφέδες».

Ξεκίνησα με χαρά μικρού παιδιού να κοιτάζω τους πίνακες που είχε ζωγραφίσει. Τα χρώματα ήταν έντονα και φωτεινά, οι λιτές και καμπύλες γραμμές μου θύμιζαν έργα του Picasso. Στη συνέχεια, είδα σκίτσα με φιγούρες σαν αυτές του μουσείου της Ακρόπολης, αλλά και απεικονίσεις ανθρώπων που έμοιαζαν τόσο αληθινές, σχεδόν σε τρισδιάστατη μορφή.

«Το δικό μου πορτρέτο πότε θα μου το φτιάξεις;»

«Όποτε θέλεις. Ψάχνω γενικά για μοντέλα να ποζάρουν».

«Δεν νομίζω να εννοείς ότι θα ποζάρω γυμνός;»

«Αν είναι θέμα για σένα το γυμνό, τότε ποζάρεις με το εσώρουχο. Κατά προτίμηση σλιπάκι για να μην κρύβει το σώμα σου».

Οι καφέδες είχαν ετοιμαστεί και ο Πάρης τους

ακούμπησε στο τραπεζάκι μπροστά από τον καναπέ. Καθίσαμε αναπαυτικά και μου εξηγούσε για την έμπνευσή του πίσω από κάθε πίνακα, παραθέτοντας και ευτράπελα που συνέβησαν ενώ τους ζωγράφιζε.

Ένα από τα βασικά θέματα που επανερχόταν συνεχώς στα έργα του ήταν η πολιτικοποίηση της σεξουαλικότητας μέσα από την τέχνη. Ο ανδρογυνισμός, ως ψυχική και ψυχολογική ένωση της ανδρικής και της γυναικείας φύσης στο ίδιο ον, αποτελεί την αρχετυπική εικόνα ενός κόσμου στον οποίο οι ρόλοι των φύλων δεν είναι σαφώς καθορισμένοι.

«Πάρη, ήθελα να σε ρωτήσω κάτι άσχετο, αλλά ταυτόχρονα και σχετικό με αυτά που συζητάμε. Πρέπει να είμαι ομοφυλόφιλος και ήθελα να ρωτήσω αν είσαι και εσύ».

«Καλέ, γιατί μιλάς τόσο σιγά; Μόνοι μας είμαστε εδώ, δεν ακούει κανείς. Χα χα!... Αν και δεν μου αρέσουν γενικά οι «ταμπέλες», η αλήθεια είναι ότι για μένα ο έρωτας δεν έχει φύλο, οπότε, ναι, μπορείς να πεις ότι μου αρέσουν και οι άνδρες, και μάλιστα οι ωραίοι άνδρες!»

«Είσαι ο πρώτος που τολμώ να πω ότι είμαι ομοφυλόφιλος. Από πολύ νωρίς ήξερα για μένα αλλά δεν μπορούσα ποτέ να μιλήσω σε κάποιον».

«Κατ' αρχήν, δεν είσαι μόνος στον κόσμο. Θυμάμαι κι εγώ, όταν ανακάλυπτα τον εαυτό μου, με έπνιγε η μοναξιά· όμως η τέχνη, για μένα, ήταν πάντα μια διέξοδος».

«Υπάρχουν πολλοί εκεί έξω σαν εμάς; Εγώ ένιωθα τόσα χρόνια ότι ήμουν ο μοναδικός, άντε και αυτοί που δείχνει η τηλεόραση. Όσο και αν προσπαθούσα να κάνω σχέση με κοπέλα ποτέ δεν ένιωσα κάτι όταν τη φιλούσα. Ήταν σαν να φιλώ τοίχο! Έχω κάνει κάπου λάθος;»

«Μην ακούω σαχλαμάρες! Δεν είσαι ο μόνος και ούτε έχεις κάνει κάποιο λάθος. Για να στο αποδείξω, αύριο το βράδυ, θα πάω στο πάρτι ενός φίλου ομοφυλόφιλου όπου θα βρίσκονται και άλλοι. Είσαι ευτιρόσδεκτος, αν θέλεις, να έρθεις. Το να γνωρίσεις και άλλους σαν εσένα είναι πολύ βασικό για να αποδεχτείς τον εαυτό σου στο σύνολό του».

«Να σε ρωτήσω κάτι; Η κοινωνία, γενικά, έχω διαπιστώσει ότι είναι αρνητική με εμάς, ακόμα και η οικογένειά μου. Έχω κουραστεί να υποκρίνομαι κάτι το οποίο δεν είμαι, αλλά, από την άλλη, ακόμα δεν νιώθω έτοιμος για να μιλήσω στους γονείς μου. Μόνο σ' εσένα βρήκα το θάρρος να το κάνω. Αν δεν μου είχες πιάσει το θέμα του ανδρογυνισμού και της σεξουαλικότητας στα έργα σου, δεν ξέρω ακόμα αν θα τολμούσα να σου μιλήσω, παρ' όλο που το είχα ανάγκη».

«Όλα θέλουν τον χρόνο τους».

«Και αν με διώξουν από το σπίτι; Φοβάμαι ότι είναι πολύ συντηρητικοί».

«Υπάρχουν παραδείγματα ατόμων που τους έδιωξαν από το σπίτι, όταν άκουσαν ότι ο γιος τους είναι ομοφυλόφιλος, αλλά είναι ακραίες περιπτώσεις. Το αν θα πρέπει να μιλήσεις στους γονείς σου είναι καθαρά δική σου επιλογή. Δεν πρέπει όμως να απογοητεύεσαι. Υπάρχουν αρκετοί σύμμαχοί μας που υποστηρίζουν την καταπολέμηση της προκατάληψης και της ομοφοβίας που υπάρχει στην κοινωνία. Συγκεκριμένα, σήμερα, γίνεται μια εκδήλωση σε έναν από τους χώρους του αντιεξουσιαστικού κινήματος, σχετικά με το φύλο και τη σεξουαλικότητα, από μέλη του φυλοσεξοαπελευθερωτικού αναρχισμού. Θέλεις να πάμε; Πιστεύω ότι θα

τη βρεις πολύ ενδιαφέρουσα και ίσως σου δοθούν πολλές από τις απαντήσεις που ψάχνεις για να αποδεχτείς τον εαυτό σου».

«Αναρχισμού; Το κάνουν αναρχικοί δηλαδή; Δεν θα είναι επικίνδυνο να ανακατευτούμε μαζί τους;»

«Κατάλαβα... ιδέα δεν έχεις για τους αναρχικούς. Επειδή δεν είμαι ο πλέον κατάλληλος να σου απαντήσει περί αναρχισμού, απλά εμπιστέψου με, δεν διατρέχεις κανέναν κίνδυνο, αν δεν είσαι βέβαια κανένας φασίστας! Τώρα που το σκέφτομαι, έχω έναν γνωστό που είναι αναρχικός. Λογικά, θα είναι στο πάρτι, οπότε θα σου λύσει ότι απορία έχεις».

Ήταν η πρώτη φορά που ένιωθα ότι είχα έναν άνθρωπο για να μπορώ να μιλήσω ανοιχτά μαζί του. Συνέχισα να τον ρωτώ, τον άκουγα με πολύ προσοχή και ρουφούσα, κυριολεκτικά, τη γνώση που μοιραζόταν μαζί μου. Μου έδωσε αρκετά βιβλία για να διαβάσω. Σχετικά με το φύλο, τη σεξουαλικότητα, την ιστορία του ομοφυλοφιλικού κινήματος και φυσικά για τον ανδρογυνισμό στην τέχνη. Συμφωνήσαμε, κατά τις επτάμισι το απόγευμα, να ξεκινήσουμε μαζί από το σπίτι για να παρευρεθούμε στην εκδήλωση.

Όταν φτάσαμε, αν και πολύ ανήσυχος που βρισκόμουν σε εκδήλωση αναρχικών, εντυπωσιάστηκα από τον χώρο. Η ζεστασιά και η καλή αισθητική, μέσα στην απλότητα του νεοκλασικού κτιρίου, δημιουργούσαν θετική ενέργεια και χαλαρή ατμόσφαιρα την ίδια στιγμή. Καθίσαμε στις καρέκλες του κοινού και ανυπομονούσα να ξεκινήσει η εκδήλωση. Ο Πάρης, όσο ενδιαφέρον κι αν έβρισκε το αντικείμενο της ομιλίας, έπρεπε να αιχωρήσει νωρίς για να συναντήσει το αγόρι του. Αν και

γνώστης των αγγλικών, πολλές λέξεις από την ορολογία που χρησιμοποιούσαν οι ομιλητές τις άκουγα για πρώτη φορά, κάτι που με έκανε να θέλω να τις ψάξω περισσότερο. Στο τέλος, έκαναν στους διοργανωτές ερωτήσεις που έλυναν πολλές από τις απορίες που είχα.

«Με συγχωρείτε, αλλά ήθελα να ρωτήσω τι σχέση έχει ο αναρχισμός με τα ζητήματα φύλου και σεξουαλικότητας».

«Σε πολύ γενικές γραμμές, ο αναρχισμός είναι μια ιδεολογία που μάχεται ενάντια στην εκμετάλλευση και κάθε μορφή καταπίεσης. Παλεύουμε για έναν κόσμο όπου οι γυναίκες θα είναι ίσες με τους άντρες, έναν κόσμο χωρίς ρατσισμό και χωρίς ταξικές ανισότητες, έναν κόσμο όπου τα queer, ΛΟΑΤ και intersex άτομα θα αισθάνονται ασφαλή και θα τα σέβονται. Αυτοί οι αγώνες είναι μέρος του ευρύτερου αναρχικού αγώνα εναντίον κάθε μορφής ιεραρχίας και ανισότητας, για έναν κόσμο ισότητας και ελευθερίας».

«Δυσκολεύομαι να καταλάβω· ίσως θα με βοηθούσε αν μου έλεγες τι σημαίνουν όροι όπως queer, ΛΟΑΤ και intersex».

«Μπορείς να πάρεις από τα ενημερωτικά φυλλάδια που βρίσκονται στον πάγκο, για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με αυτά. Για ότι περισσότερο, εδώ θα είμαστε να λύσουμε όποιες άλλες απορίες έχεις».

Κατευθύνθηκα στον πάγκο με τα φυλλάδια για να πάρω ένα απ' όλα. Εκεί, παρατήρησα ότι υπήρχε ένας πίνακας ανακοινώσεων. Κοιτώντας τις, συνειδητοποίησα ότι, στον ίδιο χώρο, πραγματοποιούνταν συναντήσεις, προβολές, εκδηλώσεις, ομιλίες με θέματα σύγχρονα και σοβαρά —όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, η ξενοφοβία, η

ομοφοβία, η οικολογία, η ποίηση—, ενώ υπήρχαν, επίσης, εκθέσεις ζωγραφικής και φωτογραφίας, και γίνονταν δωρεάν μαθήματα μουσικών οργάνων, ζωγραφικής και υπολογιστών. Δεν φανταζόμουν, σε καμία περίπτωση, από αυτά που είχα ακούσει στο χωριό μου και την τηλεόραση για τους αναρχικούς, ότι ο χώρος και η εκδήλωση θα μάζευαν τόσα νέα, αλλά και μεγαλύτερα σε ηλικία άτομα, που έδειχναν να κουβαλούν μια κουλτούρα γύρω από τα θέματα της καθημερινότητας. Τότε σκέφτηκα ότι θα ήταν καλή ιδέα να παρευρεθώ στις συναντήσεις της ποιητικής ομάδας για να δω αν άξιζε τον κόπο, όπως η εκδήλωση. Οι συναντήσεις γίνονταν καθημερινά, γι' αυτό και σημείωσα την ώρα σε ένα από τα φυλλάδια που είχα πάρει από τον πάγκο.

Έτσι, την επόμενη μέρα, ξεκίνησα για να πιάω στη συνάντηση της ποιητικής ομάδας. Όταν μπήκα μέσα, δεν ένιωσα κάποιου είδους ανησυχία για το τι θα αντιμετώπιζα, όπως την πρώτη φορά. Κάθισα σε μια από τις καρέκλες που σχημάτιζαν κύκλο και άκουγα τους διάφορους επίδοξους ποιητές να διαβάζουν τα ποιήματά τους. Όταν ήρθε η σειρά μου, επειδή δεν είχα φέρει μαζί μου δικά μου ποιήματα, διάβασα το *Μονόγραμμα* του Οδυσσέα Ελύτη που κρατούσα στα χέρια μου.

Στα μισά της ανάγνωσης, ο Ορέστης έτυχε να μπει στον χώρο όπου γινόταν η συνάντηση για να πάρει την κιθάρα του. Πριν φύγει, αποφάσισε να σταθεί στην πόρτα· παρακολουθούσε με προσοχή.

«Το αγαπημένο μου κομμάτι από το ποίημα του Οδυσσέα Ελύτη είναι οι τελευταίοι στίχοι. Από αυτούς τους στίχους, μου ήρθε αμέσως η εικόνα της προγιαγιάς μου, Ελπίδας, να αποχαιρετά μέσα από το παρά-

θυρο τον σύζυγό της, Θοδωρή, και την κόρη τους, Καλλιόπη. Αυτό το ποίημα, κάθε φορά που το διαβάζω, μου βγάζει και διαφορετικά συναισθήματα και μου δημιουργεί διαφορετικές εικόνες. Έχει μια μοναδική ικανότητα να με ταξιδεύει, κάθε φορά, σε μακρινούς, ή και άγνωστους τόπους, ανάλογα με τη διάθεσή μου».

Οι υπόλοιποι παρευρισκόμενοι με παρότρυναν να τους διηγηθώ την ιστορία των προγόνων μου, σε μια προσπάθεια να με γνωρίσουν καλύτερα, αλλά και εγώ να νιώσω πιο άνετα. Έτσι, λοιπόν, άρχισα να μεταφέρω συνοπτικά όσα η μητέρα μου είχε αφηγηθεί τις προηγούμενες ημέρες. Όταν τελείωσα, ο Ορέστης αποφάσισε να μπει μέσα και να καθίσει. Προς το τέλος της συνάντησης, έπιασε την κιθάρα του.

«Εγώ, επειδή δεν είμαι πολύ των ποιημάτων, θα πω ένα τραγούδι που με εκφράζει· άλλωστε, τι πιο ποιητικό από ένα τραγούδι».

Άρχισε να τραγουδά το *Closer* των Travis. Ενώ τραγουδούσε με κοιτούσε, αλλά εγώ δεν καταλάβαινα γιατί. Όταν τελείωσε η συνάντηση της ποιητικής ομάδας, χαιρέτησα όλα τα μέλη και έφυγα για το σπίτι για να ετοιμαστώ για το πάρτι που με είχε προσκαλέσει ο Πάρης. Ο Ορέστης ήθελε να μου μιλήσει, αλλά δεν με πρόλαβε την ώρα που έφευγα, γιατί κάποιοι γνωστοί του τού είχαν πιάσει την κουβέντα και δεν μπόρεσε να τους αποφύγει. Όταν έφτασα, χτύπησα την πόρτα του Πάρη.

«Ακόμα δεν ετοιμάστηκες;» με ρώτησε ανυπόμονα.

«Ήθελα να μου θυμίσεις ξανά, τι ώρα θα πάμε».

«Φεύγουμε τώρα· έλα όπως είσαι».

Κι έτσι ξεκινήσαμε αμέσως για το πάρτι. Εκεί, υπήρχαν αρκετά ομοφυλόφιλα ζευγάρια. Έμεινα να τους πα-

ρατηρώ για ώρα, ενώ συγχρόνως μου δημιουργήθηκε η απορία, πότε θα βρισκόμουν κι εγώ σε παρόμοια θέση. Είχα την ψευδαίσθηση ότι ίσως, σε αυτό το πάρτι, θα γνώριζα κάποιον που θα ήταν το άλλο μου μισό.

Όταν είδα το πρώτο φιλί μεταξύ δύο ανδρών, η εικόνα μού φάνηκε τόσο εξωπραγματική, σαν να έβλεπα ταινία επιστημονικής φαντασίας. Ο Πάρης με σύστησε στους φίλους του, αλλά ένιωθα έξω από τα νερά μου· ένιωθα ξένος σε ένα περιβάλλον στο οποίο ανυπομονούσα χρόνια να βρεθώ. Η απότομη έκθεση μού φάνταζε σαν ένα όνειρο από το οποίο θα ξυπνούσα, αν τολμούσα να αφεθώ και να χαλαρώσω.

Αργότερα, έφτασε στο πάρτι ο Ορέστης. Μέσα στη δυνατή μουσική και τον χαμηλό φωτισμό, τον αναγνώρισα και, σε μια προσπάθεια να αφήσω τον εαυτό μου να χαλαρώσει, τον προσέγγισα για να του μιλήσω.

«Καλησπέρα, πάρα πολύ ωραία η εκδήλωση για το φύλο και τη σεξουαλικότητα».

«Καλή ήταν. Κωνσταντίνε, αλήθεια, το βιβλίο σου σε τι κατάσταση είναι;»

«Σε ποιο βιβλίο αναφέρεσαι;»

«Εσύ δεν είσαι που έπεσα πάνω σου ενώ διάβαζες το βιβλίο του Σουρή, επί της Θεμιστοκλέους, χθες, νωρίτερα από την εκδήλωση;»

«Α, ναι! Ευτυχώς, δεν έπαθε τίποτα. Θύμισέ μου ξανά πώς σε λένε».

«Ας συστηθούμε από την αρχή. Είμαι ο Ορέστης και ελπίζω να μη με μισείς ακόμα που σου κατέστρεψα το βιβλίο».

«Είμαι ο Κωνσταντίνος και ακόμα στο κρατάω μανιάτικο!»

«Μη μου πεις ότι είσαι όντως Μανιάτης».

«Όχι, Λάκωνας, κοντά έπεσες».

«Είναι δυνατόν να μου κρατάς ακόμα κακία, εμένα που είμαι τόσο καλό παιδί;»

«Ε! Δεν πρέπει να είσαι και από τα καλύτερα παιδάκια, για να συμμετέχεις σε εκδήλωση αναρχικών. Μάλλον για παλιόπαιδο μου κάνεις εμένα!»

«Εσύ, αλήθεια, τι έκανες τότε εκεί; Μήπως είσαι και εσύ κακό παιδί;»

«Εγώ τυχαία βρέθηκα. Μόλις την ίδια μέρα άκουσα για την εκδήλωση από έναν φίλο και είπα να περάσω από την ποιητική ομάδα να δω τι παίζει. Δεν είμαι όμως αναρχικός».

«Εγώ είμαι αναρχικός, αλλά όχι και κακό παιδί. Μπορεί να μην μου αρέσουν οι κανόνες του συστήματος, αλλά αυτό σημαίνει ότι είμαι κακός; Ή, μήπως, οι κανόνες επιβάλλονται με το ζόρι και επειδή δεν συμβιβάζομαι με αυτούς, κατατάσσομαι αμέσως στην κατηγορία των κακών;»

«Αλήθεια, ισχύει, ή όχι, ότι πετάτε μολότοφ και τέτοια;»

«Όχι πάντα. Προσωπικά, εγώ είμαι κατά της βίας, οποιασδήποτε μορφής. Πιστεύω πως ο αναρχισμός και η βία είναι δυο ιεράγματα ασυμβίβαστα, διότι το να αναγκάσεις κάποιον να πράξει κάτι ενάντια στη θέλησή του, ή με την άσκηση βίας, είναι στην ουσία μια εξουσιαστική πράξη. Έχεις ακούσει ποτέ για τον πασιφισμό;»

«Όχι, δεν έχει τύχει και, γενικά, για την αναρχία έχω απόλυτη άγνοια, οπότε μη με παρεξηγείς, σε πειράζω. Είσαι ο πρώτος που τυχαίνει να μιλάω μαζί του και να δηλώνει αναρχικός».

«Επίτρεψέ μου τότε να σε ενημερώσω. “Αναρχία” σημαίνει χωρίς εξουσία».

«Το φαντάστηκα· φιλόλογος πέρασα φέτος. Πασιφισμός; Πρώτη φορά τον ακούω».

«Αυτό θα σου εξηγούσα μόλις. Ο όρος πασιφισμός αποδίδεται περισσότερο σε μια ριζοσπαστική, αλλά και ιδεαλιστική, τάση του φιλελευθερισμού, που, όμως, αν και απεύχεται τον πόλεμο και οποιαδήποτε μορφή βίας, εντούτοις, τον θεωρεί συχνά επιβεβλημένο, ειδικά, όταν προσβάλλονται θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα ή αρχές του Διεθνούς Δικαίου».

«Αν σου πω ότι δεν με έχεις μπερδέψει ακόμα περισσότερο, θα είναι ψέμα. Πώς θεωρείται κάποιες φορές επιβεβλημένη η βία και άλλες φορές όχι;»

«Όλοι οι αναρχικοί, ανεξαιρέτως, είναι αντιμιλιταριστές και αντιτίθενται στους ιμπεριαλιστικούς πολέμους. Κάποιοι όμως από αυτούς υποστηρίζουν την επαναστατική βία, με το επιχείρημα ότι η φυσική βία είναι απαραίτητη για να ανατρέψεις την εδραιωμένη εξουσία και να αντισταθείς στην κρατική επιθετικότητα. Υπάρχουν και άλλοι, όπως εγώ, που είναι ειρηνιστές, δηλαδή δεν επικροτούν κανενός είδους βία, είτε ιμπεριαλιστική είτε επαναστατική».

«Νομίζω ότι κατάλαβα. Πάντως, θα ήθελα να ακούσω περισσότερα για τον αναρχισμό, από περιέργεια και μόνο, όπως επίσης, γιατί είναι τόσο πολλοί οι αναρχικοί στα Εξάρχεια».

«Δεν μας φτάνει το βράδυ για να μιλήσουμε για όλα αυτά. Άσε που είμαστε και σε πάρτι — υποτίθεται. Οπότε, τι λες να αλλάξουμε θέμα ή, ακόμα καλύτερα, να χορέψουμε;»

Χωρίς να το θέλω, μου ξέφυγε από τα χείλη ένα «επιτέλους!» το οποίο σχεδόν αμέσως μετάνιωσα που το ξεστόμισα, αν και τον Ορέστη έδειξε να τον χαροποιεί. Μου έπιασε τα χέρια και με τράβηξε προς το μέρος του ενώ με κοιτούσε κατευθείαν στα μάτια. Δεν μπορούσα να αρνηθώ την πρόταση. Άλλωστε, ο συνδυασμός του γλυκού του χαμόγελου με τα ατημέλητα μαλλιά του, καθώς το κεφάλι του έγερνε προς το πλάι, ήταν το πειστικότερο επιχείρημα για να τον ακολουθήσω.

Μετά από λίγη ώρα χορού, είχα πια χαλαρώσει αρκετά και η φοβία μου ότι θα ξυπνούσα από το υπέροχο όνειρο που ζούσα, εξανεμίστηκε. Συνέχισα να χορεύω μαζί του, παρ' όλο που ήθελε να παίζει περισσότερο, και να με πειράζει με διάφορες χορευτικές φιγούρες, που δεν είχαν άλλο στόχο παρά να με κάνουν να γελάσω. Όπως ήταν αναμενόμενο, δεν άργησα και εγώ πολύ να μπω στο παιχνίδι και, μαζί, κάναμε το πιο αστειό χορευτικό ντουέτο που μπορούσε κανείς να δει μέσα στο πάρτι. Η αίσθηση ελευθερίας και αισιοδοξίας, καθώς χορεύαμε στους ήχους του *I'm coming out* της Diana Ross, με έκαναν να νιώθω πως αιωρούμαι.

Όταν σταματήσαμε για να πάρουμε μια ανάσα, ο Ορέστης προσφέρθηκε να γεμίσει το ποτήρι μου με ποτό. Τότε άρχισε και να με φλερτάρει, με πειράγματα και κομπλιμέντα.

«Βλέπω γνωριστήκατε. Αυτός είναι ο φίλος μου που σου έλεγα ότι είναι αναρχικός» μου είπε ο Πάρης καθώς πλησίαζε.

«Αλήθεια; Μικρός που είναι ο κόσμος τελικά!»

Αμέσως όμως απομακρύνθηκε για να μας αφήσει μόνους. Τότε βρήκαμε την ευκαιρία με τον Ορέστη και

συζητήσαμε περί ανέμων και υδάτων. Από τη μια, μου άρεσε που όσο σοβαρό κι αν ήταν ένα θέμα, με τον τρόπο του, έδειχνε το ενδιαφέρον του προς εμένα. Από την άλλη, έβρισκα πολύ ενδιαφέρουσες τις απόψεις του και πολύ γοητευτικό τον τρόπο που μιλούσε. Προσπαθώντας να κρατήσω τη συζήτηση σε ένα σοβαρό επίπεδο, με έξυπνους ελιγμούς, απέφευγα να φιληθώ μαζί του, παρ' όλο που το ήθελα κατά βάθος. Προτιμούσα να τον γνωρίσω περισσότερο και να προκύψει από μόνο του, και όχι βεβιασμένα.

Λίγο πριν αποχωρήσει από το πάρτι, ζήτησε τον αριθμό του κινητού μου για να κάνουμε παρέα. Η πρώτη μου επαφή με τον ομοφυλοφιλικό, αλλά ταυτόχρονα και τον αναρχικό, χώρο είχε στεφθεί με μεγάλη επιτυχία. Με τον Πάρη καθίσαμε μέχρι το τέλος και βοηθήσαμε στο καθάρισμα του σπιτιού του φίλου του. Όταν τελειώσαμε βγήκαμε και περπατήσαμε προς το σπίτι.

Σε όλη τη διαδρομή ήμουν κατενθουσιασμένος με τις καινούριες γνωριμίες που είχα κάνει και κυρίως με τον Ορέστη. Από την πρώτη στιγμή που τον είδα, ένιωσα μια έλξη μαγνητική. Ήμουν εντυπωσιασμένος από το ευρύ φάσμα γνώσεών του, για διάφορα θέματα, κάτι που μου δημιουργούσε επιπλέον ενδιαφέρον να τον γνωρίσω και ίσως να διευρύνω τους ορίζοντές μου μαζί του. Το κυριότερο, όμως, ήταν η γλυκιά και σχεδόν παιδική συμπεριφορά, με τα πειράγματά του, αλλά και το ιδιαίτερο βλέμμα του που με έκανε να νιώθω εμπιστοσύνη παρά το γεγονός πως ήταν αναρχικός — αυτό, σαν ιδέα, με τρόμαζε ακόμα.

Ο Πάρης χαιρόταν που με άκουγε, μέσα σε μια μέ-

ρα, από την αίσθηση μοναξιάς και μελαγχολίας, να ανακαλύπτω πόσο όμορφη είναι η ζωή και πόσο μεγαλύτερος κόσμος υπήρχε εκεί έξω. Ένιωθα πως δεν ήμουν μόνος σε αυτό που βίωνα και, το κυριότερο, ότι πιθανότατα θα έβρισκα το άλλο μου μισό.

Μια από τις επόμενες μέρες, αποφασίσαμε με τον Ορέστη να βγούμε για περπάτημα στα Εξάρχεια για να γνωριστούμε καλύτερα. Η χαρά αλλά και η αμηχανία μου ήταν μεγάλες, διότι θα ήταν, στην ουσία, το πρώτο μου ραντεβού με κάποιο αγόρι.

Όλα τα ρούχα φάνταζαν ακατάλληλα για μια τέτοια περίπτωση, ώσπου βρήκα μια λευκή βερμούδα, μια σκούρα μπλε μπλούζα και τα δερμάτινα σανδάλια. Όταν πια ήμουν έτοιμος, περίμενα πώς και πώς να περάσει η ώρα, ενώ φρόντισα να πλύνω δύο φορές τα δόντια μου, από φόβο μην τυχόν μύριζε η αναπνοή μου. Ήθελα να είναι όλα τέλεια.

Ο Ορέστης, γνωρίζοντας την αδυναμία μου προς τον Σουρή, σκέφτηκε αρχικά να σταματήσουμε στη διεύθυνση όπου βρισκόταν το σπίτι του. Προς μεγάλη μου έκπληξη, δεν απείχε πολύ από το δικό μου, καθώς βρισκόταν στον ίδιο δρόμο.

Ο Ορέστης, σαν ξεναγός, άρχισε να μου αφηγείται ιστορίες από τα Εξάρχεια. Από τα μέσα του δέκατου ένατου αιώνα και τους πρώτους Κυκλαδίτες κατοίκους,

την ανοικοδόμηση της περιοχής με την μεταφορά των Πανεπιστημίων, αλλά και την μετατροπή της σε φοιτητούπολη. Αργότερα, περάσαμε μπροστά από το κτίριο όπου βρισκόταν ο οίκος ανοχής της Γαβριέλας Ουσάκοβα. Επόμενος σταθμός ήταν «η μπλε πολυκατοικία» και στο τέλος καταλήξαμε στον λόφο του Στρέφη όπου ανεβήκαμε στην κορυφή για να βλέπουμε από ψηλά την Αθήνα.

«Το ήξερες ότι, τη δεκαετία του εβδομήντα, εδώ ήταν ο πυρήνας της ελληνικής ροκ μουσικής; Θα πρέπει να έχεις ακούσει για τον Σιδηρόπουλο και τον Άσημο· δεν μπορεί...»

«Μπορεί να έχω ακούσει τα τραγούδια τους αλλά τα ονόματά τους δεν μου λένε κάτι».

«*Σου γράφω πάλι από ανάγκη... Να μ' αγαπάς...*»

«Ναι, ναι! Το έχω ακούσει, αλλά δεν συγκρατώ εύκολα ονόματα καλλιτεχνών».

«Αλήθεια, για πες μου για σένα. Αναλωθήκαμε σε τόσα και δεν έχουμε πει τίποτα επί της ουσίας, ακόμα, για εμάς».

«Τι να πω; Δεν ξέρω. Τι θα ήθελες να μάθεις;»

«Κανένα αμότε έχεις;»

«Μπα, που τέτοια τύχη».

«Τέλεια...»

«Που το βλέπεις το τέλεια;»

«Στο ότι έχω το ελεύθερο να κάνω αυτό!» είπε και έκανε να με φιλήσει. «Τι έπαθες;»

«Μου ήρθε κάπως απότομο. Δεν έχω ξαναφιλήσει αγόρι. Τραβήχτηκα ενστικτωδώς χωρίς να το θέλω».

«Άρα, θες να με φιλήσεις! Ορίστε, κλείνω τα μάτια και φίλα με όταν νιώσεις έτοιμος».

Ο Ορέστης έκλεισε τα μάτια και κατά διαστήματα τα άνοιγε για να παρατηρήσει την αντίδρασή μου, ενώ χαμογελούσε διαρκώς. Του έριξα ένα πεταχτό φιλί έχοντας γίνει κόκκινος σαν το παντζάρι.

«Αυτό ήταν όλο; Έλα να σου δείξω πώς φιλάνε...»

Όταν άρχισε να νυχτώνει, κατηφορίσαμε τον λόφο πιασμένοι χέρι χέρι. Για μένα, ήταν πολύ έντονη εμπειρία να περπατώ κρατώντας τον από το χέρι και για να παίρνω δύναμη τον κοιτούσα συνέχεια.

«Αλήθεια, τι μουσική ακούς;» με ρώτησε κάποια στιγμή.

«Χμμ, αγαπημένη μου τραγουδίστρια είναι η Δαλιδά, από τους παλαιότερους καλλιτέχνες, αν και, γενικά, ακούω και πιο καινούρια στο ίδιο στυλ μουσικής».

«*Ciao amore, ciao...*»

«Την ξέρεις; Πολύ ωραίο τραγούδι. Είναι από τα αγαπημένα μου».

«Ποια από τις δύο εκδόσεις του τραγουδιού σου αρέσει περισσότερο; Αυτή της Δαλιδά, που είναι μεταγενέστερη, ή αυτή του Luigi Tenso;»

«Της Δαλιδά έχει τύχει να ακούσω. Δεν ήξερα ότι υπήρχε και άλλη εκτέλεση».

«Ααα, πρέπει να ακούσεις και την πρώτη εκτέλεση! Πολύ επαναστατικό τραγούδι. Αρκεί να σκεφτείς ότι αποτέλεσε ένα από τα τραγούδια που κινητοποίησαν τους φοιτητές του Τορίνο και του Μιλάνο να επαναστατήσουν για τις συνθήκες εργασίας στα εργοστάσια της Ιταλίας. Το τραγούδι του Luigi Tenso είναι ένα τραγούδι αγάπης, αλλά και κριτικής της ιταλικής κοινωνίας εκείνης της εποχής. Ουσιαστικά, μιλά για ένα πρόσωπο κουρασμένο από τη ζωή της επαρχίας και τα

στρατόπεδα εργασίας. Έτσι, λοιπόν, αποφάσισε να φύγει για την πόλη, να αναζητήσει νέες επαγγελματικές ευκαιρίες και όνειρα, εγκαταλείποντας, ωστόσο, το αγαπημένο του πρόσωπο. Στον νέο κόσμο, όμως, φαίνεται να είναι λίγο αποπροσανατολισμένος».

«Πολύ ενδιαφέρον, ιδέα δεν είχα. Ξέρεις κάτι; Μου αρέσει που, μαζί σου, μαθαίνω συνεχώς. Απορώ αν υπάρχει κάτι να σου μάθω εγώ».

«Εγώ, πάλι, βλέπω ότι έχουμε πολλά κοινά. Κοίτα, σχεδόν φτάσαμε στην πλατεία, πρέπει να έχει συναυλία. Τι λες, πάμε;»

Πώς να μη γνέψω καταφατικά σε μια τόσο δελεαστική πρόταση. Κάτω από τους ήχους της ροκ μουσικής, φιλιόμασταν ελεύθερα μέσα στο πλήθος, χωρίς κανείς να δείχνει να ενοχλείται. Μετά το τέλος της συναυλίας, ο Ορέστης πρότεινε να συνεχίσουμε στο σπίτι του. Δεν ήμουν έτοιμος. Έτσι, το αφήσαμε για κάποια άλλη φορά.

Την επόμενη κιόλας ημέρα, φρόντισε από νωρίς να με πάρει τηλέφωνο, γιατί ήθελε να μου δείξει κάτι, ώστε να εξοικειωθώ περισσότερο με το αναρχικό κίνημα. Με οδήγησε σε ένα ετοιμόρροπο κτίριο, όπου πολλοί μετανάστες έβρισκαν καταλύμα μέσα σε άθλιες συνθήκες. Έδειχνα να μην μπορώ να καταλάβω γιατί με είχε πάει σε εκείνο το καταθλιπτικό μέρος. Όλο ενθουσιασμό, ο Ορέστης μου έλυσε την απορία που προφανώς ήταν έκδηλη στο πρόσωπό μου. «Ακούγοντας τις προάλλες την ιστορία των προγόνων σου που υπήρξαν μετανάστες, ήθελα να σε φέρω εδώ να δεις σε τι συνθήκες ζουν οι σύγχρονοι μετανάστες. Γι' αυτό, πολλοί από εμάς προσπαθούμε, με όποιον τρόπο είναι δυνατό, να τους βοη-

θήσουμε, προσφέροντάς τους τρόφιμα και ρούχα για να ενταχθούν όσο το δυνατόν πιο ομαλά γίνεται στην κοινωνία μας. Εσύ, ως φιλόλογος, θα μπορούσες να βοηθήσεις αρκετούς να μάθουν ελληνικά· θα ήταν πολύ χρήσιμη και ωφέλιμη η προσφορά σου».

Με έπιασε εξαπίνης. Δεν περίμενα να βρεθώ σε τόσο δύσκολη θέση. Ήταν το τελευταίο πράγμα που ήθελα να κάνω εκείνη τη στιγμή μαζί του και, το κυριότερο, φοβόμουν πολύ να προσεγγίσω τους μετανάστες, διότι η πλειονότητά τους ήταν μουσουλμανικής καταγωγής. Ίσως, αν ήταν χριστιανοί, να ήταν πιο εύκολο για μένα. Τρομοκρατούμουν στην ιδέα ότι, στις χώρες τους, οι απόψεις για την ομοφυλοφιλία ήταν πολύ χειρότερες από αυτές της δικής μου.

«Ίσως, όταν προχωρήσω με τις σπουδές μου, να είμαι περισσότερο έτοιμος για κάτι τέτοιο. Ακόμα δεν έχω ξεκινήσει τα μαθήματα στη σχολή και δεν ξέρω από πού να αρχίσω».

«Οι περισσότεροι μιλούν αγγλικά, οπότε σε αυτή τη γλώσσα θα συνεννοείστε. Πιστεύω ότι στην αρχή θα είναι δύσκολο, αλλά μετά θα είναι καλύτερα, θα δεις. Υπάρχουν κι άλλοι έλληνες που τους βοηθούν εθελοντικά».

«Αλήθεια, πώς και υπάρχουν τόσο πολλοί στην Ελλάδα; Στις ειδήσεις, είχα ακούσει ότι περνούν τα σύνορα παράνομα, κατά χιλιάδες τον χρόνο. Ακόμα και να βοηθήσω μερικούς από αυτούς, πώς θα μπορέσει η χώρα να τους απορροφήσει;»

«Οι περισσότεροι δεν είχαν σκοπό να καταλήξουν στην Ελλάδα, αλλά έχουν εγκλωβιστεί εδώ. Προορισμός τους είναι χώρες της βορειοδυτικής Ευρώπης, όπου βρίσκονται συγγενείς τους. Όπως μπορεί να

γνωρίζεις, με βάση τη Συνθήκη του Δουβλίνου από το καταστατικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από το 2004, όποιος προσπαθήσει να περάσει παράνομα τα σύνορα για να φτάσει σε κάποιο προορισμό εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συλληφθεί, επιστρέφει στη χώρα απ' όπου είχε πρώτα εισέλθει. Μια από αυτές τις χώρες πρώτης εισόδου είναι η Ελλάδα».

«Είναι μόνο οικονομικοί οι λόγοι που τους οδηγούν στην απόφαση να μεταναστεύσουν;»

«Φυσικά και όχι. Πολλοί μετανάστευσαν, γιατί στον τόπο καταγωγής τους υπάρχουν πολεμικές συρράξεις ή απολυταρχικά καθεστώτα. Άλλοι λόγω έντονης φτώχειας και άλλοι γιατί θέλουν να επανενωθούν με συγγενείς τους που είχαν φύγει νωρίτερα. Πέρα από αυτό, γνωρίζω περιπτώσεις ομοφυλόφιλων μεταναστών που στις χώρες τους κινδυνεύουν με απαγχονισμό ή να καταλήξουν στη φυλακή με ισόβια κάθειρξη. Απλώς σκέψου ότι περισσότεροι από εκατόν είκοσι πρόσφυγες και μετανάστες έχασαν τη ζωή τους στα νερά του Αιγαίου στους πρώτους μήνες του 2007. Και αυτό, γιατί οι περισσότεροι είναι τόσο απελπισμένοι στις χώρες τους, που ριψοκινδυνεύουν με κάθε τρόπο τη ζωή τους για να μεταναστεύσουν».

«Είναι πολύ λυπηρό, πραγματικά. Θα βοηθήσω όπου μπορώ, απλά δώσε μου λίγο χρόνο να προετοιμαστώ. Αλήθεια, πώς και πήρες την απόφαση να ασχοληθείς τόσο ένθερμα με αυτό το θέμα;»

«Σπουδάζω στο τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Αντικείμενό μου είναι να μελετώ την κοινωνία και τον πολιτισμό. Αλλά, εκτός από αυτό, δεν

μπορώ να μένω αμέτοχος, με τόση δυστυχία που βλέπω τριγύρω. Κάτι πρέπει να κάνω για να τους βοηθήσω. Και δεν έχει να κάνει με το γεγονός ότι είμαι αναρχικός και πάω κόντρα στο σύστημα, αλλά είναι το σωστό να τους στηρίξω, παρ' όλο που δεν τους γνωρίζω».

«Έτσι λοιπόν εξηγείται, γιατί γνωρίζεις τόσα πολλά γι' αυτό το θέμα, αλλά και για το φύλο και τη σεξουαλικότητα, ώστε να είσαι διοργανωτής της εκδήλωσης. Μα, αναρωτιόμουν, πώς είναι δυνατόν, ένας νέος στην ηλικία μου να γνωρίζει τόσα πολλά που εγώ δεν έχω τύχει να ακούσω».

Εκείνη τη στιγμή, ένα αγόρι και ένα κορίτσι, φίλοι του Ορέστη, μας προσέγγισαν και ήθελαν να του μιλήσουν ιδιαιτέρως. Συστήθηκα με τον Νίκο και την Ειρήνη, και τους αποχαιρέτησα, αφού πρώτα υποσχέθηκα πως θα ξαναβρισκόμασταν για να συνεχίσουμε τη συζήτηση που είχαμε αφήσει στη μέση. Λίγο πριν απομακρυνθώ, ο Νίκος απευθύνθηκε χαμηλόφωνα στον Ορέστη.

«Είσαι μέσα για το κόλπο;»

«Δώσε μου λίγο χρόνο να το σκεφτώ. Είστε σίγουροι ότι θέλετε να ριψοκινδυνέψετε την υπόλοιπη ζωή σας;»

«Είμαστε πανέτοιμοι. Από σένα περιμένουμε το okay και ξεκινάμε την επόμενη κιόλας μέρα. Μήπως άλλαξες γνώμη, τώρα που όλα είναι έτοιμα;»

«Δώστε μου λίγο χρόνο και είμαι μέσα. Δεν έχω αλλάξει γνώμη, απλά θέλω λίγο καιρό να προετοιμαστώ ψυχολογικά».

«Δεν υπάρχουν πολλά χρονικά περιθώρια. Γνωρίζεις τον λόγο καλύτερα από τον καθένα».

Οι τρεις φίλοι αποχώρησαν και χάθηκαν μέσα στο πλήθος. Ο Ορέστης, καθώς κατευθυνόταν προς το

σπίτι του, ήταν χαμένος σε σκέψεις. Ζιζάνια είχαν μπει στο μυαλό του, πως δεν είχαν προετοιμαστεί καλά και πως κάτι θα στράβωνε.

Την ίδια στιγμή, ενώ επέστρεφα σπίτι, είδα κάποιον να ψάχνει μέσα στον κάδο με τα σκουπίδια. Η εικόνα με σόκαρε αλλά συνέχισα να κοιτάζω. Δεν φανταζόμουν ποτέ, στη χώρα μου, να δω μια τέτοια εικόνα. Όταν πλησίασα —με προσοχή, γιατί φοβόμουν μην τυχόν πέσω θύμα ληστείας— παρατήρησα ένα μελαμψό πρόσωπο που ίσα που φαινόταν μέσα στα κουρελιασμένα ρούχα του. Ήταν μετανάστης και έψαχνε κάτι φαγώσιμο. Και μόνο το σκελετωμένο του πρόσωπο καταδείκνυε πως είχε πολύ καιρό να φάει ένα κανονικό γεύμα. Θυμήθηκα τον Ορέστη και όσα μου είχε δείξει νωρίτερα. Δεν έφτανε που οι άνθρωποι αυτοί ήταν «στοιβαγμένοι» σε μικρούς χώρους, αλλά στερούνταν και τροφής. Ήταν απάνθρωπο.

Έβαλα το χέρι στην τσέπη του παντελονιού μου για να δω αν υπήρχαν μερικά ψιλά να του δώσω. Όμως, δεν τόλμησα να το κάνω, φοβήθηκα μήπως μου επιτεθεί. Τον προσπέρασα και συνέχισα για το σπίτι. Όλο το υπόλοιπο της ημέρας δεν μπορούσα να βγάλω από το μυαλό μου αυτή την εικόνα. Γιατί να φοβάμαι να τον πλησιάσω; Μήπως η στάση μου ήταν υπερβολική; Ήταν δυνατόν να έπεφτα θύμα ληστείας από έναν σκελετωμένο και αδύναμο μετανάστη; Άλλωστε, και εγώ ο ίδιος ένιωθα από την οικογένειά μου, και τη μικρή κοινωνία όπου μεγάλωσα, την αιτόρριψη και την προκατάληψη σε βάρος μου, παρ' όλο που δεν είχα δηλώσει ποτέ πως είμαι ομοφυλόφιλος. Γιατί, τώρα, έδειχνα με τον τρόπο μου την ίδια στάση; Ένιωθα ντροπή

που δεν τον βοήθησα. Την επόμενη φορά όμως που θα έβλεπα μια ανάλογη εικόνα, υποσχέθηκα στον εαυτό μου ότι δεν θα έμενα αμέτοχος. Εκείνο το βράδυ ήταν, στην ουσία, που η ιδέα, να αρχίσω εθελοντικά να διδάσκω ελληνικά στους μετανάστες, αποκρυσταλλώθηκε ως απόφαση.

Το επόμενο πρωί, πήρα τηλέφωνο τον Ορέστη και του είπα ότι έπρεπε να τον δω επείγοντως. Του πρότεινα να βρεθούμε στη συνάντηση της ποιητικής ομάδας. Αργά το απόγευμα, πήγα στον αντιεξουσιαστικό χώρο με μερικά ποιήματά μου στο χέρι. Εκεί, βρήκα τον Ορέστη να παρακολουθεί.

«Θέλω να βοηθήσω τους μετανάστες!»

«Πολύ ωραία! Ακολουθήσε με».

Με τράβηξε από το χέρι και κατευθυνθήκαμε στον χώρο όπου γίνονταν τα μαθήματα της ελληνικής γλώσσας. Εκεί ήταν η Ειρήνη που, εκείνη τη στιγμή, δίδασκε σε οχτώ άτομα. Στον ίδιο χώρο, στην άλλη άκρη, μια δεύτερη ομάδα μεταναστών διδάσκονταν επίσης ελληνικά από έναν νεαρό άνδρα. Ήταν χωρισμένοι σε ομάδες λόγω διαφορετικού επιπέδου. Ο χώρος ήταν μικρός και μερικές καρέκλες βρίσκονταν γύρω από τον πίνακα.

«Κατ' αρχήν, αντέχεις τις συνθήκες ή δεν είναι για σένα;»

«Θα τα καταφέρω! Θα κάνω ό,τι καλύτερο είναι δυνατόν!»

«Η Ειρήνη θα σε κατευθύνει, πώς να ξεκινήσεις και τι θα κάνεις. Μόλις τελειώσουν το μάθημα, θα της μιλήσουμε».

Λίγο αργότερα, το μάθημα των ελληνικών τελείωσε

και οι μετανάστες άρχισαν να αποχωρούν από την αίθουσα. Η Ειρήνη ήταν ακόμα εκεί και συμμαζεύε τον χώρο.

«Ειρήνη, ο Κωνσταντίνος θέλει να βοηθήσει στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας. Μπορείς να τον κατατοπίσεις;»

«Φυσικά! Τι κάνεις, Κωνσταντίνε;»

«Καλά είμαι. Πότε ξεκινάω;»

«Αύριο κιόλας, αν θέλεις».

Ο Ορέστης αποχώρησε και η Ειρήνη άρχισε να με ενημερώνει. Τα μόνα προσόντα που ήταν απαραίτητα να έχω ήταν η γνώση της αγγλικής γλώσσας και η καλή διάθεση. Τα μαθήματα γίνονταν δύο φορές τη βδομάδα αλλά, για αρχή, θα μπορούσα να ξεκινήσω συνοδευτικά μαζί της, μέχρι να ξεθαρρέψω. «Αύριο, έλα κατά τις πέντε το απόγευμα να γνωρίσεις τους καινούριους σου μαθητές».

Την επόμενη μέρα, φρόντισα να φτάσω στο μάθημα νωρίς. Οι μετανάστες βρίσκονταν ήδη εκεί.

«Το τμήμα αυτό είναι αρχαρίων και, στην αρχή του μαθήματος, συνηθίζεται να συζητάμε με τους μαθητές μας για να σπάσει ο πάγος» με έβαλε στο κλίμα η Ειρήνη.

Το πρώτο πράγμα που έκανα, σε μια προσπάθεια να ξεθαρρέψω, ήταν να συστηθώ στα αγγλικά και στα ελληνικά, και ύστερα, άρχισα να ακούω τις ιστορίες κάθε μαθητή. Ανάμεσά τους, ήταν ο Χαμίντ από το Πακιστάν. Προς μεγάλη μου έκπληξη, ο Χαμίντ ήταν απόφοιτος της φιλολογικής σχολής της χώρας του.

«Προέρχομαι από μια οικογένεια γεωργών. Έχω δύο αδερφές. Εκείνες μπορεί να μην είχαν τη δυνατότητα να σπουδάσουν, εγώ όμως ήθελα. Γνώριζα πολύ

καλά πως θα δυσκολευόμουν να αποκατασταθώ επαγγελματικά, πόσο μάλλον, ως πτυχιούχος της φιλολογικής σχολής. Είχα βάλει στόχο να τα καταφέρω και, όχι μόνο, να εισαχθώ στο Πανεπιστήμιο και να γίνω εκπαιδευτικός, αλλά στο τέλος να ασχοληθώ με την έρευνα. Μέσα από τη συστηματική μελέτη, δεν αμέλησα ούτε μια εξεταστική, ούτε ένα μάθημα και ολοκλήρωσα τη σχολή στην ώρα μου. Όπως ήταν αναμενόμενο, αποφοίτησα με άριστα. Πήρα υποτροφία και συνέχισα τις σπουδές μου, και έκανα μέχρι και διδακτορικό. Είχα τη χαρά να δω να εκδίδεται η διατριβή μου σε βιβλίο. Το όνειρό μου βέβαια, να απορροφηθώ στον κλάδο της εκπαίδευσης, δεν εκπληρώθηκε ποτέ, διότι δεν είχα τις απαραίτητες «γνωριμίες». Έτσι, άρχισε να αποκρυσταλλώνεται η απόφαση, να έρθω στην Ελλάδα που τόσα είχα μελετήσει γι' αυτήν μέσω των σπουδών μου. Ήρθα εδώ για να εκπληρώσω το όνειρό μου, να ασχοληθώ με την εκπαίδευση. Βέβαια, το γεγονός ότι εγκατέλειψα την οικογένειά μου ισοδυναμεί με θάνατο. Για εκείνους είμαι ήδη νεκρός».

Είχα μείνει άφωνος να τον κοιτώ. Πώς θα μπορούσα να διδάξω κάποιον που είχε ολοκληρώσει μέχρι και το διδακτορικό του, ενώ εγώ δεν είχα καν αρχίσει τα μαθήματα στη σχολή; Ένωθα ευγνώμων που είχα γεννηθεί στην Ελλάδα και δεν αντιμετώπιζα τις προκλήσεις που αντιμετώπιζε ο Χαμίντ και οι άλλοι.

Καθ' όλη τη διάρκεια του μαθήματος, παρακολουθούσα την Ειρήνη με πόση όρεξη δίδασκε τις καινούριες λέξεις. Την ίδια όρεξη είχαν από την πλευρά τους και οι μετανάστες, διότι η εκμάθηση ελληνικών ήταν ζωτικής σημασίας για να επιβιώσουν σε μια ξένη χώρα.

Κατά διαστήματα, έπαιρνα τον λόγο και εξηγούσα στα αγγλικά την ετυμολογική προέλευση των λέξεων —και πώς πολλές από αυτές προέρχονται από την ίδια λέξη-ρίζα— για να τους διευκολύνω να καταλάβουν τις σύνθετες λέξεις και τις σημασίες τους. Η Ειρήνη χαιρόταν που συμμετείχα και απλώς μου χαμογελούσε· δεν είχε ενοχληθεί καθόλου από το γεγονός ότι την διέκοπτα.

Η όλη εμπειρία ήταν αρκετά ενδυναμωτική και, ψυχικά, ένιωθα ότι όλα θα μπορούσα να τα καταφέρω. Συνειδητοποιούσα πως οι μετανάστες είχαν στην ξένη χώρα ανάλογα βιώματα με τα δικά μου, ως ομοφυλόφιλος σε μια κλειστή κοινωνία. Αυτό μου έδινε κίνητρο και στόχο να θέλω να τους βοηθήσω ακόμα περισσότερο, για να τους δώσω ένα εφόδιο, στον αγώνα τους να επιβιώσουν στην Ελλάδα. Από την άλλη, περνούσα κι εγώ δημιουργικά το χρόνο μου, μέχρι να ξεκινήσουν οι εγγραφές στη σχολή.

Την ημέρα των εγγραφών στη σχολή, η μητέρα φρόντισε να είναι στην Αθήνα για να πάμε μαζί. Έξω από τη γραμματεία, μεγάλος αριθμός νέων φοιτητών, παρέα με τους γονείς τους, περίμεναν υπομονετικά τη σειρά τους. Εκεί, έκανα τις πρώτες γνωριμίες με τους συμφοιτητές. Τα μαθήματα θα ξεκινούσαν την επόμενη κιόλας εβδομάδα.

Όταν γυρίσαμε στο σπίτι, η μητέρα ξεκίνησε να ετοιμάζει το φαγητό ενώ εγώ έμεινα στο καθιστικό και παρακολουθούσα τηλεόραση. Τότε παρατήρησα ότι είχα αφήσει δίπλα στην τηλεόραση τα βιβλία που μου είχε δανείσει ο Πάρης και με κατέλαβε άγχος μην τα ανακάλυπτε η μητέρα, καθώς είχα ξεχάσει να τα επιστρέψω. Ευτυχώς, δεν τα είχε δει μέχρι εκείνη τη στιγμή. Σηκώθηκα σαν να μην έτρεχε τίποτα, ενώ μέσα μου ήμουν τρομοκρατημένος, και πήγα στο δωμάτιο να τα κρύψω στη ντουλάπα. Για να είμαι σίγουρος ότι δεν θα τα έβρισκε, πήρα ένα κουτί από παπούτσια, το άδειασα και στην θέση των παπουτσιών τοποθέτησα τα βιβλία. Το έβαλα ξανά στην ντουλάπα και ηρέμησα.

Γύρισα στο καθιστικό ήσυχος και συνέχισα να παρακολουθώ τηλεόραση.

Όταν το φαγητό ήταν πια έτοιμο, καθίσαμε να φάμε και βρήκα την ευκαιρία να αναφέρω στη μητέρα για την εθελοντική εργασία που έκανα ως δάσκαλος ελληνικών σε μετανάστες. Βέβαια, απέφυγα να αναφέρω ότι ο χώρος όπου παρέδιδα τα μαθήματα ήταν χώρος αντιεξουσιαστών. Της είπα ότι συμμετέχω σε ένα πρόγραμμα κοινωνικής αλληλεγγύης, που είδα σε αφίσα κολλημένη σε τοίχο, και ότι το κίνητρό μου ήταν να αποκτήσω εμπειρία διδασκαλίας, από το πρώτο κιόλας έτος. Η μητέρα δεν φάνηκε να είναι αρνητική, μάλιστα με παρότρυνε να συνεχίσω, αρκεί να μην επηρεάζονταν οι επιδόσεις μου στο πανεπιστήμιο.

Η σχέση μας ήταν πάντα στενή και δεν μπορούσα να την ανησυχήσω χωρίς λόγο, από τη στιγμή που γνώριζα πόσο αγχώδης ήταν. Άλλωστε, τι σημασία είχε το περιτύλιγμα όταν η ουσία ήταν η ίδια; Με αυτόν τον τρόπο, είχα βρει το καλύτερο άλλοθι για να εξαφανίζομαι, παρ' όλο που δεν είχα μάθημα ελληνικών, και να παρακολουθώ τις συναντήσεις της ποιητικής ομάδας, αλλά και να βγαίνω βόλτα με τον Ορέστη ή τον Πάρη.

Η μητέρα όμως είχε έρθει στην Αθήνα για περισσότερες μέρες απ' όσες φανταζόμουν. Ήθελε να κάνει μια σειρά προληπτικών εξετάσεων, ανάμεσα στις οποίες και μία για το στήθος της. Τις ώρες που παρακολουθούσα τα μαθήματα στη σχολή, εκείνη είτε θα έτρεχε στα διάφορα ραντεβού με τους γιατρούς είτε θα έκανε βόλτες στο κέντρο της Αθήνας. Το τελευταίο που θα ήθελε ήταν να είναι κλεισμένη μέσα σε τέσσερις τοίχους ενώ είχε το άγχος για τα αποτελέσματα των εξε-

τάσεων. Μια από αυτές τις μέρες, επιστρέφοντας στο σπίτι εντελώς αμέριμνος, βρήκα τη μητέρα στο καθιστικό να με περιμένει.

«Μαμά, γύρισα».

«Τι είναι αυτά;»

Κρύος ιδρώτας με έλουσε όταν είδα τα βιβλία του Πάρη στα χέρια της. Δεν είχα λόγια. Άλλωστε, τι θα μπορούσα να προσποιηθώ; Ότι δεν ήταν; Ειδικά το βιβλίο με την ιστορία του ομοφυλοφιλικού κινήματος δεν άφηγε κανένα περιθώριο για αμφιβολίες.

«Μαμά, ήθελα να στο πω αλλά δεν ήμουν έτοιμος».

«Να μου πεις τι;»

«Μαμά, πάντα ήμουν ομοφυλόφιλος αλλά κρυβόμουν».

«Και οι σχέσεις που είχες κάνει με τις κοπέλες; Τι ήταν όλα αυτά;»

«Προσπάθησα να αλλάξω, αλλά δεν μπορούσα. Δεν γίνεται να αλλάξεις κάτι τέτοιο».

«Δεν υπάρχει δεν μπορώ, υπάρχει δεν θέλω! Και τι ζωή υποτίθεται θα έχεις από δώ και πέρα; Εμάς μας σκέφτηκες; Πώς θα κυκλοφορούμε στην κοινωνία, όταν ο γιος μας είναι πούστης!»

«Δεν θα το μάθει κανείς· μόνο εσύ το ξέρεις».

«Αχ, δεν αισθάνομαι καλά. Θα με πεθάνεις· και έχω και το άγχος μου με τα αποτελέσματα των εξετάσεων. Τι σου κάναμε και εσύ μας το ξεπληρώνεις έτσι; Όλα στα παρείχαμε και εσύ επέλεξες να γίνεις ντιντής!»

«Μα, μαμά, δεν το επέλεξα. Έτσι γεννήθηκα».

«Τι βλακείες είναι αυτές που λες; Στην αμαρτία, επιλέγουμε να ενδώσουμε. Πάω να ξαπλώσω, δεν αισθάνομαι καλά. Φύγε από μπροστά μου και άφησέ με να ηρεμήσω. Δεν μου έφταναν τόσα προβλήματα!»

Καταβεβλημένη, κατευθύνθηκε προς την κρεβατοκάμαρα για να ξαπλώσει. Από τη μια, ήμουν σαφώς αναστατωμένος που την είχα στενοχωρήσει, από την άλλη, όμως, ένιωθα και ένα είδος ανακούφισης, γιατί, τώρα πια, της είχα εκμυστηρευθεί ένα μυστικό που με βάραινε χρόνια. Αργότερα την ίδια μέρα, η μητέρα σηκώθηκε από το κρεβάτι και, σαφώς ξεκούραστη, κατευθύνθηκε στην κουζίνα. Είχα ξαπλώσει στον καναπέ αλλά φοβόμουν να πιάσω κουβέντα μαζί της. Ήμουν σε επιφυλακή· ανά πάσα στιγμή θα δεχόμουν τις βολές, δεν υπήρχε αμφιβολία γι' αυτό. Την έτρωγε, φαινόταν στη γλώσσα του σώματός της ότι δεν μπορούσε να ηρεμήσει. Την κοιτούσα με λοξές ματιές σε μια προσπάθεια να προβλέψω το επικείμενο ξέσπασμά της.

«Του μπάρμπα-Νίκου, του γείτονα, το πρώτο παιδί το ξέρεις;»

«Ναι».

«Έχει ακουστεί ότι και αυτός είναι από “αυτό”. Δεν το έχει δηλώσει ποτέ ο ίδιος, αλλά όσο να ‘ναι, δεν έχει παντρευτεί και δεν είναι και τόσο βαρύς σαν άνδρας».

«Ε, και;»

«Πρόσεξε καλά κακομοίρη μου μην μάθει κανείς τίποτα, γιατί παρ’ όλο που ο Παναγιώτης δεν έχει πει κάτι, όλο το χωριό γνωρίζει. Δεν ξέρω τι θα κάνεις, αλλά, ευχή και κατάρα σου δίνω, μη δηλώσεις πουθενά ότι είσαι ομοφυλόφιλος, γιατί καταστράφηκες κι εσύ, και εμείς μαζί σου. Αλήθεια, ως φιλόλογος, τι δουλειά περιμένεις να βρεις αν γνωρίζουν τις προτιμήσεις σου; Ποιος θα σου εμπιστευτεί το παιδί του;»

Όλα αυτά που μου τόνιζε η μητέρα, τα είχα ήδη σκεφτεί χρόνια τώρα. Όμως, δεν άντεχα άλλο το αί-

σθημα πνιγμού και μοναξιάς. Γι' αυτό και ανοίχτηκα στον Πάρη, έναν ξένο, που, στη χειρότερη περίπτωση, δεν θα ήμουν αναγκασμένος να τον συναναστρέφομαι. Δεν ήμουν όμως έτοιμος ακόμα για να ανοιχτώ στη μητέρα – αλλά τα γεγονότα με πρόλαβαν. Πλέον, δεν είχα άλλη επιλογή από το να προσπαθώ να κρατώ χαμηλούς τόνους και να μη δίνω στόχο. Ήξερα ότι με τον καιρό θα σκεφτόταν διαφορετικά, θα το αποδεχόταν ή, τουλάχιστον, έτσι ήθελα να πιστεύω.

Κάποια από τις επόμενες ημέρες κι ενώ ήμουν ακόμα στη σχολή, η μητέρα έβλεπε τηλεόραση. Καθώς άλλαζε κανάλια, άκουσε στα πεταχτά τη λέξη ομοφυλοφιλία. Με μεγάλο άγχος, ανέβασε την ένταση της φωνής και άρχισε να παρακολουθεί. Στην εκπομπή μιλούσε ένας ψυχολόγος που τύχαινε να είναι και ιερέας. Όμως, δεν μπορούσε να καταλάβει τι ακριβώς συζητούσαν, γιατί δεν είχε δει από την αρχή τη συνέντευξη. Ο ψυχολόγος αναφερόταν σε κάποια μορφή θεραπείας. Αυτό κέντρισε το ενδιαφέρον της στα λόγια του ιερέα, καθώς λόγω διπλής ιδιότητας φάνταζε αξιόπιστος.

«Πολλά ομοφυλόφιλα άτομα ενοχλούνται από τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό. Η δυνατότητα αλλαγής και επίτευξης ετεροφυλόφιλου προσανατολισμού αυξάνεται, όταν το άτομο είναι ηλικίας κάτω των 35 ετών, έχει κάποιες ετεροφυλόφιλες εμπειρίες και υπάρχει μεγάλος βαθμός κινητικοποίησης για αλλαγή. Υπολογίζεται ότι το σαράντα τοις εκατό των ομοφυλόφιλων ανδρών, που αρχίζουν θεραπεία με σκοπό την αλλαγή σεξουαλικού προσανατολισμού, το επιτυγχάνουν».

Τα λόγια του ψυχολόγου έκαναν τη μητέρα να ανα-
 θαρρήσει. Ήταν αυτό που ήθελε να ακούσει εκείνη τη
 στιγμή. Σημείωσε σε μια εφημερίδα τα στοιχεία του
 για να τον επισκεφθούμε. Αμέσως, κάλεσε τον αριθμό
 κι έκλεισε ραντεβού το συντομότερο δυνατό. Την επό-
 μενη κιόλας ημέρα, θα πηγαίναμε για να βρούμε μια
 λύση στο «πρόβλημά» μου.

Όταν επέστρεψα στο σπίτι, η μητέρα έσπευσε να
 μου αναφέρει τα «ευχάριστα νέα», μονάχα που εγώ δεν
 συμμεριζόμουν τον ενθουσιασμό της. Για έναν περίεργο
 λόγο, αισθανόμουν ότι δεν θα είχαμε ευτυχή κατάληξη.
 Μετά από έντονες συζητήσεις επί συζητήσεων για το
 αν έπρεπε να πάω, είπα να της κάνω το χατίρι, μήπως
 και ένας ειδικός της έλεγε ότι έχει πρόβλημα αποδοχής
 του γιου της. Άλλωστε, δεν στέλνουν κανέναν ομοφυλό-
 φιλο στο εκτελεστικό απόσπασμα. Αν δεν ήθελα, θα
 σταματούσα, όπως χαρακτηριστικά μου ανέφερε.

Φτάσαμε στο ραντέβου στην ώρα μας. Όταν ήρθε η
 σειρά μας, μπήκαμε στο γραφείο και καθίσαμε στις δυο
 καρέκλες. Η μητέρα άρχισε να ενημερώνει τον «ειδή-
 μονα» για την κατάστασή μου.

«Εγώ είμαι πρώτα απ' όλα μάνα και θα έκανα τα
 πάντα για να βοηθήσω το παιδί μου. Από τη στιγμή που
 έχει αυτό το πρόβλημα, δεν μπορώ να μείνω με σταυ-
 ρωμένα τα χέρια. Ήρθαμε σε εσάς μετά από δική μου
 πρωτοβουλία. Κάντε κάτι να βοηθήσετε το παιδί μου!»

«Ήρθατε στο κατάλληλο μέρος, γι' αυτό να μην ανη-
 συχείτε. Πάνω απ' όλα, πρέπει να δούμε ξεχωριστά την
 περίπτωση του γιού σας, πώς βλέπει την ομοφυλοφιλία
 και τι κενά από τη ζωή του γεμίζει. Κατ' αρχήν, Κων-
 σταντίνε, έχεις εμπειρίες σεξουαλικής φύσεως;»

«Καμία· ούτε με άνδρα ούτε με γυναίκα».

«Έχεις δεθεί ποτέ συναισθηματικά με άτομα του αντίθετου φύλου;»

«Το παιδί μου είχε κάποτε σχέσεις με δύο κοπέλες στο σχολείο».

«Είναι αλήθεια; Πώς ήταν οι σχέσεις αυτές;»

«Πώς να ήταν, δεν ήταν τίποτα σοβαρό. Απλώς, παιδιά ήμασταν και λέγαμε ότι τα έχουμε, αλλά ποτέ δεν ένιωσα κάτι, για καμία από τις κοπέλες. Ακόμα και με τη μία, που είχαμε φιληθεί στο στόμα, δεν είχα νιώσει τίποτα».

«Και πότε σου ήρθε η ιδέα στο μυαλό ότι μπορεί να είσαι ομοφυλόφιλος; Πριν ή μετά το φιλί με την κοπέλα;»

«Εκείνη τη στιγμή, απλώς επιβεβαιώθηκε για μένα. Το αντιλαμβανόμουν από πολύ νωρίτερα και προσπάθησα από μόνος μου να αλλάξω, αλλά δεν έγινε κάτι».

«Πολλές φορές, οδηγείται κανείς στην ομοφυλόφιλη συναναστροφή λόγω της αναπλήρωσης των συναισθημάτων, ή και σεξουαλικών αποτυχιών, που γνώρισε στις ετεροφυλοφιλικές σχέσεις. Αυτό πιστεύεις ότι μπορεί να ισχύει στην περίπτωση σου ή όχι;»

«Μα, σας εξήγησα. Δεν νιώθω κάποιο κενό από τις εμπειρίες μου με τις κοπέλες. Παραμείναμε φίλοι και, μέχρι πρόσφατα, κάναμε πολύ στενή παρέα. Δεν νιώθω να απέτυχα σε κάτι. Ή μάλλον, ναι, απέτυχα! Απέτυχα στο να αλλάξω, διότι δεν είναι δυνατόν να αλλάξεις αυτό που είσαι, εγώ έτοι γεννήθηκα. Είμαι ομοφυλόφιλος και είμαι μια χαρά με αυτό. Η μητέρα μου φαγώθηκε να έρθουμε για το υποτιθέμενο “πρόβλημά” μου. Δεν ήταν δική μου επιλογή».

«Διακρίνω κάποιου είδους ένταση στα λόγια σου;

Ξέρεις, όταν βρίσκεται κάποιος σε άρνηση και τον επαναφέρει στην πραγματικότητα ένα άτομο ή μια κατάσταση, συνήθως ξεσπά με θυμό και ένταση. Αν είναι όπως τα λες, τότε γιατί αντιδράς έντονα;»

«Έτσι όπως τα λέτε είναι, εγώ μόνο να τον βοηθήσω θέλω, μα τα βλέπω τα σημάδια, δεν ήταν έτσι το παιδί μου. Επαναστατεί και επιλέγει τον δρόμο της αυτοκαταστροφής».

«Μα, δεν επαναστατώ, σας εξηγώ αυτό που είμαι. Όποιος έχει διαφορετική άποψη από εσάς έχει πρόβλημα ή βρίσκεται σε άρνηση;»

«Γιατί, λοιπόν, είσαι εδώ Κωνσταντίνε;»

«Γιατί με έφερε η μητέρα μου και ήθελα να της κάνω το χατίρι».

«Λυπάμαι, αλλά δυσκολεύομαι να το πιστέψω αυτό. Επομένως, ή κάθεται και κοιτάμε πώς μπορούμε να σε βοηθήσουμε ή σταματάμε εδώ τη συνεδρία».

«Επιλέγω να σταματήσω. Μόνο πίσω ψυχολογικά θα με φέρετε. Είμαι αυτό που είμαι και δεν αλλάζω, το δοκίμασα μια φορά, δεν θα το ξαναπεράσω».

«Καλά, δεν ντρέπεσαι να είσαι τόσο ανάγωγος μπροστά στον ξένο άνθρωπο;»

«Εγώ φεύγω!»

«Η μητέρα σου σε νοιάζεται και θέλει μόνο το καλύτερο για σένα. Γι' αυτό, δεν μπορείς να την κατηγορήσεις. Εσύ από την άλλη, έχω την αίσθηση πως είσαι μπερδεμένος και απλώς επαναστατείς προς το σιδηροπτε. Είναι επιλογή σου τι θα κάνεις με αυτό το θέμα το οποίο, για μένα, συνδέεται και με την ομοφυλοφιλία».

Έφυγα από το γραφείο και ένιωθα, για ακόμα μια φορά, το αίσθημα του πνιγμού που ένιωθα όσο υποκρι-

νόμουν πως είμαι ετεροφυλόφιλος. Δεν ήθελα άλλο να κάθομαι και να ακούω έναν «ειδικό» να είναι τόσο εκτός θέματος, και μόνο χειρότερα να με κάνει να αισθάνομαι. Είχα κάνει αρκετά βήματα προς τα εμπρός, μέχρι η μητέρα να ανακαλύψει τον σεξουαλικό προσανατολισμό μου και δεν σκόπευα να ξαναγυρίσω άλλα τόσα βήματα πίσω, στο σημείο απ' όπου ξεκίνησα. Και ίσως και σε χειρότερη κατάσταση από πριν.

Όταν φτάσαμε στο σπίτι, ήμουν πάρα πολύ θυμωμένος με τη μητέρα που με έφερε σε τόσο δύσκολη θέση. Ήταν όμως κι εκείνη θυμωμένη, γιατί με έβλεπε να επαναστατώ, χωρίς να θέλω να κάνω ούτε μια προσπάθεια.

«Πώς να με βοηθήσεις, ρε μαμά, με το να με κάνεις χειρότερα; Εσύ έχεις το πρόβλημα, που δεν με αποδέχεσαι γι' αυτό που είμαι και όχι εγώ».

«Πώς τολμάς να λες ότι δεν σε αποδέχομαι; Αν δεν σε αποδεχόμουν, θα σε είχα διώξει από το σπίτι, όπως έχουν κάνει τόσοι άλλοι».

«Αυτό και μόνο που λες, δεν σε προβληματίζει για τη στάση σου απέναντί μου; Γιατί πρέπει να έχω, ντε και καλά, "πρόβλημα" επειδή είμαι ομοφυλόφιλος;»

«Μα, δεν είναι φυσιολογικό! Ο Θεός δεν έπλασε τον Αδάμ και τον Μιτάμπη, αλλά τον Αδάμ και την Εύα».

«Ποιος τα λέει αυτά; Ένας Θεός που κηρύττει την αγάπη και εκφράζει τόσο μίσος για τους ομοφυλόφιλους;»

«Μα, αστεία μου λες τώρα; Συγκρίνεις τα μήλα με τα πορτοκάλια. Εσύ δεν γεννήθηκες έτσι, το επέλεξες».

«Παρεμπιπτόντως, ο Χριστιανισμός αποδέχτηκε την ύπαρξη ψυχής στις γυναίκες μόλις το 1545 μ.Χ. Εσύ, ως χριστιανή, δεν προσβάλλεσαι από αυτό; Αλήθεια, αν είχες γεννηθεί πριν από αυτό, πώς θα ένιωθες;»

«Τι αουναρτησίες είναι αυτές που λες τώρα; Δεν έχεις τσίπα πάνω σου πια; Τι περιμένεις από εμένα; Να σε βλέπω να τραβιέσαι με τον ένα και τον άλλο, και να σε φτύνουν όλοι; Και εμένα ακόμα που είμαι μάνα σου, θα μου έρχεται εμετός να σε βλέπω αγκαλιά με έναν άνδρα».

«Άρα, μου λες με απλά λόγια ότι εσείς το έχετε το πρόβλημα και όχι εγώ. Εσείς, που βλέπετε δυο άνδρες αγκαλιά και θέλετε να τους φτύσετε».

«Θα τρελαθώ τελείως μαζί σου. Στο τέλος θα μου πεις ότι και οι κτηνοβάτες και οι παιδεραστές είναι άξιοι σεβασμού!»

«Εσύ συγκρίνεις τα μήλα με τα πορτοκάλια, μαμά. Στους κτηνοβάτες και τους παιδεραστές υπάρχει μια στοιχειώδης διαφορά. Δεν υπάρχει η συναίνεση, όπως υπάρχει στους ομοφυλόφιλους. Γι' αυτό η παιδερασία και η κτηνοβοασία είναι εγκλήματα, ενώ η ομοφυλοφιλία όχι. Γενικεύεις και ισοπεδώνεις τα πάντα, αυτό κάνεις».

«Δεν μπορεί τόσοι άνθρωποι να κάνουν λάθος και εσύ να έχεις δίκιο, που ακόμα δεν βγήκες απ' τ' αυγό».

«Τώρα, σου φταίει και το γεγονός ότι είμαι νεότερος από σένα. Φεύγω. Δεν κάθομαι άλλο εδώ να με τρελάνεις. Αρκετά! Πάω να πάρω λίγο αέρα».

Είχα φτιάσει στα όριά μου και η έξοδός μου από το σπίτι αμέσως μου έδωσε μεγάλη ανακούφιση. Άφησα την πόρτα του σπιτιού ανοιχτή σκοπίμως, ώστε να με ακούσει να χτυπώ την πόρτα του Πάρη. Για καλή μου τύχη, ο Πάρης ήταν εκεί και ετοιμαζόταν να πάει στο γραφείο της μητέρας του. Καθώς προχωρούσαμε, σε μια προσπάθεια να αλλάξω θέμα και διάθεση, άρχισα να ρωτώ τα νέα του. Ο Πάρης είχε μόλις επιστρέψει

από ταξίδι στη Σαντορίνη με το αγόρι του. Όταν φτάσαμε και διάβασα την ταμπέλα που έγραφε «Μαριάννα Χρονοπούλου – Ψυχίατρος», άρχισα να διστάζω να μπω μέσα.

«Άντε, τι κάθεσαι, θα έρθεις;»

Μπήκα, τελικά, αλλά είχα κολλήσει πίσω από τον Πάρη. Σχεδόν γαντζωμένος πάνω του ήμουν. Δεν ένιωθα άνετα και στην πρώτη ευκαιρία που βρήκα τον ρώτησα.

«Γνωρίζει η μητέρα σου για σένα;»

«Φυσικά!»

«Και δεν έχει πρόβλημα;»

«Γιατί να έχει; Στον σβέρκο της κάθομαι;»

Ο Πάρης με σύστησε στη μητέρα του και άπλωσα το χέρι μου με επιφυλακτικότητα. Έκανα υπομονή και δεν έβγαζα άχνα, μέχρι να έρθει η ώρα να φύγουμε. Όταν βγήκαμε από το ιατρείο, περιέγραψα στον Πάρη τι είχε προηγηθεί, λίγες ώρες πριν, με τον δήθεν ψυχολόγο.

«Δεν είμαστε καλά! Ακούς, εκεί, η ομοφυλοφιλία πρόβλημα! Αλλά, και αυτός πόσο άσχετος είναι με το αντικείμενο; Μου φαίνεται η μητέρα σου πρέπει να επισκεφτεί επειγόντως τη δική μου. Μα, που σε πήγε; Στον τελευταίο κομπογιαννίτη για να σε αλλάξει; Πάλι καλά που δεν σου έκανε και κανέναν εξορκισμό, να λες. Κι εσύ, γιατί δεν μου έλεγες τίποτα νωρίτερα, που ήμασταν στο γραφείο της μητέρας μου να της μιλούσαμε λίγο;»

«Δεν ήθελα να σε επιβαρύνω με δυοάρεστα. Πάντως, νομίζω ότι θα ήταν πολύ χρήσιμο να ακούσει και μια δεύτερη γνώμη».

«Μην ανησυχείς, σήμερα κιόλας θα μιλήσω στη μητέρα μου γι' αυτό το θέμα».

«Ίσως δεν είναι κατάλληλη στιγμή ακόμα. Ίσως θα ήταν καλύτερα να αφήσουμε να περάσει λίγος καιρός, να ξεχαστεί το θέμα και ίσως να αλλάξει γνώμη».

«Τι το πέρασε; Ότι είναι γρίπη και θα περάσει; Άμα η μάνα σου έχει κάλο στον εγκέφαλο, δεν πρόκειται να αλλάξει γνώμη. Έννοια σου και θα επιληφθώ του θέματος».

«Τι θα κάνεις δηλαδή;»

«Θα στη στρώσω εγώ. Δεν με ξέρει καλά εμένα. Έλεος, πια! Μας έχουν καταστρέψει οι γονείς, λες και τους κάναμε κάτι. Όσον αφορά εσένα, οποτεδήποτε χρειαστείς βοήθεια, μη διστάσεις να απευθυνθείς στη μάνα μου. Έρχονται δύσκολα στη ζωή σου και μέχρι να βγεις από αυτά, θα χρειαστείς υποστήριξη. Τη δική μου θα την έχεις».

Γνώριζα πολύ καλά ότι η μητέρα δεν θα δεχόταν τόσο εύκολα μια δεύτερη γνώμη, πόσο μάλλον όταν θα ήταν διαφορετική από τη δική της. Πίστευα ότι αν την άφηνα να σκεφτεί, θα έβλεπε πιο ψύχραιμα τα πράγματα. Άλλωστε, δεν ήθελα να την επιβαρύνω περισσότερο τη συγκεκριμένη στιγμή που περίμενε να βγουν τα αποτελέσματα των εξετάσεών της.

Μέχρι τότε, η μητέρα συνέχισε να επισκέπτεται τον ψυχολόγο προσπαθώντας να βρει μια λύση για το «θέμα» μου. Στην τελευταία επίσκεψή της, ήταν ιδιαίτερα προβληματισμένη με αυτά που άκουσε και δεν μπορούσε με τίποτα να τα βγάλει από το μυαλό της.

«Οι αμφιθυμικοί ομοφυλόφιλοι υποκινούνται από ποικίλα κίνητρα. Σε αυτήν την κατηγορία, ανήκουν ο αντισταθμιστικός ομοφυλόφιλος, ο φιλήδονος ομοφυλόφιλος,

ο εκδιδόμενος αμφιθυμικός ομοφυλόφιλος και ο κατά προτίμηση ομοφυλόφιλος. Στην πρώτη κατηγορία, το άτομο αναπληρώνει συναισθηματικές και σεξουαλικές αποτυχίες που ένιωσε από τις ετεροφυλοφιλικές σχέσεις. Στη δεύτερη κατηγορία, το άτομο επιδιώκει την άμεση ικανοποίηση του οργασμού, αδιαφορώντας για το φύλο του ερωτικού συντρόφου. Στην τρίτη κατηγορία, το άτομο εκδίδεται επιδιώκοντας χρηματικά οφέλη ή ανταλλάγματα, ενώ η προσωπικότητα του ατόμου διέπεται από ψυχοπαθητικά χαρακτηριστικά. Τέλος, στην τέταρτη κατηγορία, το άτομο συνάπτει ετεροφυλόφιλες σχέσεις και τις επιδεικνύει, ενώ, συνάμα, αντικείμενο του πόθου του αποτελούν νεαρά, ή και ανήλικα άτομα»

Όλα αυτά είχαν σοκάρει τη μητέρα, σε βαθμό που ένιωθε τρομοκρατημένη για το μέλλον μου. Πολλά από τα επόμενα βράδια δυσκολευόταν να κοιμηθεί. Αναρωτιόταν συνεχώς για τον κόσμο που θα συναναστρεφόμεν και αυτό της δημιουργούσε διαρκή αγωνία για τις παρέες μου. Ένωθε ότι με χάνει σε μια δίνη από την οποία δεν μπορούσε να με βγάλει. Δεν μπορούσε να καταλάβει, γιατί ενώ με είχε μεγαλώσει με τόση αγάπη, επέλεγε τον δρόμο αυτό στη ζωή μου.

Σε όποια προσπάθεια της να με μεταπείσει, έβρισκε αρνητισμό και επιθετικότητα στον λόγο μου, χωρίς να μπορεί να καταλάβει γιατί δεν συμμεριζόμουν τα λόγια και την αγωνία της. Από την πλευρά μου, έβλεπα σε εκείνη την προσπάθειά της να με αλλάξει, καθώς δεν μπορούσε να εμπιστευθεί τα λόγια μου, πως οι ομοφυλόφιλοι δεν είναι όπως τους περιέγραφε εκείνος ο ψυχολόγος. Καθημερινά, το σπίτι μετατρέποταν σε πεδίο λογομαχιών και συναισθηματικών εντάσεων με-

ταξύ μας, όσπου έφτασε η ημέρα που θα έβγαιναν τα αποτελέσματα των εξετάσεων. Η βιοψία για το στήθος της ήταν αρνητική. Ο όγκος ήταν καλοήθης, προς μεγάλη ανακούφιση και των δυο μας. Μαζεύοντας τα πράγματά της για να κατέβει στο χωριό, με παρακάλεσε να προσέχω τις παρέες μου. Εκείνη τη στιγμή, βγήκα από το σπίτι για να αγοράσω καινούρια ρούχα και, συμπτωματικά, ο Πάρης είχε αποφασίσει να επισκεφτεί τη μητέρα μου.

«Καλησπέρα σας, κυρία Ιφιγένεια, τι κάνετε;»

«Τι κάνεις εσύ εδώ;»

«Ήρθα να πιούμε έναν καφέ πριν φύγετε. Μα, καλά, τι αγένεια να μην με έχετε καλέσει ποτέ στο σπίτι σας;»

«Πρέπει να φύγω, θα χάσω το λεωφορείο».

«Δεν πειράζει, θα πάρετε το επόμενο. Στη χειρότερη, θα φύγετε αύριο».

«Τι συμβαίνει εδώ; Μπορείς να περάσεις έξω, σε παρακαλώ. Έχεις έρθει σε πολύ ακατάλληλη στιγμή».

«Γνωρίζω πολλά περισσότερα για το πώς σκέφτεστε για μένα. Το βλέπω ότι δεν ανέχεστε να με αντικρίζετε και γι' αυτό ήρθα. Ήρθα για να το λύσουμε μια και καλή το όλο θέμα μεταξύ μας, και στην πορεία να βγει κάτι καλό».

«Πέρασε έξω, σε παρακαλώ, που ήρθες στο σπίτι μου να μου κάνεις τον καμπόσο!»

«Άκου να σου πω, καλό μου. Ο Κωνσταντίνος είναι πάρα πολύ καλό και ευαίσθητο παιδί. Αν συνεχίσετε στο ίδιο βιολί, θα το καταστρέψετε το παιδί σας. Και με την ευκαιρία, ορίστε μια κάρτα ενός ειδικού —και όχι κομπογιαννίτη— να ενημερωθείτε».

«Σε παρακαλώ, παρά πολύ!»

«Μη με παρακαλείς καθόλου και άκου τι έχω να σου πω, γιατί θα στα πω μια φορά· στα γαϊδούρια τα λένε περισσότερες. Ενημερώσου, χρυσό μου. Πού νομίζεις ότι ζεις; Πάνω στα όρη και τα άγρια βουνά; Η επιστήμη προχώρησε και έδωσε τις απαντήσεις. Μείνε όσο θέλεις στον μεσαίωνα, αλλά για σένα, όχι για να τραβάς και τους άλλους. Αυτά είχα να σου πω, είσαι ελεύθερη να φύγεις».

«Το θράσος σου δεν περιγράφεται. Πέρνα έξω!»

Η μητέρα είχε γίνει ιπυρ και μανία. Πήρε τον δρόμο προς το ΚΤΕΛ βράζοντας στο ζουμί της. Ο Πάρης, από την άλλη, το διασκέδασε πολύ το όλο σκηνικό. Ήξερε πολύ καλά ότι μόνο με την τρέλα μπορούσε να της περάσει τα μηνύματα για να σκεφτεί, χωρίς να βρει πάτημα πάνω του.

Το επόμενο διάστημα, οι επισκέψεις της στην Αθήνα έγιναν συχνότερες. Η φθορά της διαπροσωπικής αντιπαράθεσης συσσωρευόταν. Η ψυχική εξουθένωση έφερε την διαρκή υπερένταση. Δεν μπορούσα να ξεκουραστώ στον ύπνο. Πεταγόμεν με το παραμικρό. Ακόμα και το θρόισμα των φύλλων στον ακάλυπτο έμοιαζε με ακατάσχετη φλυαρία. Οι μόνες στιγμές ηρεμίας ήταν όταν έβγαινα από το σπίτι και ευτυχώς, τώρα πια, είχα πολύ σημαντικούς λόγους για να φεύγω. Ποτέ μου δεν φανταζόμουν ότι θα ένιωθα ξεκούραστος εκτός σπιτιού.

Όποτε έβγαινα, συναντούσα τον Ορέστη και άδειαζε το μυαλό μου. Ο Ορέστης, βέβαια, ήταν αγχωμένος, χωρίς όμως να μου εξηγεί τον λόγο. Ανέφερε μονάχα ότι θα πηγαίνε στην Πάτρα, στον καταυλισμό των μεταναστών για να βοηθήσει σε διάφορα θέματα

που είχαν προκύψει. Για να αποφύγει να αναφερθεί σε περισσότερα, έδειχνε να ενδιαφέρεται πιο πολύ για τα δικά μου νέα, ακόμα και αν ήταν δυσάρεστα ή μίξερα.

Σε μια από αυτές τις βόλτες, περπατήσαμε στο κέντρο της Αθήνας και ο Ορέστης φάνηκε να χαλαρώνει. Συζητούσαμε όλο το απόγευμα για διάφορα θέματα. Περάσαμε από το Μοναστηράκι, την Πλάκα, το Θησείο και καταλήξαμε στον Βράχο του Άρειου Πάγου. Εκεί, ανεβήκαμε τα λαξευμένα σκαλοπάτια για να απολαύσουμε από ψηλά τη θέα του φωταγωγημένου κέντρου της πόλης.

Καθώς περνούσε η ώρα και ο ήλιος άρχισε να δύει στον ορίζοντα, ο Ορέστης βρήκε την ευκαιρία να μου κάνει έκπληξη διαβάζοντάς μου το ποίημα «Ηλιοβασίλεμα» του Χρήστου Αντωνόπουλου. Ο ήλιος έδυσε ενώ εμείς φιλιόμασταν. Πριν πάρουμε τον δρόμο της επιστροφής, με κοίταξε έντονα, μου έπιασε το χέρι και μου είπε:

«Θέλω να ξέρεις ότι σ' αγαπώ. Να ξέρεις ότι θα σε σκέφτομαι».

«Και εγώ σ' αγαπώ και θα σε σκέφτομαι όσο λείπεις».

«Μάλλον γίνομαι πολύ συναισθηματικός όταν βρίσκομαι σε τόσο ρομαντικό μέρος».

Μου χαμογέλασε αλλά το χαμόγελό του δεν φαινόταν εντελώς σίγουρο.

Δεν απέχουμε πολύ από τη στιγμή που μπαίνεις εσύ στη ζωή μου. Αν και το καθοριστικότερο γεγονός δεν στο ανέφερα ακόμα. Όμως, όλα αυτά, μαζί με εκείνα που θα ακολουθούσαν, διαμόρφωσαν εμένα όπως με γνώριες και ίσως έχεις αρχίσει να καταλαβαίνεις το πώς με επηρέασαν, αλλά και τη σχέση μου μαζί σου.

12 Οκτωβρίου 2007

Ήταν Παρασκευή πρωί· το ρολόι έδειχνε δέκα. Ο Νίκος είχε μόλις αράξει το αμάξι του έξω από το σπίτι του Ορέστη και τον περίμενε. Ο Ορέστης, με ένα σακίδιο στον ώμο, κατέβαινε τα σκαλοπάτια της επιβλητικής μεζονέτας. «Πρέπει να το κάνω, δεν υπάρχει άλλη λύση» σκεφτόταν, σε μια προσπάθεια να πείσει τον εαυτό του. Όλα ήταν στη θέση τους. Η Ειρήνη με τον Νίκο είχαν ανταλλάξει αυτοκίνητα νωρίτερα κι εκείνη είχε ξεκινήσει για την Πάτρα, όπως θα έκαναν κι ο Νίκος με τον Ορέστη.

Γύρω στις τρεις το μεσημέρι, η Ειρήνη σταματά το όχημά της σε μια ήσυχη γειτονιά στα προάστια της Πάτρας και βγάζει από την τσέπη του στενού παντελονιού της ένα κίτρινο χαρτί με έναν αριθμό τηλεφώνου. Πλησιάζει το καρτοτηλέφωνο που βρισκόταν στην άκρη του δρόμου και καλεί τον αριθμό.

«Παρακαλώ;»

«Το φορτίο είναι έτοιμο για παραλαβή».

Μετά από μισή ώρα, εμφανίστηκε το αμάξι που

οδηγούσαν ο Νίκος με τον Ορέστη. Το άφησαν και μπήκαν στο αυτοκίνητο της. Ο Νίκος άνοιξε το ντουλαπάκι του συνοδηγού και βρήκε μέσα τα κλειδιά μαζί με δύο εισιτήρια για Ιταλία. Έβαλε μπροστά τη μηχανή και γύρισε να κοιτάξει τον Ορέστη που καθόταν δίπλα του και έδειχνε να μην νιώθει άνετα. «Όλα θα πάνε μια χαρά, θα δεις» του είπε.

Ο Ορέστης χαμογέλασε, χωρίς όμως να είναι απόλυτα σίγουρος αν ήταν έτοιμος γι' αυτό που θα ακολουθούσε. Για να κρύψει την αμηχανία του, άνοιξε το παράθυρο και κοίταξε προς τον συννεφιασμένο ουρανό. «Σε δυο μέρες θα είμαι πίσω» σκέφτηκε. Το αυτοκίνητο κατέβηκε προς την παραλιακή και μετά από δέκα λεπτά έστριψε δεξιά στην είσοδο του λιμανιού. Ο Νίκος του έδωσε το ένα εισιτήριο για να μπει στο πλοίο πεζός. «Αυτό είναι το πλοίο. Θα σε δω στο κατάστρωμα».

Ο Ορέστης κατέβηκε από το αυτοκίνητο και περπάτησε προς την είσοδο των επιβατών κοιτώντας το εισιτήριό του. Η εκκωφαντική σειρήνα του πλοίου άρχισε να ηχεί ενώ οι προπέλες του είχαν ήδη αρχίσει να ανακατεύουν τα ήρεμα νερά του λιμανιού. Το αυτοκίνητο ίσα που πρόλαβε να επιβιβαστεί και ο Ορέστης, καθώς ανέβαινε τη στενή και απότομη σκάλα που οδηγούσε στο κατάστρωμα, σκέφτηκε: «Όλα θα πάνε καλά, πρέπει να πάνε καλά!» Το πλοίο είχε ήδη σαλπάρει και πια δεν μπορούσε να κάνει πίσω.

Η Ειρήνη, από το πάρκο δίπλα στον φάρο της Πάτρας, παρακολουθούσε από μακριά το πλοίο να φεύγει και ευχήθηκε καλή τύχη στον Ορέστη, τον Νίκο και κυρίως στον Μαζίρ που βρισκόταν στο πορτμπαγκάζ του αυτοκινήτου. Η ψύλη προς την ελευθερία ήταν

μπροστά του. Όταν το πλοίο χάθηκε από τον ορίζοντα, η Ειρήνη πήρε τον δρόμο της επιστροφής στην Αθήνα. Το μόνο που μπορούσε να κάνει ήταν να περιμένει τις επόμενες δύο ημέρες να κυλήσουν για να δει τον Νίκο με τον Ορέστη να επιστρέφουν και να καταλάβει ότι όλα στέφθηκαν με επιτυχία.

Οι δύο ημέρες πέρασαν αλλά ο Νίκος με τον Ορέστη ήταν άφαντοι. Η Ειρήνη συνέχισε να περιμένει, όμως, ούτε την τρίτη ούτε την τέταρτη μέρα εμφανίστηκαν. Τότε συνειδητοποίησε πως κάτι είχε πάει στραβά. Δεν μπορούσε όμως να κάνει τίποτα. Άφησε μερικές ημέρες να περάσουν και μετά από μια βδομάδα, πλησίασε τους γονείς του Νίκου για να πάρει κάποιες πληροφορίες.

Την ίδια εβδομάδα, παρατήρησα κι εγώ ότι ο Ορέστης απουσίαζε από την ποιητική ομάδα όπου συναντιόμασταν. Προσπάθησα να τον καλέσω στο κινητό του, αλλά υπήρχε μόνο το αυτόματο μήνυμα: «Ο αριθμός αυτός δεν αντιστοιχεί σε συνδρομητή». Δεν ήξερα τι είχε γίνει, αλλά υπέθετα πως κάποια από τις επόμενες ημέρες θα τον ξαναέβλεπα. Όσπου, ένα απόγευμα, μετά την συνάντηση της ποιητικής ομάδας, με περίμενε απ' έξω η Ειρήνη. Έφερνε άσχημα νέα και φαινόταν στο πρόσωπό της.

«Δεν ξέρω από πού να αρχίσω».

«Τι συμβαίνει; Ο Ορέστης είναι καλά;»

«Είναι περίπλοκο».

«Δηλαδή;»

«Ο Ορέστης δεν θα ξαναγυρίσει».

«Τι του συνέβη; Με τρομάζεις!»

«Είναι στη φυλακή. Πέρασε παράνομα στην Ιταλία

έναν μετανάστη μαζί με τον Νίκο και τους έπιασαν εν πλω. Το καλό της υπόθεσης είναι ότι βρίσκεται Ελλάδα και θα δικαστεί εδώ».

Ήμουν σε άρνηση. Μου φαινόταν εξωπραγματικό, άτομα της ηλικίας μου να είναι αναμεμιγμένα σε μια τόσο σοβαρή υπόθεση. Στην αρχή, πίστευα ότι μου έκανε κάποια κακόγουστη φάρσα, σε συνεννόηση με τον Ορέστη, για να δουν την αντίδρασή μου. Η Ειρήνη όμως άρχισε να μου διηγείται τα γεγονότα από την αρχή.

«Όλα ήταν ιδέα του Νίκου, να βοηθήσουν έναν μετανάστη, ονόματι Μαζίρ, ο οποίος είχε εγκλωβιστεί στην Ελλάδα εδώ και τρία χρόνια, ενώ η γυναίκα του και το παιδί του βρίσκονταν ήδη στην Ιταλία από το 2004. Ο Μαζίρ ήταν από τους άτυχους, γιατί προσπάθησε να περάσει τα σύνορα λίγους μήνες μετά την απόφαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης να επιστρέφει στη χώρα πρώτης εισόδου όποιους μετανάστες προσπαθούσαν να περάσουν παράνομα τα σύνορα άλλης Ευρωπαϊκής χώρας. Ο Ορέστης απλώς προσφέρθηκε να βοηθήσει τον Νίκο, όταν είχαν εξαντλήσει κάθε περιθώριο με τη νόμιμη οδό. Με ιπλοίο από την Πάτρα, μέτεφεραν στο πορτμπαγκάζ του αυτοκινήτου τον Μαζίρ, με σκοπό να τον περάσουν κάτω από τη μύτη των Αρχών, όμως, κάτι δεν πήγε καλά με το σχέδιό τους και τους συνέλαβαν ενώ βρίσκονταν ακόμα στα χωρικά ύδατα της Ελλάδας. Θα λάμβανα, κανονικά, και εγώ μέρος, αλλά, τελευταία στιγμή, ο Ορέστης μου ζήτησε να μην τους ακολουθήσω για να μεταφέρω σ' εσένα τα νέα, αν δεν επέστρεφε πίσω».

Οι δυνάμεις μου άρχισαν να με εγκαταλείπουν, τα πόδια μου έτρεμαν ενώ μια αίσθηση πνιγμού και δυ-

σοφρίας άρχισε να με κυριεύει. Ακούμπησα καταγής και η πρώτη μου σκέψη ήταν να τον επισκεφτώ στη φυλακή. Η Ειρήνη όμως μου είπε πως δεν ήταν καλή ιδέα, διότι ακόμα ήταν πολύ νωρίς και πολύ πιθανό ο Ορέστης να ήταν στην απομόνωση, οπότε κανείς δεν θα μπορούσε να τον επισκεφτεί.

Δεν με χωρούσε ο τόπος. Είχα την ανάγκη να με χτυπήσει φρέσκος αέρας κι άρχισα να περπατώ χαμένος στους δρόμους. Παντού υπήρχε πλήθος κόσμου και ένιωθα ένα αίσθημα κλειστοφοβίας να με κατακλύζει. Περπατούσα όσο πιο γρήγορα μπορούσα, αλλά, όπου και να πήγαινα, υπήρχε πολύς κόσμος σε όλες τις κατευθύνσεις. Μου ερχόταν να αρχίσω να ουρλιάζω. Δεν ξέρω ακόμα πως κρατήθηκα, μέχρι που, τελικά, έφτασα στον πεζόδρομο της Ακρόπολης. Ανέβηκα στον βράχο του Άρειου Πάγου και κάθισα στο σημείο όπου είχαμε καθίσει την τελευταία φορά.

«Γιατί το έκανε αυτό;» ήταν η σκέψη που βασάνιζε συνέχεια το μυαλό μου. «Θα μπορούσε τόσα περισσότερα να προσφέρει εκτός φυλακής. Θα μπορούσαμε μαζί, με μεγάλη προσπάθεια, να βελτιώσουμε τις συνθήκες ζωής των μεταναστών. Τι κέρδισε με αυτή την απερισκεψία;»

Για κάποιο διάστημα, η θλίψη με συντρόφευε διαρκώς. Με περίμενε κάθε πρωί όταν ξυπνούσα και έμενε μαζί μου όλη μέρα, σε όλο τον δρόμο προς τη σχολή, στο γυρισμό για το σπίτι και όλη την ώρα που έβγαινα βόλτα με τους συμφοιτητές. Μερικές φορές, με ακολουθούσε και στα όνειρά μου, τόσο που ξυπνούσα με το πρόσωπο μούσκεμα από τον ιδρώτα. Ωστόσο, προσαπθούσα κάθε μέρα να σέρνω το κορμί μου για να εκπληρώσω τις υποχρεώσεις μου.

Όσπου, μια ημέρα, έφτασα να μην έχω όρεξη να βγω από το σπίτι. Άρχισα να απουσιάζω από τα μαθήματα στη σχολή και σταμάτησα να ασχολούμαι με την ποιητική ομάδα, και την εθελοντική διδασκαλία ελληνικών. Πώς θα μπορούσα, άλλωστε, να πηγαίνω στον αντιεξουσιαστικό χώρο, όπου όλα μου θύμιζαν τον Ορέστη; Ακόμα και το καθημερινό μαγείρεμα μου φαινόταν πια κοπιαστική αγγαρεία. Το αποτέλεσμα ήταν να παραλείπω γεύματα ή, όποτε είχα χρήματα, να καταφεύγω στην εύκολη λύση του έτοιμου φαγητού. Η μόνη ασχολία που μου έδινε κάποια ευχαρίστηση ήταν να αφήνομαι, όλο και περισσότερο, μέσα στη ρομαντική μελαγχολία των ποιημάτων του Λόρδου Βύρωνα και στη συγγραφή δικών μου.

Εκτός απ' όλα αυτά, έπρεπε να ανέχομαι τη μητέρα με τα συνεχή τηλεφωνήματά της, το κήρυγμα και τις υποδείξεις. Ενώ, πριν, απλώς εκνευριζόμουν, τώρα πια δεν είχα τη δύναμη ούτε γι' αυτό. Την άφηνα να μιλά στο τηλέφωνο ενώ το μυαλό μου γυρνούσε αλλού. Σε ό,τι και να μου έλεγε —που, για να είμαι ειλικρινής, δεν θυμάμαι καν τα περισσότερα— της απαντούσα με ένα βαριεστημένο «ναι». Δεν κατάλαβε τίποτα απ' ό,τι περνούσα —άλλωστε δεν της ανέφερα ποτέ κάτι. Θα νόμιζε ότι είχα κουραστεί μαζί της, να μου μιλά ακατάπαυστα και συγκεχυμένα. Το καλό της υπόθεσης ήταν ότι άρχισε να μειώνει τα τηλεφωνήματα, γιατί δεν έβρισκε την αντιπαράθεση που της πυροδοτούσε το καθήκον της ως μητέρα να με σώσει. Ίσως να νόμιζε ότι σταμάτησα να επαναστατώ, άρα ήμουν σε καλό δρόμο — για εκείνη. Ήμουν χαμένος στον κόσμο μου, αλλά και η μητέρα μου δεν ιπήγαινε πίσω. Τελικά, δεν ξέρω, αν

εγώ ή εκείνη ήταν περισσότερο για λύτωση. Εγώ, που είχα αρχίσει να βλέπω τον εαυτό μου να παραληρεί μέσα στο μικροσκοπικό δωμάτιο ή η μητέρα, που υποτίθεται ότι ήταν σε πλήρη διαύγεια;

Ο Πάρης, έχοντας μέρες να με δει, χτύπησε κάποια στιγμή την πόρτα. Απορροφημένος στη συγγραφή, ίσα που άκουσα τον ήχο. Σηκώθηκα με κόπιο από την καρέκλα και σέρνοντας το ένα πόδι πίσω απ' τ' άλλο, έφτασα στην πόρτα και την άνοιξα. Ο Πάρης, με περισή χαρά, με χαιρέτησε, αλλά από τη μισάνοιχτη πόρτα, είδε το σπίτι σε άθλια κατάσταση, με σκουπίδια και ρούχα πεταμένα παντού.

«Είσαι καλά; Σε βλέπω λίγο κομμένο ή εμένα μου φαίνεται;»

«Ας τα λέμε καλά».

«Χαθήκαμε! Πάνε βδομάδες που έχουμε να μιλήσουμε».

«Εδώ ήμουν όλο αυτό το διάστημα και βρίσκομαι σε συγγραφικό οίστρο».

«Αλήθεια; Ολόκληρο βιβλίο γράφεις και χάθηκες από προσώπου γης;»

«Μπα, τίποτα σημαντικό».

«Ααα, θέλω να ακούσω. Λοιπόν, θα με καλέσεις μέσα επιτέλους ή θα στεκόμαστε στην πόρτα μια ώρα να τα λέμε;»

Ο Πάρης διέκρινε μια ιδιαίτερη μελαγχολία και κατάλαβε αμέσως πως κάτι μου είχε συμβεί. Μη θέλοντας να με αφήσει μόνο, μπήκε μέσα και προσφέρθηκε να μου τακτοποιήσει λίγο το σπίτι.

«Για πες τώρα τι τρέχει;»

«Τι να τρέχει;»

«Μα, τι με πέρασες, για στραβό; Εδώ υπάρχουν σημάδια πως κάτι σε βασανίζει. Το σπίτι είναι λες και σου βομβάρδισαν τις ντουλάπες, κι έχεις αφήσει γένια, δεν ξέρω κι εγώ πόσων ημερών. Αλήθεια, από πότε έχεις να κάνεις μπάνιο;»

«Εεε...»

«Τι εεε; Λέγε!»

«Ο Ορέστης είναι στη φυλακή!»

«Αυτό το ξέρω, το έμαθα από έναν κοινό μας γνωστό. Εσύ όμως γιατί είσαι έτσι;»

«Τον αγαπώ και δεν μπορώ να καταλάβω γιατί το έκανε;»

«Μικρέ μου, είναι προφανής η απάντηση. Όποιος δεν έχει μυαλό, το χτυπάει το κεφάλι του. Το είχα καταλάβει πως ήσουν τοιμημένος μαζί του, αλλά γιατί σε πήρε από κάτω ρε παιδί μου τόσο πολύ; Η ζωή προχωράει, εσύ κοίτα να ζήσεις τη ζωή σου και άσε τον Ορέστη να αναλάβει τις συνέπειες των πράξεών του. Θα ξαναερωτευτείς, θα γνωρίσεις πολύ καλύτερους από τον Ορέστη».

«Δεν είναι μόνο αυτό».

«Για λέγε...»

«Η μητέρα θέλει να με αλλάξει. Έχει μπλέξει με τον κομπογιαννίτη και της έχουν σκαλωθεί ένα σωρό ανακρίβειες στο μυαλό».

«Αυτό είναι όντως σοβαρό, αλλά μην ανησυχείς, η μητέρα μου θέλει πολύ να σε βοηθήσει. Νομίζω ότι αυτό που χρειάζεσαι αυτή τη στιγμή είναι μια καλή βόλτα να ξεσκάσεις λίγο. Μπες για μπάνιο, σήμερα πάμε στο Γκάζι».

Παρ' όλο που δεν είχα ενέργεια, μπήκα για μπάνιο. Ο Πάρης συνέχισε να συμμαζεύει το σπίτι και ταυτό-

χρονα έστειλε ένα μήνυμα στο κινητό του συντρόφου του για να έρθει στο Γκάζι μαζί με φίλους του. Κάπως έτσι φρόντισε να φέρει εσένα στην παρέα, χωρίς εγώ να γνωρίζω τίποτα, φυσικά. Όταν ετοιμάστηκα, βγήκαμε και κατηφορίσαμε στο κέντρο της πόλης με κατεύθυνση το Γκάζι.

Η ώρα ήταν αργά το απόγευμα και το φως του ήλιου είχε πέσει. Πρώτη φορά επισκεπτόμουν το Γκάζι φωτισμένο. Ο Πάρης με έπιασε από το χέρι και κατευθυνθήκαμε στο αγαπημένο του μαγαζί το οποίο ήταν αρκετά εντυπωσιακό από πλευράς διακόσμησης. Καθίσαμε σε ένα τραπέζι και παραγγείλαμε από ένα ποτό. Αν και δεν έπινα αλκοόλ μέχρι τότε, είχα ανάγκη να ζαλιστώ, να ξεχάσω, να αφεθώ.

Ο Πάρης συνεχώς μου χαμογελούσε για να με κάνει να αισθανθώ πιο άνετα. Ωστόσο, δεν ήμουν ο παλιός εαυτός μου, κάτι έλειπε, μια φλόγα και όρεξη για ζωή. Όση διάθεση και να είχα για να βγω από το τέλμα, δεν μπορούσε να γίνει με τη μία. Το μαγαζί ώρα με την ώρα άρχισε να γεμίζει και ο Πάρης κοίταζε που και που ανάμεσα στο πλήθος για γνωστούς. Υπήρχαν στιγμές που αφαιρούμουν εντελώς, σχεδόν απομονωνόμουν από τον περιβάλλοντα χώρο χαμένος σε σκέψεις, παίζοντας με τα δάχτυλά μου ή πίνοντας το ποτό μου, μέχρι να περάσει η ώρα και να γυρίσω στο σπίτι. Άλλες πάλι στιγμές, άλλαζε η διάθεσή μου και ήθελα να καθίσω, σχεδόν διασκεδάζα.

Σε κάποια φάση, μπήκατε στο μαγαζί με τον δεσμό του Πάρη. Καθίσατε μαζί μας κι εσύ ήρθες κι έκατσε δίπλα μου. Αμέσως μου ουστήθηκες κι εγώ εντελώς τυπικά ανταποκρίθηκα. Δεν είναι ότι δεν μου άρεσες, αλ-

λά ήμουν αλλού. Μου έλειπε η διάθεση. Ήταν πολύ νωρίς ακόμα.

Στις διάφορες ερωτήσεις σου για να γνωριστούμε καλύτερα, αν θυμάσαι, αργούσα να ανταποκριθώ, όχι επειδή το έπαιζα δύσκολος, απλώς στο μυαλό μου είχα να ισορροπήσω άλλα πράγματα. Κάποια στιγμή, ο Πάρης, τραβώντας με από τα χέρια, με σήκωσε να χορέψουμε. Με πήρε αγκαλιά και με κινούσε δεξιά αριστερά για να μου δώσει ρυθμό.

«Ταιριάζετε πάρα πολύ, μακάρι να προχωρήσετε περισσότερο. Είναι πολύ καλό παιδί. Είδες, μόνο τα καλύτερα έχω για σένα».

«Και που ξέρεις αν ενδιαφέρεται για μένα;»

«Μην αρχίζεις τώρα τα κουλά. Στραβός δεν είμαι, όλο γυρισμένος προς εσένα είναι και βλέπω μιλάτε συνέχεια. Εμείς, είμαστε δεν είμαστε στην παρέα, το ίδιο κάνει. Μη σου πω ότι σε έχει ήδη γδύσει με τα μάτια του».

Το υπόλοιπο της βραδιάς κύλησε ομαλά, δεν ήμουν έτοιμος για μια νέα περιπέτεια και, γενικά, είχα κρατήσει τυπική στάση απέναντι σου. Θυμάμαι μου πρότεινες να πάμε μια βόλτα οι δυο μας για να μιλήσουμε πιο ήρεμα. Ο Πάρης ακούγοντας την πρότασή σου πετάχτηκε: «Πολύ καλή ιδέα! Εμείς θα είμαστε εδώ να σας περιμένουμε μέχρι να επιστρέψετε».

Έχοντας πει το ποτό μου από ώρα και έχοντας λίγο βαρεθεί να είμαι κλεισμένος μέσα σε τέσσερις τοίχους, σε ακολούθησα προς την έξοδο. Καθώς περπατούσαμε, θυμάμαι με ρωτούσες συνεχώς για να με γνωρίσεις καλύτερα. Δεν ήθελα να παίζω με τα συναισθήματά σου και σου είπα επιγραμματικά όσα μου είχαν συμβεί το προηγούμενο διάστημα. Θυμάμαι ακόμα την

έκφραση απογοήτευσης στο πρόσωπό σου. Αλλά δεν έπαψες να προσπαθείς, κάτι που μου έκανε εντύπωση σε σένα. Το έριξες στα πειράγματα και τα αστεία, ίσως για να βγεις κι εσύ από την αμηχανία, ίσως για να με κάνεις να σε γνωρίσω περισσότερο και ίσως γιατί ήλπιζες ότι μπορούσα να σε ερωτευτώ. Η αλήθεια είναι ότι εκείνο το βράδυ κατάφερες να με κάνεις να ξεχαστώ, γι' αυτό και επιδίωξα περαιτέρω επαφή μαζί σου, χωρίς να είμαι απόλυτα σίγουρος αν ήταν σε φιλικό ή κάτι παραπάνω. Βλέπεις, αντιλαμβάνομαι ότι ο έρωτας με έρωτα περνά, και ίσως εκμεταλλεύτηκα το ενδιαφέρον σου για να ξεπεράσω όσα ένιωθα και να προχωρήσω μπροστά. Είχα ανάγκη να βγω από το τέλμα και να ξαναβρώ τον παλιό μου εαυτό.

Όταν επιστρέψαμε στο μαγαζί, βρήκαμε τους υπόλοιπους και αποχωρήσαμε. Ήσουν πολύ ευγενικός που θέλησες να μας πας με το αμάξι, ώστε να μην πληρώσουμε ταξί. Λίγο πριν σε καληνυχτίσουμε, θυμάμαι ακόμα τι μου είπες εκείνο το βράδυ.

«Πολύ χάρηκα που σε γνώρισα, θα ήθελα να τα ξαναπούμε και να μην αφήνεις κανέναν να σε φέρνει πίσω στη ζωή σου».

Δεν θυμάμαι αν στο είπα τότε, αλλά και εγώ είχα χαρεί. Ήμουν μπερδεμένος και, ως άπειρος, ήταν κάτι αναμενόμενο. Την επόμενη μέρα, καθώς επέστρεφα από τη σχολή, πήρα το λεωφορείο της γραμμής και, διαβολική σύμπτωση, συνεπιβάτης ήσουν εσύ! Όταν είδαμε ο ένας τον άλλο, ένα χαμόγελο χαράς και αμηχανίας διαγράφηκε στα πρόσωπά μας. Πλησιάσαμε και ενώ κρατιόμασταν από τις χειρολαβές, η πολυκοσμία μας έκανε να έρθουμε ακόμη πιο κοντά. Θυμάμαι

ότι σχεδόν με αγκάλιασες και είχε πλάκα που μου είπες ότι το έκανες για να μην πέσω. Μου έλειπε η ανθρωπινή επαφή κι έτσι πέρασα κι εγώ το χέρι μου γύρω από τη μέση σου. Πετούσες στα σύννεφα, φαινόταν στα μάτια σου. Αλλά κι εγώ, δεν ξέρω γιατί, προς στιγμήν, ήθελα να φιληθώ μαζί σου. Δεν θυμάμαι να κάναμε κάτι άλλο· αγκαλιαζόμαστε και κοιταζόμαστε. Ίσως να με απατά η μνήμη μου, αλλά θυμάμαι ότι παρά λίγο να κατέβεις σε λάθος στάση γιατί είχαμε χάσει την αίσθηση του χρόνου, αλλά και του πού βρισκόμασταν.

«Δυστυχώς, πρέπει να σε αφήσω, στην επόμενη στάση κατεβαίνω. Θα πάρω το κινητό σου από τον Πάρη. Θα ήθελα πολύ να βγούμε απόψε» είπες ξαφνικά και με φιδίσιους ελιγμούς κατάφερες να φτάσεις στην έξοδο.

«Θα περιμένω τηλεφώνημά σου...»

Όταν κατέβηκες, παρέμεινες να χαιρετάς και χαμογελούσες μέχρι να απομακρυνθεί το λεωφορείο.

Μετά από μια κουραστική μέρα στο Πανεπιστήμιο, επέστρεφα στο σπίτι. Καθώς ανέβαινα την ξύλινη σκάλα, ο Πάρης άκουσε τον ήχο από το τρίζιμό της και βγήκε στην πόρτα του.

«Βρε, βρε, βρε! Τι έμαθα, έπεςες πάνω στον Χάρη;»

«Πότε το έμαθες κιόλας;»

«Όλα τα μαθαίνω, έχω ανταποκριτές παντού! Θα βγείτε απόψε έμαθα».

«Ναι, του έδωσες τον αριθμό μου; Είπε ότι θα με πάρει αργότερα να βγούμε».

«Το έδωσα και όχι μόνο αυτό, ξέρω κιόλας που θα ξεβγείτε. Έχει ενθουσιαστεί πολύ μαζί σου, αυτό κατάλαβα τουλάχιστον από το τηλέφωνο».

«Απορώ τι μου βρήκε. Και να σκεφτείς δεν είμαι και στα καλύτερά μου».

«Δεν θέλω απαισιοδοξία! Ορίστε, είναι καιρός να προχωρήσεις μπροστά. Καλό θα σου κάνει, μη σου πω ότι κάποιον σαν τον Χάρη χρειάζεσαι στη ζωή σου. Με τον Ορέστη δεν θα είχατε μέλλον».

«Μπορεί, η αλήθεια είναι ότι ποτέ δεν θα το μάθω αυτό».

«Και δεν χρειάζεται να το μάθεις!»

«Τι να σου πω, δεν γνωρίζω. Πάντως, θα ήθελα κάποια στιγμή να μάθαινα τι απέγινε, από περιέργεια και μόνο, αν είναι καλά τουλάχιστον».

«Λοιπόν, άντε πάνω να ξεκουραστείς, να φρεσκαριστείς, γιατί έχεις ραντεβού σήμερα. Λογικά, θα σε πάρει τηλέφωνο σύντομα».

«Τα λέμε αργότερα, φιλιά...»

«Ciao, μικρό μου...»

Όταν μπήκα στο σπίτι, έβαλα να ετοιμάσω το φαγητό. Πεινούσα σαν λύκος. Μόλις κάθισα να φάω, το τηλέφωνο άρχισε να χτυπά. Έτρεξα να το σηκώσω και στην άλλη άκρη της γραμμής ήσουν εσύ.

«Καλησπέρα, είμαι ο Χάρης. Μήπως σε απασχολώ;»

«Όχι, καθόλου, εδώ, έτρωγα».

«Μήπως να σε πάρω αργότερα να μην σε ενοχλώ;»

«Όχι, μια χαρά, περίμενα το τηλεφώνημά σου. Μου είπτε ο Πάρης, που μιλήσαμε πριν λίγο, ότι θα με έπαιρνες τηλέφωνο όπου να 'ναι».

«Τι ώρα λες να περάσω από το σπίτι σου, να σε πάρω να πάμε βόλτα;»

«Να κάνω ένα μπανάκι και είμαι ελεύθερος».

«Οπότε, να περάσω σε καμιά ώρα;»

«Οκay».

«Ανυπομονώ να σε δω».

«Και εγώ».

«Δεν θέλω να κλείσω το τηλέφωνο αλλά πρέπει να σε αφήσω».

«Θα περάσει γρήγορα η μία ώρα, θα δεις. Κάνε λίγο υπομονή».

«Σε αφήνω. Χάρηκα που σε άκουσα. Τα λέμε σύντομα».

«Φιλιά».

Η ώρα πέρασε πολύ γρήγορα και ίσα που πρόλαβα να ετοιμαστώ. Κατέβηκα γρήγορα τη σκάλα και βγήκα έξω με περίμενες δίπλα στο αυτοκίνητό σου. Κατευθυνθήκαμε προς Θησείο. Φτάνοντας, περπατήσαμε τον πεζόδρομο και καθίσαμε σ' ένα από τα γραφικά μαγαζάκια μέσα στους στενούς δρόμους.

«Ωραία δεν είναι εδώ; Έχεις ξαναέρθει;»

«Έχω ξαναπεράσει από την περιοχή, αλλά πρώτη φορά κάθομαι σε αυτό το μαγαζί».

«Κωνσταντίνε, μου αρέσεις, δεν στο κρύβω, όμως, σέβομαι το ότι θες να πάμε πιο σιγά».

«Χάρη, είσαι πολύ καλό παιδί, απλά εγώ, δεν στο κρύβω, σκέφτομαι ακόμα κάποιον άλλον. Είναι περίπλοκη η ιστορία, αν γνώριζες θα καταλάβαινες».

«Πες μου, είμαι καλός ακροατής».

«Καλύτερα να αλλάξουμε θέμα».

«Κωνσταντίνε, θα αλλάξω θέμα, απλά θέλω να ξέρεις ότι εγώ, όταν είμαι με κάποιον, δεν ξενοκοιτώ, επικεντρώνομαι σ' αυτόν και μόνο σ' αυτόν. Ψάχνω κάποιον σαν και μένα. Σ' εσένα, εκτίμησα το γεγονός ότι ήσουν ξεκάθαρος μαζί μου από την αρχή. Στον κύκλο μας σπα-

νίζει αυτό. Θα έχεις δει και από τη δική σου εμπειρία ότι πολὺς κόσμος ἄλλα λέει και ἄλλα κάνει. Εγὼ θέλω μια ἀπλή ζωή, δεν ἔχω τρελές απαιτήσεις, το μόνο που ζητῶ εἶναι ὁ ἄλλος νὰ εἶναι εκατὸ τοῖς εκατὸ μαζί μου».

«Και ἐγὼ αὐτὸ ψάχνω, ἀλλὰ δεν ἔχω εμπειρίες για νὰ ξέρω τι συμβαίνει γενικά. Μόνο μ' ἓνα άτομο κἀτι πῆγε νὰ παιχτεῖ, ἀλλὰ, ὅπως σου εἶπα, διακόπηκε ἀπὸ-τομα. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι μου ἄρεσε πολὺ· ἡ προσωπικότητα, ἀλλὰ και το βλέμμα του, ἦταν τόσο καθαρὸ... Με ἔκανε νὰ σκεφτῶ και νὰ ἀναθεωρήσω πολλὰ, συνεχῶς μάθαινα δίπλα του. Εἶχε κἀτι το ιδανικὸ που δεν ξέρω αν θα το ξαναβρῶ».

«Ὦντως, σπανίζουν οἱ ἄνθρωποι που μας ἐξελίσσουν σαν άτομα. Καταλαβαίνω γιατί τον σκέφτεσαι ἀκόμα, στην οὐσία ἦταν ὁ πρῶτος σου ἐρώτας. Ἐτσι κάποτε και ἐγὼ ἐρωτευόμουν, μονάχα που, τώρα πια, εἶμαι πολὺ πιο προσγειωμένος και ξέρω νὰ ἐκτιμῶ με τη λογική, περισσότερο ἀπὸ το συναίσθημα, ἀν ἀξίζει κάποιος τον κόπο. Ελπίζω νὰ ἀξίζε αὐτός, διαφορετικά, θα μετανιώνεις ἀργότερα τον χρόνο και την ἐνέργεια που σπατάλησες. Ἀπ' ὅλα μαθαίνουμε βέβαια».

«Τι κάνεις Κωνσταντίνε, καλὰ εἶσαι; Χάθηκες ἐντελῶς. Οἱ μαθητές σου ἀναρωτιοῦνται αν θα ἐρθεις νὰ τους κάνεις μάθημα».

«Εἰρήνη, τι κάνεις ἐσὺ ἐδῶ;»

«Δουλεύω. Εἶναι το μαγαζί του ξαδέρφου μου και τον βοηθῶ τα σαββατοκύριακα».

«Με συγχωρεῖς που ἐξαφανίστηκα ἔτσι. Μου ἦταν δύσκολο μετὰ ἀπ' ὅτι συνέβη στον Ορέστη. Ἀλήθεια, ἔμαθες τίποτα νεότερο; Θα ἤθελα νὰ μιλήσουμε ἰδιαιτέρως κάποια στιγμή».

«Δυστυχώς, δεν υπάρχει τίποτα νεότερο, είναι όπως τα ξέρεις».

«Αν μάθεις κάτι, να με πάρεις αμέσως τηλέφωνο, σε παρακαλώ. Όσον αφορά τα μαθήματα, θα έρθω από βδομάδα».

Παραγγείλαμε και η Ειρήνη απομακρύνθηκε. Όταν γύρισα προς το μέρος σου και είδα ότι με κοιτούσες με ανησυχία, σου χαμογέλασα με αμηχανία και έσκυψα το κεφάλι, προσπαθώντας να κρύψω πως είχα ταραχτεί που δεν υπήρχε τίποτα νεότερο. Τότε, ακούμπησες με το χέρι σου τον αυχένα μου και με ρώτησες ευθέως:

«Ο Ορέστης είναι το πρόσωπο με το οποίο είσαι ακόμα ερωτευμένος;»

«Ναι...»

«Δεν χρειάζεται να πεις τίποτα, δεν χρειάζεται να ξέρω. Θα είμαι δίπλα σου σαν φίλος και αν ποτέ αλλάξεις γνώμη, εδώ θα είμαι και πάλι».

Το υπόλοιπο του απογεύματος πέρασε ομαλά συζητώντας περί ανέμων και υδάτων, μέχρι που πήραμε τον δρόμο της επιστροφής, αφού πρώτα περπατήσαμε στην Πλάκα και φάγαμε παγωτό.

«Αν θες, μπορούμε να καθίσουμε σπίτι μου για λίγο ακόμα».

«Έχω σχολή το πρωί και πρέπει να πάω σπίτι, θα βγούμε και αύριο αν θέλεις».

Θυμάμαι την επομένη δεν χτυπούσε το τηλέφωνο. Γι' αυτό σε κάλεσα, γιατί φοβόμουν ότι θα δίσταζες ή θα περιμένες να σε πάρω εγώ για να νιώσεις ότι ενδιαφέρομαι. Ενώ, αν δεν σε έπαιρνα, μπορεί να μην τολμούσες καθόλου και να απογοητευόσουν πιστεύοντας ότι δεν με ενδιέφερες σαν άτομο. Ή, τέλος πάντων,

αυτές ήταν οι σκέψεις μου τότε για σένα. Θυμάμαι, επίσης, είχες ένα ύφος στο τηλέφωνο, το έπαιζες λίγο πιο βαρύς απ' ότι συνήθως, κάτι που μου ενίσχυσε τις υποψίες ότι μάλλον σκεφτόσουν έτσι.

Δεν είχε και πολύ σημασία, μου άρεσε όμως που μου πρότεινες να πάμε στην έκθεση ζωγραφικής με έργα του Toulouse-Lautrec που γινόταν κάπου στο Θησείο. Είχα την υποψία ότι μπορεί να ήταν πρόταση του Πάρη, πού να με πας, αλλά δεν είχε ούτε αυτό σημασία. Μπορεί να μην ήσουν αιόλυτα εσύ, αλλά κάτι καινούριο είδα και έμαθα μαζί σου.

Το να δω από κοντά έργα ενός μποέμ καλλιτέχνη που έζησε από μέσα, αλλά και ζωγράφισε σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα το Moulin Rouge, με ταξιδέψε αρκετά – το είχα ανάγκη άλλωστε να ονειροπολήσω λίγο. Μέσα στον εκθεσιακό χώρο, θυμάμαι να με κατευθύνεις από το ένα έργο στο άλλο με τις γνώσεις σου.

«Το ήξερες ότι τα πόδια του Toulouse-Lautrec ήταν παραμορφωμένα λόγω του μικρού τους μεγέθους; Παρατήρησε κάτι, όλοι οι χαρακτήρες που εμφανίζονται στους πίνακές του έχουν εξίσου μικροσκοπικά πόδια, αλλά και τα υπόλοιπά τους χαρακτηριστικά είναι κάπως παραμορφωμένα».

«Δεν το ήξερα, τώρα που το λες, παίζει να ισχύει».

«Φυσικά και ισχύει».

Όταν τελειώσαμε την περιήγηση, αποφασίσαμε να περπατήσουμε στον πεζόδρομο που οδηγούσε στην Ακρόπολη. Καθ' όλη τη διάρκεια του περιπάτου έδειχνες απόμακρος, δεν ήσουν πια λαλίστατος όπως μέσα στην έκθεση. Εντελώς ξαφνικά, ανέβηκες πάνω σ' ένα πεζούλι και άρχισες να φωνάζεις: «Είμαι ομοφυλόφι-

λος, με ακούτε;» Ήταν μια εντελώς αιψυχολόγητη συμπεριφορά που σχεδόν με ανηούχησε.

«Τι σε έπιασε, μου λες; Μας κοιτάζει ο κόσμος».

«Την αλήθεια λέω. Κουράστηκα να την κρύβω».

«Και εγώ έχω κουραστεί αλλά δεν κάθομαι να φωνάζω σαν τρελός μέσα στους δρόμους. Κατέβα, σε παρακαλώ».

«Γιατί, τι φοβάσαι; Σε περίμενα περισσότερο ανοιχτόμυαλο. Ή, μήπως, απλά το παίζεις προχωρημένος;»

«Αυτό τώρα από πού σου ήρθε;»

«Τίποτα, ξέχνα το».

«Μα, πότε το έπαιξα προχωρημένος;»

«Μην κολλάς, μια κουβέντα είπα. Άσ' το να πέσει κάτω».

«Τι σε έχει πιάσει σήμερα; Δεν έχεις λόγο να κάνεις κάτι που δεν σε χαρακτηρίζει σαν άνθρωπο, φαίνεται ψεύτικο».

Όταν κατέβηκες από το πεζούλι, δεν είχες όρεξη για κουβέντα. Το μόνο που έκανες ήταν να γελάς νευρικά για όσα είχαν συμβεί προηγουμένως. Όταν συνέχισα να σε ρωτώ αν είσαι καλά, το μόνο που κατάφερα ήταν να σου πυροδοτώ περισσότερο το νευρικό γέλιο. Μετά από λίγο, με έπιασαν τα γέλια κι έμενα, που σε έβλεπα να γελάς τόσο αστεία.

Όταν πια φτάσαμε στην Πλάκα, συνέχιζες να είσαι σε κατάσταση υπέρμετρης ευφορίας, με ένα σαρδόνιο χαμόγελο διαρκώς σχηματισμένο στα χείλη σου. Καθίσαμε σε ένα μαγαζί να φάμε παγωτό και τότε ξεστομίσεις και εσύ όλα όσα ήθελες από ώρα να ρωτήσεις.

«Τι έγινε μεταξύ σας; Αναφέρομαι στον Ορέστη».

«Τι να έγινε; Ακόμα και εγώ δεν γνωρίζω καλά καλά αν τα είχαμε».

«Πώς είναι δυνατόν να μην ξέρεις αν τα είχες με κάποιον;»

«Γιατί δεν πρόλαβε να προχωρήσει το πράγμα, διακόπηκε πολύ απότομα».

«Και αυτός είναι όντως αναρχικός; Πού πήγες και έμπλεξες; Ο τύπος έπαιζε μαζί σου».

«Ο Πάρης στο είπες;»

«Δεν ξέρεις ότι οι αναρχικοί είναι ελευθεριακοί στον έρωτα;»

«Τι εννοείς;»

«Εννοώ το αυτονόητο, ότι δεν είναι άτομα για σχέση, πιστεύουν ότι κανείς δεν ανήκει σε κανέναν και ότι δεν μπορούν απλά να εγκλωβιστούν σε μια μονογαμική σχέση».

«Μπορεί... αλλά, αποκλείεις το ενδεχόμενο να μην είναι όλοι ίδιοι;»

«Και πού είναι τώρα αυτός; Γιατί έφυγε τόσο ξαφνικά;»

«Γιατί είναι στη φυλακή».

«Και μετά, μου λες ότι δεν πήγες και έμπλεξες. Εγώ δεν θα εξαφανιζόμουν ποτέ. Ακόμα και αν πήγαινα να κάνω κάτι που θα μπορούσε να με οδηγήσει φυλακή, δεν θα άφηνα τον άλλο να ψάχγεται 'τι συνέβη. Θα μιλούσα· θα ενημέρωνα· έστω κάτι απλό· θα έλεγα ότι τελειώσαμε».

Τότε άρχισες να μου προκαλείς για πρώτη φορά αμηχανία. Δεν μπορούσα να αποκλείσω το ενδεχόμενο πως μου έλεγες την ωμή αλήθεια. Να ήταν όλα μια δικαιολογία για την ξαφνική εξαφάνισή του; Έχω όμως την υποψία ότι χαιρόσουν που έπληττες την εικόνα που είχα στο μυαλό μου για τον Ορέστη, με απώτερο σκοπό να σε κοιτάξω πιο σοβαρά για έναν σταθερό δεσμό. Εκείνο το γελάκι σου ήταν όλο υποψία.

Στη διάρκεια της διαδρομής, κατάφερες να με βάλεις σε σκέψεις, αλλά, όταν έβαλα λίγο σε τάξη το μυαλό μου, θυμήθηκα ότι ο Ορέστης είχε φροντίσει να στείλει την Ειρήνη να με ενημερώσει για όσα είχαν συμβεί. Αυτό με έκανε να αναθαρρήσω και να σκεφτώ πόσο άδικος και ισοπεδωτικός ήσουν μαζί του.

Με την επιστροφή μου στο σπίτι, σκέφτηκα πόσο ωραίο, αν και διαφορετικό, ήταν το ραντεβού μας. Ίσως είχα ανάγκη να το σκέφτομαι, ξέροντας τι ερχόταν την επόμενη μέρα. Η μητέρα θα με επισκεπτόταν στην Αθήνα και ήμουν σίγουρος ότι ένας καινούριος κύκλος εντάσεων θα ήταν αναπόφευκτος.

Ήταν ξημερώματα Σαββάτου και η μητέρα φρόντισε να έρθει από νωρίς να μου χαλάσει τη διάθεση. Αυτή τη φορά όμως ήταν πολύ πιο δυναμική από την προηγούμενη. Φαινόταν στη στάση και την ψυχραιμία της. Είχε το χαρακτηριστικό ανιχνευτικό βλέμμα της το οποίο μου πάγωσε το αίμα αμέσως μόλις την είδα.

Δεν ήμουν σίγουρος τι στάση θα έπρεπε να κρατήσω απέναντί της. Όταν μου μίλησε μετά από αρκετή ώρα βουβαμάρας, προς μεγάλη μου έκπληξη, έδειχνε συγκαταβατική και ήθελε να με ακούσει. Στην αρχή ήμουν πολύ διστακτικός. Μήπως με ψάρευε για να βρει πατήματα, ώστε να με πείσει, ξανά, να τρέχω μαζί της στον ψυχολόγο. Αλλά, πολύ σύντομα, εμπιστεύτηκα το ένστικτό μου και θέλησα, πάνω απ' όλα, να είμαι ειλικρινής προς τον εαυτό μου.

Της ανοίχτηκα με απόλυτη ειλικρίνεια, είχα ανάγκη να με καταλάβει, άλλωστε παιδί της ήμουν, ποτέ δεν την είχα ντροπιάσει ή απογοητεύσει. Γιατί ένα και μόνο κομμάτι από τη ζωή μου έπρεπε να είναι αρκετό για να παραγνωρίζονται όλα τα υπόλοιπα στοιχεία του

εαυτού μου; Δεν ήμουν καλός άνθρωπος; Έβλαψα ποτέ κανέναν; Στην κοινωνία δεν πρόσφερα στο μέτρο του δυνατού; Σε σχέση μ' αυτά ήλπιζα να το ξανασκεφτεί το όλο θέμα.

Ίσως, αν προσποιόταν πως δεν ήξερε, να ήταν μια συμβιβαστική λύση και για τους δυο μας. Απλώς να κρύβομαι, παρ' όλο που και αυτό θα είχε το τίμημά του σε εμένα, αλλά, τουλάχιστον, δεν θα είχαμε τη φθορά των εντάσεων και των αντιπαραθέσεων, από την οποία κανένας από τους δυο μας δεν έβγαине κερδισμένος. Θα ήμασταν όπως παλιά· πάντα είχα μια αμεσότητα και εγκαρδιότητα με τη μητέρα. Ήθελα την επαφή μαζί της, το είχα ανάγκη. Σίγουρα και η ίδια το είχε ανάγκη, ως μητέρα, να είναι κοντά στο παιδί της.

Για δύο συνεχόμενες ημέρες, καθίσαμε ως ενήλικες και μιλήσαμε για το πώς ένιωθε ο καθένας μας για τη στάση και την οπτική του άλλου. Μέσα από αυτή τη συζήτηση αμβλύθηκαν οι διαφορές μας. Κατάλαβε πώς σκέφτομαι, ότι δεν θέλω να γίνω γυναίκα, ούτε να ντύνομαι σαν γυναίκα. Και το κυριότερο, δεν σκοπεύω, ποτέ, να βγω στο πεζοδρόμιο. Από την πλευρά μου, κατάλαβα την αγωνία της για τους ανθρώπους που θα βρω στη ζωή μου. Όμως, εσένα δεν ήθελε να σε γνωρίσει, παρ' όλο που της το πρότεινα. Πίστευε ότι θα ήσουν σαν τον Πάρι, με στυλάκι και μεγάλη γλώσσα. Κάτι άλλο που κατάλαβα για τη μητέρα ήταν πως ανησυχούσε για το μέλλον μου και τη μοναξιά που πιθανόν να αντιμετωπίσω στη ζωή μου, καθώς και την προκατάληψη από την κοινωνία.

Της έδωσα πολλά από τα ενημερωτικά φυλλάδια — από την εκδήλωση του Ορέστη σχετικά με το φύλλο και τη σεξουαλικότητα— τα οποία τα επεξεργάστηκε

στον δικό της χρόνο. Το καλό της υπόθεσης ήταν ότι κατακρημνίστηκαν πολλές αιτούς τις προκαταλήψεις που είχε σχετικά με την ομοφυλοφιλία. Η απουσία ομοφυλόφιλων προσώπων στον δημόσιο βίο δεν δίνει πολλά αντιπαράδείγματα. Υπερισχύουν αυτά που συγχέουν την ομοφυλοφιλία με τον τρανσεξουαλισμό ή, ακόμα χειρότερα, με την παιδεραστία. Πρότυπα που, απλώς, καλλιεργήθηκαν από πολύ παλιά, με θρησκευτική καθοδήγηση, αν όχι στρατευμένη προπαγάνδα.

Μιλήσαμε για πολλά θέματα, όπως το περιθώριο και πώς η κλειστή κοινωνία αποκλείει ανθρώπους από το σύνολο, με αποτέλεσμα, αυτά τα άτομα να έχουν τρεις μονάχα επιλογές. Είτε φτάνουν στην επιθετικότητα επιστρέφοντας το μίσος εκεί απ' όπου το εισέπραξαν, είτε βρίσκουν δια πυρός και σιδήρου ισορροπίες, παραμένοντας ωστόσο όσο το δυνατόν πιο αόρατοι γίνεται, είτε, τελικά, επιλέγουν την αυτοχειρία ως μοναδική διέξοδο.

Για μένα, βέβαια, όλα αυτά τα ενδεχόμενα ήταν ασύμβατα. Αλλά προτίμησα να κερδίσω, έστω προς το παρόν, την εμπιστοσύνη της, να ηρεμήσουν τα πράγματα και σιγά σιγά να αποδεχτεί πως είμαι άνθρωπος, έχω ίσα δικαιώματα με τους υπόλοιπους και, φυσικά, δεν είμαι δεύτερης κατηγορίας πολίτης αυτής της χώρας. Αν της έλεγα ότι είμαι υπέρ του γάμου των ομοφυλόφιλων, ακόμα και υπέρ της υιοθεσίας παιδιών από ομόφυλα ζευγάρια, θα το είχα χάσει το παιχνίδι.

Ήμουν οικονομικά εξαρτώμενος από τους γονείς μου, καλώς ή κακώς, δεν στηριζόμουν στα πόδια μου, δεν ήμουν κατά συνέπεια ελεύθερος να κάνω τις επιλογές μου. Μπροστά σε ένα ενδεχόμενο να με πετάξουν στον δρόμο, μπορούσα να συμβιβαστώ με το να κρύβο-

μαι από την μητέρα. Άλλωστε, αφού η ίδια το ζητούσε με τον τρόπο της, αυτό θα της έδινά κι εγώ.

Η σχέση μας επέστρεφε στις εποχές πριν μάθει για μένα. Περνούσαμε σχετικά όμορφα μαζί. Ακόμα και όταν ήταν στο χωριό, μιλούσαμε στο τηλέφωνο. Όλα είχαν επανέλθει εκεί που ήταν στην αρχή, χωρίς μιτηχτές, μίσση και εντάσεις.

Η καθημερινότητα είχε και αυτή αποκατασταθεί πλήρως, με μόνη διαφορά πως τα είχαμε φτιάξει. Η σχέση μας, αν και ήταν κρυφή, απάλυνε την ψυχή μου, με γέμιζε αισιοδοξία για το μέλλον. Ζούσα την κάθε μέρα και ήμουν ευτυχισμένος.

Άλλαξε ο χρόνος και ήρθαν οι απόκριες. Η μαγική αυτή εποχή που, για μένα, ήταν πάντα γιορτή. Η μητέρα του Πάρη, κάθε χρόνο, διοργάνωνε μεγάλο αποκριάτικο πάρτι στο σπίτι της. Όπως ήταν αναμενόμενο, ο Πάρης μας είχε υπολογίσει στους προσκεκλημένους. Έπρεπε, λοιπόν, να ντυθούμε κάτι σχετικό με την ενδυματολογική θεματολογία. Για εκείνη τη χρονιά, ήταν οι μεγάλες ντίβες της μουσικής. Για μένα, ήταν προφανές τι ήθελα να υποδυθώ. Τη Δαλιδά!

Έχοντας βγει από μια δύσκολη φάση της ζωής μου και έχοντας βάλει, πια, μια στοιχειώδη τάξη σε αρκετούς τομείς, ήθελα να ξεχαστώ και να αφεθώ στην ανεμελιά της ηλικίας, και να διασκεδάσω μέχρι τελικής πτώσεως. Υπήρχε όμως ένα βασικό πρόβλημα. Δεν είχα ρούχα να ντυθώ και ήταν πολύ αργά για να ψάξω σε καταστήματα να βρω κάτι να αγοράσω. Γεμάτος αποφασιστικότητα έτρεξα στο σπίτι του Πάρη.

«Θα έρθω στο πάρτι. Τι ώρα πρέπει να είμαστε έτοιμοι;»

«Πάνω στην ώρα που σε χρειαζόμουν γιατί κοιτούσα τι να βάλω».

«Τι θα ντυθείς;»

«Madonna! Θέλει και ρώτημα; Για πες, τώρα, ποιο από τα δύο λες να βάλω;»

«Μα, καλά, πού τα βρήκες όλα αυτά;»

«Δεν μου απάντησες σε αυτό που σε ρώτησα, αλλά, okay, θα σου λύσω την απορία. Δεν σου έχω πει ότι παλιότερα έκανα drag show;»

«Όχι, πρώτη φορά το ακούω».

«Μα, καλά, πώς και δεν στο έχω αναφέρει; Εν πάση περιπτώσει, επειδή βιαζόμαστε, πες μου τι να διαλέξω και θα στα πω καθ' οδόν».

«Νομίζω αυτό σε κολακεύει περισσότερο».

«Τέλεια! Εσύ έτσι θα έρθεις;»

«Μα, δεν έχω τι να βάλω».

«Ψάξε εδώ γιατί ως γυμνή αλήθεια δεν σε συνοδεύω. Με ανδρικά ρούχα, δεν θα επιτρέψω να εμφανιστούμε απόψε στο πάρτι».

«Χμμ, νομίζω αυτό εδώ θυμίζει την Δαλιδά».

Άρχισα να ντύνομαι και ο Πάρης μου έδωσε μια καστανή περούκα, ένα ζευγάρι μαύρες γόβες και ανέλαβε την επιμέλεια του μακιγιάζ. Είχαμε περιθώριο χρόνου μπροστά μας, οπότε άρχισε να μου δείχνει πώς περπατούν με τις γόβες. Η εμπειρία αυτή ήταν εξωφρενικά αστεία. Ενώ εγώ δυσκολευόμουν να ισορροπήσω, ο Πάρης τις περπατούσε με τόση χάρη που οι γόβες έμοιαζαν να είναι η φυσική προέκταση των ποδιών του. Όταν τελειώσαμε με την αμφίεση και τις πρόβες, μπηγάμε στο αυτοκίνητο και ξεκινήσαμε για την Εκάλη.

Στο πάρτι βρισκόταν πολύς κόσμος, διαφόρων ηλι-

κιών. Από την ηλικία των γονιών του Πάρη μέχρι τη δική μας. Γνωστοί, συγγενείς και φίλοι της οικογένειάς του ήταν όλοι εκεί. Τα αποκριάτικα πάρτι που διοργάνωνε η μητέρα του είχαν πάντα τεράστια επιτυχία και η διασκέδαση ήταν εγγυημένη. Το σπίτι ήταν ονειρικό. Τεράστιοι χώροι, πανάκριβα έπιπλα, υπήρχε ακόμα και πισίνα. Είχα βρεθεί στο κατάλληλο μέρος για να αλλάξω εντελώς παραστάσεις. Συμπτωματικά, εκείνη τη μέρα απουσίαζες από την Αθήνα, οπότε δεν είχα κανέναν περιορισμό να ξεσαλώσω, δεν είχα κανένα λόγο να ανησυχώ μήπως σε έφερνα σε δύσκολη θέση. Οι σερβιτόροι μετέφεραν τους δίσκους με τα ποτήρια γεμάτα αλκοόλ. Τολμώ να παραδεχτώ ότι ήπια αρκετά ποτηράκια, ίσως περισσότερα απ' όσα είχα συνηθίσει. Μια ελαφριά ζάλη θόλωσε το μυαλό μου και διαρκώς χόρευα στον ρυθμό της μουσικής.

Έκανα γνωριμίες με άτομα που δεν ήξερα και χορεύαμε όλοι παρέα, λες και γνωριζόμασταν από καιρό. Εντελώς ξαφνικά, ένιωσα την ανάγκη να καθίσω. Καθώς κατευθυνόμουν προς έναν καναπέ, νόμισα ότι είδα μέσα στο πλήθος τον Ορέστη. Κοίταξα πιο προσεκτικά και όντως έμοιαζε σε εκείνον. Κατευθύνθηκα αμέσως προς το μέρος του. Η αίσθηση της μουσικής στα αυτιά μου είχε σταματήσει ενώ το πλήθος γύρω μου συνέχιζε να χορεύει και σχεδόν έπρεπε να σιρώχνω τον κόσμο για να φτάσω μέχρι εκεί. Έμοιαζε όλοι οι καλεσμένοι να βρίσκονται ανάμεσά μας και ανυπομονούσα να βρεθώ δίπλα του, ώσπου έφτασα και τον έπιασα από τον ώμο.

«Ορέστη! Ούπς, συγγνώμη σας πέρασα για κάποιον άλλο».

Γεμάτος απογοήτευση επέστρεψα στον καναπέ και συνέχισα να πίνω βιαστικά το ποτό μου, σε μια προσπάθεια να πνίξω την ταραχή μου. Όλοι έμοιαζαν να διασκεδάζουν αλλά εγώ ένιωθα μόνος και χαμένος στις σκέψεις μου. Πολύ αργότερα, που είχαν ηρεμήσει κάπως τα πράγματα, εντόπισα μέσα στο πλήθος τη μητέρα του Πάρη και θέλησα να της μιλήσω.

«Κυρία Χρονοπούλου, τι κάνετε; Ίσως να μην με αναγνωρίζετε με αυτή την αμφίεση, αλλά είμαι φίλος του γιού σας, είχαμε έρθει μια φορά στο ιατρείο σας».

«Εσύ θα πρέπει να είσαι ο Κωνσταντίνος, που είστε γείτονες με τον Πάρη, σωστά; Έχω ακούσει τόσα πολλά για σένα. Καλώς ήρθες στο σπίτι μου. Περνάς όμορφα;»

«Φυσικά! Δεν φανταζόμουν ποτέ ότι θα περνούσα τόσο όμορφα. Το σπίτι σας είναι εξαιρετικό. Βίλλα κανονική».

«Είσαι ευπρόσδεκτος να έρχεσαι όποτε θέλεις και, φυσικά, να φέρνεις με την ευκαιρία τον Πάρη μαζί σου. Γιατί, από τότε που αποφάσισε να μετακομίσει, όπως και να το κάνουμε, μας λείπει. Δεν θέλω να του φορτώνομαι συνεχώς στο σπίτι του, να μη νομίζει ότι τον ελέγχω, καταλαβαίνεις».

«Κυρία Χρονοπούλου, χαίρομαι πάρα πολύ που σας γνωρίζω. Ο γιος σας είναι εξαιρετικό πλάσμα, με έχει βοηθήσει πολλές φορές. Εκτός αυτού, σας θαυμάζω που έχετε τόσο καλή σχέση και επικοινωνία μαζί του».

«Μου έχει αναφέρει ο Πάρης ότι είχατε κάποιες προστριβές με τη μητέρα σου, αφότου ανακάλυψε ότι είσαι ομοφυλόφιλος. Σωστά;»

«Μάλιστα. Κάπως έχουν φτιάξει τα πράγματα τελευταία, απλά, πρέπει να μην της δίνω δικαιώματα όσον αφορά αυτό το θέμα».

«Αντιλαμβάνομαι ότι σου είναι δύσκολο αυτό. Είναι σαν να ζεις δυο ζωές την ίδια στιγμή, κάτι που είναι από μόνο του εξουθενωτικό. Κάνε υπομονή παιδί μου, ίσως χρειάζεται τον χρόνο της να σκεφτεί. Πάντα φτιάχνουν τα πράγματα στο τέλος. Καμιά φορά, μπορεί να είναι καλύτερα να έρθει κάτι σιγά σιγά, από το να έρθει απότομα και να επιφέρει δυσάρεστα αποτελέσματα».

«Δεν έχω και άλλη επιλογή προς το παρόν· βλέπετε, είμαι οικονομικά εξαρτημένος. Το να συντηρεί ένας φοιτητής τον εαυτό του και να καταφέρνει παράλληλα να συνεχίζει τις σπουδές είναι πολύ δύσκολο. Οπότε, συμβιβάζομαι σε κάποια θέματα».

«Ίσως καλύτερα έτσι, παιδί μου, άλλωστε, δεν συζητείτε. Όσο θα είναι στο χωριό, θα έχεις την ελευθερία κινήσεων να είσαι ο εαυτός σου. Προτεραιότητα έχουν οι σπουδές σου. Πάντως, οποτεδήποτε χρειαστείς τη βοήθειά μου, μην διστάσεις να τη ζητήσεις».

«Σας ευχαριστώ πολύ».

Εκείνη τη στιγμή, πλησίασε βιαστικός ο Πάρης.

«Λοιπόν, ήρθα να σε πάρω, να πούμε ένα τραγούδι. Δεν σε είδα να ανεβαίνεις καθόλου στη σκηνή απόψε. Άντε, γιατί πέρασε η ώρα και θα πρέπει να πάμε και σιτίι κάποια στιγμή. Έχω να παρουσιάσω τα έργα μου σε μια γκαλερί αύριο».

«Ποιο τραγούδι λες να πούμε;»

«Θα δεις...»

Ανεβήκαμε στη σκηνή και τραγουδήσαμε το *Girls just want to have fun*. Ο Πάρης καληνύχτισε τους προσκεκλημένους με το *Diva* της Dana International και πιασμένοι αγκαζέ αποχαιρετήσαμε μια υπέροχη νύχτα ξεφαντώματος.

Το ρολόι έδειχνε τρεις τα ξημερώματα και οι γόβες μού είχαν ισακίσει τα πόδια. Τις πήρα στα χέρια και περπάτησα από το αυτοκίνητο ξυπόλητος μέχρι την εξώπορτα. Ο Πάρης έδειχνε να έχει αστείρευτη ενέργεια και, από την υπερένταση, συνέχιζε να γελάει και να μιλάει ακατάπαυστα περιγράφοντας στιγμιότυπα από το πάρτι.

Έβγαλα την περούκα, που για ώρες μου προκαλούσε απίστευτη φαγούρα, και άρχισα να ανεβαίνω την ξύλινη σκάλα που φάνταζε ατελείωτη. Άνοιξα την πόρτα και γδύθηκα πετώντας τα ρούχα στο πάτωμα. Πηγαίνοντας προς το μπάνιο, άκουσα μια νυσταγμένη φωνή γεμάτη αγωνία, μέσα στο σκοτάδι: «Πού ήσουν παιδί μου;»

Πόνος άρχισε να σφυροκοπά τα μηλίγγια μου. Η μητέρα μου ήταν στο υπνοδωμάτιο και άκουγα τα βήματά της να με προσεγγίζουν. Κοκάλωσα από τον πανικό. Ήμουν καταδικασμένος· δεν προλάβαινα να μαζέψω τα ρούχα και να τρέξω να κρυφτώ. Τα φώτα άναψαν και η μητέρα μου, μπροστά μου, με κάρφωσε με τα

μάτια της ενώ εγώ ήμουν με το εσώρουχο και το make up ακόμα στο πρόσωπο. Με πλησίασε επιθετικά και με χαστούκισε ουρλιάζοντας:

«Τι είναι αυτά; Τι είναι αυτά, μου λες; Γι' αυτό σε στείλαμε να σπουδάσεις; Για να ξεπουλάς τον εαυτό σου τα βράδια;»

«Απόκριες έχουμε. Είχα πάει σε ένα πάρτι».

«Απόκριες, ε; Και έπρεπε να ντυθείς σαν μια του δρόμου;»

Η μητέρα μου ήταν σε έξαλλη κατάσταση. Δεν μπορούσα να την αδικήσω, ως έναν βαθμό. Είχε υποστεί σοκ. Ήταν η αφορμή να πυροδοτηθούν όλες οι προκαταλήψεις που έτρεφε για τη διαφορετικότητά μου. Το μόνο που μπορούσα να κάνω ήταν να κάθομαι σιωπηλός περιμένοντας να ηρεμήσει. Δυστυχώς, όμως, εκείνο το βράδυ ήταν που θα την έβλεπα για τελευταία φορά. Με έδιωξε από το σπίτι. Μου επέτρεψε να πάρω μερικά πράγματα και όπως χαρακτηριστικά είπε: «Μάθε να επιβιώνεις μόνος σου και ίσως, τότε, γίνεις άνδρας».

Έτσι, λοιπόν, χτύπησα την πόρτα του σπιτιού του Πάρη, γιατί δεν είχα και πουθενά αλλού να απευθυνθώ. Ευτυχώς, δεν είχε κοιμηθεί ακόμα. Του είπα με λεπτομέρεια όλα τα σκληρά λόγια της μητέρας μου και το μόνο που έλεγε ο Πάρης ήταν: «Δεν είμαστε καλά μου φαίνεται! Η γυναίκα δεν είναι καλά!».

Άλλαξαν πολλά στη ζωή μου. Έπιασα δουλειά, σχεδόν αδυνατούσα να παρακολουθώ τις διαλέξεις στο Πανεπιστήμιο —με αποτέλεσμα να μειωθούν οι επιδόσεις μου στα μαθήματα— και έβλεπα τον εαυτό μου, αρκετές φορές, να ξεσπά σε κλάματα. Αιτία ήταν η βαθιά απελπισία που με έπιανε, καθώς αδυνατούσα να αντα-

ποκριθώ στις υποχρεώσεις μου, σε συνδυασμό με το αίσθημα αιτόρριψης από την οικογένειά μου. Ακόμα και η σχέση μας άρχισε να περνά μικρές περιόδους κρίσης.

Ίσως, το άτομο που με βοήθησε περισσότερο από κάθε άλλον να ήταν η μητέρα του Πάρη. Ως ψυχίατρος, εντελώς εθελοντικά, με στήριξε ψυχολογικά σε αυτή τη νέα φάση της ζωής μου, μέχρι να μάθω να στηρίζομαι στα πόδια μου. Ήταν πολλές και ανεκτίμητες οι ώρες που περνούσαμε μιλώντας, είτε από το τηλέφωνο είτε από κοντά.

Από ένα σημείο και μετά, η ζωή μου είχε πια πάρει το δρόμο της, έναν δρόμο που δεν τον καθόριζα πάντα εγώ. Είχα βρει δουλειά με ένα σχετικά καλό μισθό, ικανό για να καλύπτω τα μειωμένα μου έξοδα. Τον μηδαμινό ελεύθερο χρόνο που μου απέμενε τον αφιέρωνα στην εθελοντική εργασία εκμάθησης ελληνικών σε μεταναστές. Ίσως με βοηθούσε η εργασιοθεραπεία, να μην αναδύονται στο μυαλό μου δυσάρεστες σκέψεις.

Μια ημέρα, στο διάστημα που είχες φύγει ταξίδι στο εξωτερικό και είχαμε αποφασίσει να είμαστε σε διάσταση, είχα μια αναπάντεχη έκπληξη την οποία δεν θα ξεχάσω ποτέ. Ενώ ιηγαινοερχόμουν με τις σημειώσεις μου στα χέρια, άκουσα μια φωνή να μου λέει «Πρόσεχε!» Πριν προλάβω να αντιδράσω, βρέθηκα στο δάπεδο, με τις σημειώσεις μου απλωμένες παντού. Είχα σκοντάψει σε μια καρέκλα.

«Τελικά, το έχεις συνήθεια να σκοντάφεις κάθε φορά που συναντιόμαστε. Μου έλειψες τόσο πολύ! Η Ειρήνη μου είπε ότι θα σε έβρισκα εδώ. Ήθελα τόσο πολύ να σε ξαναδώ πριν φύγω».

Είχα σταματήσει να μαζεύω τις σημειώσεις και προ-

σπαθούσα βιαστικά να σηκωθώ για να δω τον Ορέστη. Είχα τόσες πολλές ερωτήσεις να του κάνω. Ο χρόνος έμοιαζε να έχει σταματήσει καθώς σηκωνόμουν όρθιος.

Ήταν εμφανώς ταλαιπωρημένος. Αγκαλιαστήκαμε για αρκετή ώρα και ξεσπάσαμε σε κλάματα. Ξαφνικά, συνειδητοποίησα ότι είχε έρθει να με αποχαιρετήσει. Τον ρώτησα γιατί έπρεπε να φύγει. Θα έφευγε για πάντα στο εξωτερικό. Τον ρώτησα αν μπορούσα να πάω μαζί του. Του εξήγησα πως δεν είχα τίποτα για να με κρατά στην Ελλάδα. Και έτσι, απλώς φύγαμε μαζί.

Μέσα στις επόμενες ημέρες, ετοιμάσαμε όσα έπρεπε να γίνουν για να μπορέσουμε να ζήσουμε ως μετανάστες στη Βραζιλία. Αποχαιρέτησα τον Πάρη, τη μητέρα του, την Ειρήνη και τους μαθητές μου. Δεν είχα την ευκαιρία να σε αποχαιρετήσω, αφού δεν μου είχες δώσει τηλέφωνο επικοινωνίας για το εξωτερικό, οπότε άφησα το βαρύ φορτίο του αποχαιρετισμού στον Πάρη. Μια μονάχα υποχρέωση είχε απομείνει. Έπρεπε να πάρω τηλέφωνο, να αποχαιρετήσω τη μητέρα. Ήξερα τις ώρες που εργαζόταν και άφησα ένα μήνυμα στον τηλεφωνητή. Ήταν η καλύτερη λύση για να πω όσα είχα να πω, χωρίς να με διακόψει ή, ακόμα χειρότερα, να μου το κλείσει στα μούτρα.

«Μαμά, το ξέρω ότι οι δρόμοι μας χώρισαν απότομα. Έχω αποδεχτεί για την αιόρριψή σου, όμως, ήθελα να σου τονίσω κάτι το οποίο έχεις ξεχάσει. Τη συντροφικότητα και την αφοσίωση του Νεκτάριου προς τη Γαρυφαλλιά, τη στοργή και την αυτοθυσία της Ελπίδας και του Θοδωρή προς τη γιαγιά και, τέλος, την ευγένεια και τη συμπόνια του παππού προς τον ξάδερφό του, τον Δημήτρη. Αυτά τα παραδείγματα αγάπης έχεις

ξεχάσει. Οι πρόγονοί μας, παρ' όλες τις αντιξοότητες, με την αγάπη, κατάφεραν να αντισταθούν σε όλες τις δυσκολίες και έγιναν καλύτεροι άνθρωποι. Ήθελα να σε ενημερώσω, πρώτου φύγω μετανάστας στο εξωτερικό και χαθούμε εντελώς, ότι κατάφερα να σταθώ στα πόδια μου. Τέλος, θα ήθελα να σου θυμίσω μια από τις ιστορίες που μου έλεγε η γιαγιά όταν ήμουν μικρός.

Υπήρχαν κάποτε διάφορες σκιές που περιπλανιόντουσαν στους δρόμους τη νύχτα, μοναχικές. Από τη ζωή τους, κάτι έλειπε για να γίνουν ατέρι φωτεινό και να ανέβουν ψηλά στον ουρανό. Είχαν λοιπόν μέσα στη νύχτα, επειδή την ημέρα δεν μπορούσαν να εμφανιστούν.

Ήταν και μια σκιά τόσο μικρή ίσα που μπορούσε κανείς να την προσέξει ανάμεσα στα φώτα των φαναριών, τα αυτοκίνητα και τις φωτεινές πινακίδες. Κάποιο βράδυ, δεν άντεξε άλλο και φώναξε όσο πιο δυνατά μπορούσε: "Θέλω να αγαπηθώ! Θέλω να ζήσω όπως αυτοί που αγαπούν και μαζί τα βράδια ξενυχτούν".

Τότε, ένας πτερωτός άγγελος εμφανίστηκε μπροστά της και στόχευσε τη μικρή σκιά με το τόξο του. Εκείνη φοβήθηκε και έτρεξε να κρυφτεί, μονάχα που δεν πρόλαβε να αποφύγει το βέλος. Όμως, το βέλος δεν την πόνεσε, ίσα ίσα, άρχισε να νιώθει ότι αιωρείται, ότι σηκώθηκε ένα βάρος από τους ώμους της. Καθώς απολάμβανε τη θέα από ψηλά, είδε σε μια λιμνούλα με νερό τον εαυτό της όπως δεν τον είχε ξαναδεί. Είχε μεταμορφωθεί σε αστεράκι. Ήταν λουσμένο στο φως και όλοι μπορούσαν να το δουν από μακριά.

Εκεί κοντά, ήταν και μια δεύτερη σκιά που έσπασε τον όρκο σιωπής που είχε επιβάλει στον εαυτό της και με βροντερή φωνή είπε: "Γιατί δεν με αγαπάς πια;" Το μικρό αστεράκι άκουσε τη φωνή και γύρισε να δει τι γίνεται. Τό-

τε, είδε την πρώτη του αγάπη και τη ρώτησε: “Σε μένα απευθύνεσαι;” Η σκιά αποκρίθηκε “Ναι σε σένα!” “Μα πιστευστα πως εσύ δεν με αγαπάς πια, στους δρόμους έψαχνα να σε βρω, μέχρι που έσβησε το φως. Δεν άντιεχα άλλο τη μοναξιά και θέλησα να προχωρήσω μπροστά” απάντησε το αστεράκι. Και η σκιά με τη σειρά της: “Πάντα σε αγαπούσα εγώ, αλλά φοβόμουν να εκφραστού. Φοβόμουν πώς θα αντιδράσεις εσύ, αν σου έδινα την αγκαλιά μου τη ζεστή”.

Εκείνη τη στιγμή, η σκιά μεταμορφώθηκε σε φωτεινό αστερί και το αστεράκι έγινε και αυτό ακόμα πιο λαμπρό. Ανέβηκαν μαζί στον ουρανό και χάριζαν φως σε όλες τις άλλες σκιές που συνέχιζαν να ψάχνουν μοναχές αυτό που τους έλειπε από τη ζωή τους, μέσα στο παχύ σκοτάδι της νύχτας.

Το νόημα της ιστορίας αυτής είναι πως η αγάπη έχει έναν και μοναδικό λόγο ύπαρξης: να εκφράζεται!»

Έτσι απλά θέλησα να αποχαιρετήσω τη μητέρα και να κλείσω το κεφάλαιο αυτό στη ζωή μου. Τώρα πια, κοιτούσα μπροστά και χαιρόμουν, κι ακόμα περισσότερο που, μαζί με εμένα, κοιτούσε μπροστά και ο Ορέστης.

Ρίο ντε Τζανέιρο, 14 Ιουνίου 2008

Είχαμε φτάσει στον προορισμό μας. Δεν με ενδιέφερε τίποτε άλλο από το να είμαι μαζί του. Δυσκολευτήκαμε να βρούμε σπίτι, ακόμα περισσότερο, δυσκολευτήκαμε να βρούμε εργασία. Ευτυχώς, ο Ορέστης είχε αρκετές οικονομίες μαζί του.

Εκείνος κατάφερε να βρει δουλειά πριν από εμένα, σε συνεργείο καθαρισμού. Λίγο καιρό αργότερα, κατάφερα να προσληφθώ ως σερβιτόρος. Τα χρήματα που βγάζαμε μας έφταναν ίσα για να περνάμε. Δεν μας ενδιέφερε που στερούμασταν κάποια πράγματα για να τα βγάζουμε πέρα. Ήμασταν πραγματικά ευτυχημένοι.

Οι στερήσεις μάς έφερναν πιο κοντά. Ο Ορέστης, ως μεγαλύτερος, ήταν πολύ προστατευτικός απέναντί μου. Ειδικά στους βραδινούς περιπάτους, είχαμε έναν φόβο και φρόντιζε να βρίσκεται πάντα κοντά μου, καθώς ήμασταν μετανάστες σε μια ξένη χώρα. Κάθε βράδυ, πριν πέσουμε για ύπνο, μας άρεσε, μετά τον περίπατο, να ξαπλώνουμε στον καναπέ και να διαβάζουμε από το ίδιο βιβλίο. Ο καναπές ήταν το αγαπημένο σημείο του σπιτιού. Το ύφασμά του είχε σκισίματα και τα

φθαρμένα ελατήρια μας έκαναν να ελίσσόμαστε για να βολευτούμε, αλλά, με μια κουβέρτα που ρίχναμε πάνω μας, αντιμετωπίζαμε αγκαλιασμένοι το κρύο.

Κάπως έτσι κύλησαν τα χρόνια, μέχρι που μαζέψαμε αρκετά χρήματα για να μεταφερθούμε κάπου καλύτερα. Αν κάτι επιλέξαμε να κρατήσουμε ήταν εκείνος ο καναπές. Τον αγοράσαμε από τον ιδιοκτήτη και τον μεταφέραμε στο καινούργιο σπίτι.

14 Μαΐου 2013

Ήταν μια ημέρα σαν όλες τις άλλες. Ξυπνήσαμε από τα χαράματα και ετοιμαστήκαμε να πάμε στις δουλειές μας. Μην έχοντας τηλεόραση στο σπίτι, μας περίμενε μια αναπάντεχη έκπληξη. Ήμουν στην καφετέρια όπου εργαζόμουν, ετοιμάζοντας καφέδες πίσω από τον πάγκο, όταν άκουσα πως το Εθνικό Συμβούλιο Δικαιοσύνης ενέκρινε ντεφάκτο τον γάμο μεταξύ των ατόμων του ίδιου φύλου, παρακάμπτοντας το κοινοβούλιο το οποίο καθυστέρούσε για χρόνια να αποφανθεί σχετικά με το ζήτημα αυτό.

Περίμενα πώς και πώς να επιστρέψω στο σπίτι μόλις τελειώνα τη δουλειά να πω τα ευχάριστα νέα στον Ορέστη. Η αλήθεια είναι ότι με είχε προλάβει και σ' αυτό. Είχε φροντίσει να αγοράσει βέρες με τα ονόματά μας στο εσωτερικό τους. Ο γάμος, βέβαια, απείχε πολύ απ' το να γίνει πραγματικότητα, αλλά, όπως και να είχε, ήταν μια πολύ ευχάριστη είδηση και για τους δυο μας.

Το ίδιο βράδυ, βγήκαμε για τον καθιερωμένο μας περίπατο. Ήμασταν περιχαρείς. Ο Ορέστης, στα κρυ-

φά, μου έπιανε συνεχώς το χέρι και χαμογελούσαμε ονειροπολώντας για το μέλλον. Δυστυχώς, όμως, κάποιοι δεν ήταν το ίδιο χαρούμενοι βλέποντας δυο άνδρες να κρατιούνται από το χέρι.

Δεν άργησε να μας πλησιάσει επιθετικά μια ομάδα ανδρών που είχαμε προσπεράσει νωρίτερα. Άρχισαν να μας σπρώχνουν και να μας μιλάνε προσβλητικά. Ο Ορέστης θέλησε να με προστατεύσει μπαίνοντας μπροστά, ενώ εγώ του μιλούσα ελληνικά για να μην καταλαβαίνουν τι λέμε ή να μας περάσουν για τουρίστες και να φύγουν. Μάταια όμως. Ήταν άτομα που διψούσαν για καυγά και ο ένας δεν δίστασε να βγάλει μαχαίρι.

Άρχισα να φωνάζω για βοήθεια αλλά κανείς δεν ενδιαφερόταν. Τραβούσα τον Ορέστη να φύγουμε, μα είχαν προλάβει να μας περικυκλώσουν. Ο Ορέστης έβγαλε το πορτοφόλι του να τους το δώσει αλλά κάποιος από αυτούς το πέταξε κάτω. Δημιουργήθηκε σαματάς και, χωρίς να το καταλάβω, ο Ορέστης άρχισε να αιμορραγεί. Προσπαθούσα να πιέζω με όλη μου τη δύναμη την πληγή του για να σταματήσω το αίμα, αλλά δεν υπήρχε αποτέλεσμα. Τα άτομα εκείνα τράπηκαν σε φυγή όταν κατάλαβαν ότι κάποιοι έρχονταν προς το μέρος μας για βοήθεια. Το ασθενοφόρο καθυστέρησε πολύ και μέχρι να φτάσουμε στο νοσοκομείο ο Ορέστης είχε γίνει κάτασπρος. Λίγο μετά την εισαγωγή, διαπιστώθηκε ο θάνατός του.

Ιούνιος 2014

Κάπως έτσι, Χάρη, βρισκόμαστε στο σήμερα να σου γράφω, ελπίζοντας να με καταλάβεις, αφού εξαφανίστη-

κα χωρίς να προλάβω να σου πω ένα αντίο. Δεν είναι ότι δεν ήσουν σημαντικός στη ζωή μου. Απλώς, δεν ήμασταν οι σκιές που μαζί θα μεταμορφωνόμασταν σε αστέρια.

Η καρδιά κάθε ανθρώπου είναι σαν μια αίθουσα με καθίσματα. Σε κάποια από αυτά κάθονται άνθρωποι, μιας και υπάρχουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στη ζωή μας, ενώ υπάρχουν και καθίσματα που μένουν αδειανά λόγω της απουσίας κάποιων άλλων. Στη δική μου καρδιά, ήθελα να ξέρεις ότι υπάρχει το δικό σου κάθισμα, όπως υπάρχουν δύο επιβλητικοί θρόνοι για τους γονείς μου, ένα ανάκλιντρο για τον Πάρη και την μητέρα του, κι ένας φθαρμένος διθέσιος καναπές όπου, ακόμα και σήμερα, μέσω των αναμνήσεών μου, ξαπλώνω ελπίζοντας να νιώσω την παρουσία του Ορέστη δίπλα μου. Η αποστολή, λοιπόν, που έχω για εσένα είναι, εφόσον το επιθυμείς, να τιμήσεις με την παρουσία σου την αίθουσα με τα καθίσματα.

Κλείνοντας την τελευταία εκκρεμότητα με το παρελθόν, νιώθω μετά από πολύ καιρό διαύγεια και ευτυχία. Είναι ο θόρυβος σαν να έχει σταματήσει και να μπορώ να σκεφτώ μέσα στην απόλυτη ηρεμία. Όλα φαίνονται τόσο ξεκάθαρα και όλα μοιάζουν τόσο φρέσκα και όμορφα. Φοβάμαι μήπως αυτή η στιγμή δεν έχει διάρκεια στον χρόνο. Μου προκαλεί μια εφηβική νοσταλγία, ενώ άλλες σίγουρα θα έρθουν να συμπληρώσουν το κενό που θα αφήσει πίσω της. Μέχρι τώρα, από στιγμές σαν και αυτή κρατήθηκα. Όμως, επιτέλους, πέρασα στη φάση της ενηλικίωσης. Συνειδητοποιώ ότι όλα έπρεπε να γίνουν όπως ακριβώς εξελίχθηκαν. Χωρίς όλα αυτά, δεν θα ήμουν αυτός που είμαι τώρα. Και, κάπως έτσι, η ζωή μου κάνει μια νέα αρχή.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους ανθρώπους που με βοήθησαν να πραγματοποιήσω αυτό μου το όνειρο, να γράψω μια νουβέλα για αυτά τα θέματα. Ανάμεσά τους, θα ήθελα να ευχαριστήσω: τον Λευτέρη Μεντζέλο για την εξαιρετική επιμέλεια και άψογη συνεργασία, τη Σταματία Μαστροκώστα για τις πολύτιμες συμβουλές της, και τον Θάνο Θεοδωρόπουλο για την ηθική και ψυχολογική υποστήριξη να συνεχίσω τη συγγραφή. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Εκδοτικό Οίκο Γαβριηλίδης και τους συνεργάτες του, για την εξαιρετική συνεργασία και την τιμή που μου έκαναν να επιλέξουν το κείμενό μου.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΔΥΟ ΣΚΙΕΣ

ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΣΟΡΟΜΩΚΟΥ
ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΘΗΚΕ ΦΙΛΜΟΓΡΑΦΗΘΗΚΕ ΚΑΙ ΤΥΠΩΘΗΚΕ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΑΝΑΣΗ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟ
ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΠΑΠΟΥΛΙΑ
ΣΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ ΤΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟ ΤΟΥ 2018
ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΟΥΣ
ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΕ Ο ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΜΕΝΤΖΕΛΟΣ

© 2018 Γεώργιος Τσορομώκος & ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ
Αγίας Ειρήνης 17, Αθήνα 105 51 τηλ. 210 3228839
www.gavrilidesbooks.gr

ISBN 978-960-576-804-1

Ο Κωνσταντίνος είναι ένας νέος από την επαρχία, γεμάτος όρεξη και περιέργεια για τη ζωή, που αντιμετωπίζει με δυναμισμό τα αδιέξοδά της. Ωστόσο, η ζωή του οδηγείται σε ένα τέλμα από το οποίο δυσκολεύεται να επανέλθει. Με αφορμή ένα γράμμα που στέλνει σε ένα αγαπημένο του πρόσωπο, αναστοχάζεται τις επιλογές και τα λάθη που έκανε, αλλά και τις ιστορίες των προγόνων του, προσπαθώντας να βρει κοινά σημεία αναφοράς, ώστε να κάνει μια νέα αρχή. Ο σχολικός εκφοβισμός, η διαφοροποίηση ως προς τον σεξουαλικό προσανατολισμό, η σύγκρουση με τη μητέρα του, οι προκαταλήψεις, ο έρωτας, η φυγή ως μετανάστης και η απώλεια ενός αγαπημένου προσώπου είναι μερικές από τις προκλήσεις με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπος. Η λύση στον γόρδιο δεσμό του κρύβεται στο ηθικό δίδαγμα ενός παραμυθιού που του έλεγε η γιαγιά του: «Η αγάπη έχει έναν και μοναδικό λόγο ύπαρξης: να εκφράζεται!»

ISBN 978-960-576-804-1